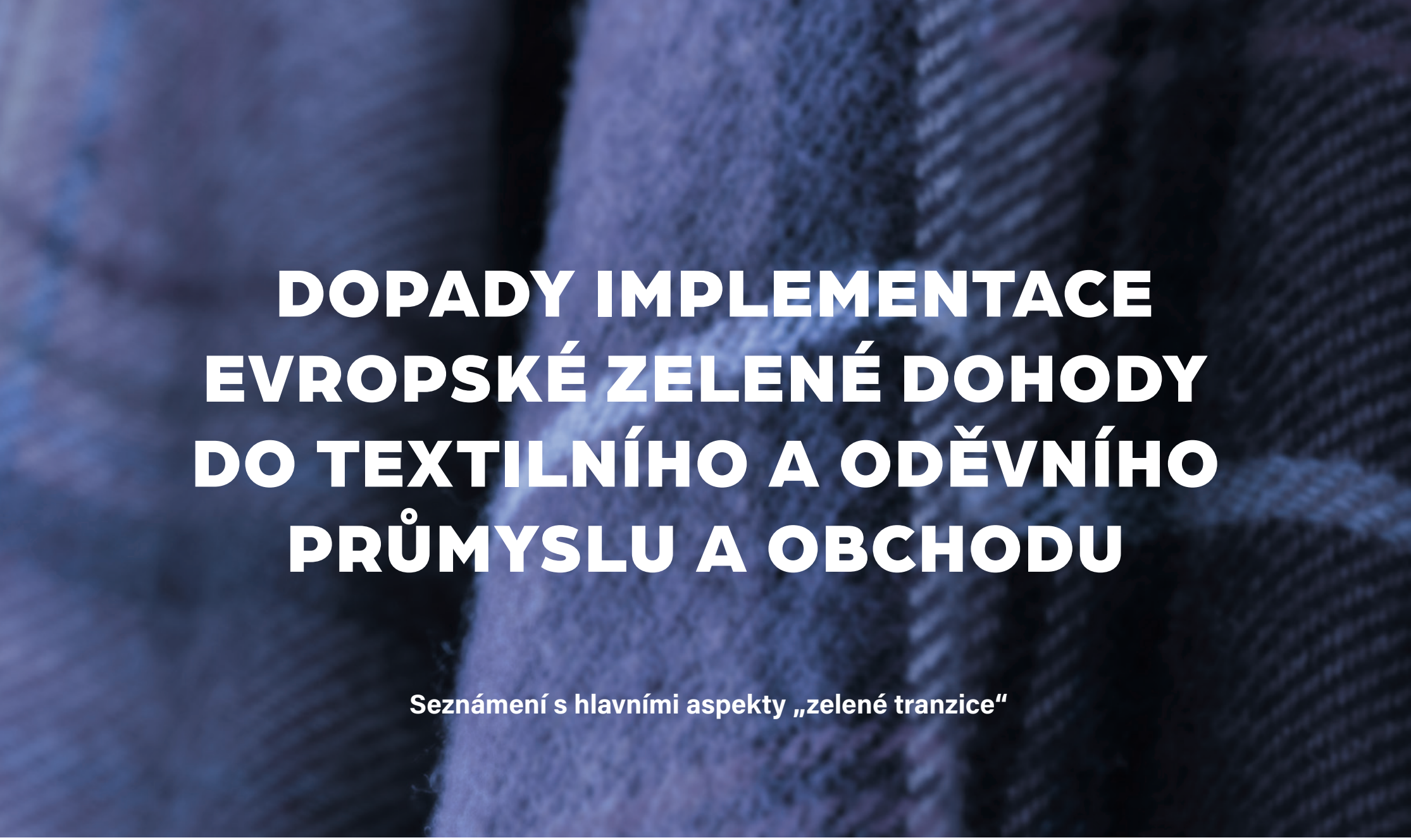

DOPADY IMPLEMENTACE EVROPSKÉ ZELENÉ DOHODY DO TEXTILNÍHO A ODĚVNÍHO PRŮMYSLU A OBCHODU

Seznámení s hlavními aspekty „zelené tranzice“

Spolufinancováno Evropskou unií

KZPS
KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR

TOK

DOPADY IMPLEMENTACE EVROPSKÉ ZELENÉ DOHODY DO TEXTILNÍHO A ODĚVNÍHO PRŮMYSLU A OBCHODU

Projekt: Posílení úrovně sociálního dialogu v odvětvích a podpora adaptace odvětví na změny
Číslo projektu: CZ.03.01.03/00/22_001/0000890

Spolufinancováno Evropskou unií

DOPADY IMPLEMENTACE EVROPSKÉ ZELENÉ DOHODY DO TEXTILNÍHO A ODĚVNÍHO PRŮMYSLU A OBCHODU

VYTVOŘENO PRO:

Projekt reg. č.: CZ.03.01.03/00/22_001/0000890

Název projektu: Posílení úrovně sociálního dialogu v odvětvích a podpora adaptace odvětví na změny

Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR

Sídlo: Václavské náměstí 21, Praha 1

VYTVOŘIL:

Bipartitní platforma textilního a oděvního průmyslu, kterou tvoří Asociace textilního-oděvního-kožedělného průmyslu (ATOK) a Odborový svaz pracovníků textilního, oděvního a kožedělného průmyslu Čech a Moravy (OS TOK)

Autoři textu: Kolektiv expertů projektu odvětví pod vedením Ing. Roberta Šimka

Spolufinancováno Evropskou unií

PROJEKT

POSÍLENÍ ÚROVNĚ SOCIÁLNÍHO DIALOGU V ODVĚTVÍCH A PODPORA ADAPTACE ODVĚTVÍ NA ZMĚNY

je spolufinancován **Evropskou unií.**

HLAVNÍM CÍLEM PROJEKTU JE POSÍLIT ÚROVEŇ SOCIÁLNÍHO DIALOGU V 7 ODVĚTVÍCH A PODPOŘIT ADAPTACI ODVĚTVÍ NA ZMĚNY.

Spolufinancováno Evropskou unií

MPSV

Více projektů podpořených Evropskou unií na **www.mapaprojektu.cz**

OBSAH

I. Úvod	**17**
II. Metodická poznámka	**18**
III. Textilní a oděvní průmysl spolu s obchodem jako objekty zájmu Evropské komise a Evropského parlamentu k iniciaci ekologických změn	**19**
Stručný popis	19
Přístupy EU k ekologické udržitelnosti textilních výrobků	19
Podpora výzkumu a inovací ze strany EU	19
Dopady na ekonomické prostředí a na firmy	20
Evropské partnerství pro budoucnost textilu	20
Odkazy na další materiály a literaturu	20
IV. Co obnáší zelená tranzice v oblasti textilu a oděvů?	**22**
Co bylo na začátku?	22
Posílení inovací a vývoje	22
Budoucnost je v inovacích	23
Cesta k proměně	23
Trvanlivost, třídění, recyklace	23
Bez investic to nepůjde	24
Shrnutí	24
V. Směrnice o greenwashingu	**26**
Stručná charakteristika greenwashingu	26
Příklady greenwashingu	26
Směrnice o environmentálních tvrzeních	26
Aktuální stav řešení a výhled do budoucna	27
Odkazy na další materiály a literaturu	27
VI. Základní přístupy podnikatelských reprezentací EURATEX a ATOK	**29**
Stručná charakteristika EURATEX a ATOK	29
Stručný popis agendy	29
Činnost konfederace EURATEX	29
Evropské partnerství pro budoucnost textilu	30
VII. Zelená tranzice jako téma sociálního dialogu ATOK a OS TOK	**32**
Základní informace	32
Komunikační prostředí	32
VIII. Strategická výzkumná a inovační agenda pro podporu trvale udržitelného rozvoje textilního průmyslu a trhu a jejich přechodu do cirkulárního režimu (ETP FTC SRIA, duben 2022)	**34**
Strategické výzkumné a inovační priority ETP-FTC SRIA 04/2022	35

OBSAH

IX. Problematika textilních odpadů	**37**
Cena za rychlou módu	37
Recyklovaný textil najde uplatnění v různých oblastech	37
Povinnosti výrobců, dovozců i států	38
Pro delší život textilu	38
Zlepšení vlastností materiálů	38
Informacemi proti plýtvání	39
Povinnosti ohledně sběru textilních odpadů	39
Co odpadem není	39
X. Rozšířená odpovědnost výrobce	**42**
Vyrobit a zlikvidovat, anebo opravit či recyklovat?	42
Povinný, nebo volitelný?	42
Co je vlastně rozšířená odpovědnost výrobce (EPR)?	43
Jak by mělo EPR v EU fungovat?	43
Co by měly výrobky s ohledem na EPR mimo jiné splňovat?	43
Jakých výrobků se EPR týká?	44
Jaké náklady přinese EPR výrobcům?	44
Jaké budou povinnosti členských států?	45
Jak funguje EPR v Evropě v současnosti?	45
Jak je francouzský systém EPR pro textil úspěšný?	45
Shrnutí	46
XI. Přístup k chemickým látkám a revize REACH	**48**
Základní charakteristika REACH	48
Přílohy nařízení REACH	48
Projednávané návrhy na zákaz nebo omezení chemických látek	49
Revize nařízení REACH	51
XII. Zamýšlené a nezamýšlené mikroplasty	**54**
Stručná charakteristika mikroplastů	54
Přístup Evropské komise k omezení mikroplastů	54
Vliv praní na uvolňování mikroplastů	55
Přístup vybraných zemí k omezení úniku mikrovlákem	55
Normy k měření množství uvolněných mikrovláken	55
Problém využití recyklátů a uvolňování mikrovláken	56

OBSAH

XIII. Zelené veřejné zakázky (GPP)	**58**
Základní charakteristika veřejných zakázek	58
Zelené veřejné zakázky ve vztahu k textilní a oděvní produkci	58
Aktuální stav	59
Odkazy na zdroje a literaturu	59
XIV. Firemní odpovědnost due dilligence	**61**
Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)	61
Podrobnější popis problematiky	61
Stav, ve kterém se téma nachází	63
Dopady na ekonomické prostředí a na firmy	63
Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly	64
Odkazy na další materiály a literaturu	64
XV. Směrnice pro podávání zpráv o udržitelnosti firmy	**66**
Stručný popis problému	66
Náležitá péče	66
Podávání zpráv o udržitelnosti	67
Standardy pro podávání zpráv o udržitelnosti	69
Taxonomie EU	69
XVI. Průmyslové emise	**72**
Základní charakteristika problému	72
Přístup Evropské komise	72
BREF pro textilní průmysl	72
Závěry o BAT pro textilní průmysl	73
Revidovaná směrnice o průmyslových emisích (IED)	73
Co nového tedy revidovaná směrnice IED přinese?	73
Implementace BREF v České republice	74
Inovační centrum pro průmyslovou transformaci a emise (INCITE)	75
Další novinky	75
Odkazy na další materiály a literaturu	75

OBSAH

XVII. Uhlíková stopa produktů	**77**
Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)	77
Podrobnější popis problematiky	77
Stav, ve kterém se téma nachází	78
Dopady na ekonomické prostředí a na firmy	79
Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly	80
Kdo, pokud to lze odhadnout, bude provádět kontrolu	80
Odkazy na další materiály a literaturu	80
XVIII. TAXONOMIE (stanovení kritérií, za jakých podmínek lze hospodářskou činnost považovat za šetrnou k životnímu prostředí)	**82**
TAXONOMIE a její dopady na textilní a oděvní průmysl	82
Screeningová kritéria pro cíl ochrany vodních a mořských zdrojů	83
Přechod na oběhové hospodářství	83
Prevence a omezování znečištění	84
Ochrana a obnova biologické rozmanitosti a ochrana a obnova ekosystémů	84
Nepoškozování environmentálních cílů v souvislosti se zveřejňováním informací o hospodářské činnosti	84
Odkazy na další materiály a literaturu	84
XIX. Ekologické certifikace	**86**
Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)	86
Podrobnější popis problematiky	86
Stav, ve kterém se téma nachází	87
Dopady na ekonomické prostředí a na firmy	88
Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly	88
Kdo, pokud to lze odhadnout, bude provádět kontrolu	88
Odkazy na další materiály a literaturu	88
XX. Konec životního cyklu produktu a jeho měření	**90**
Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)	90
Podrobnější popis problematiky	90
Stav, ve kterém se téma nachází	91
Dopady na ekonomické prostředí a na firmy	92
Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly	93
Kdo, pokud to lze odhadnout, bude provádět kontrolu	93
Odkazy na další materiály a literaturu	93

OBSAH

XXI. Co lze očekávat od MŽP, MPO a ATOK	**95**
XXII. Co lze očekávat v následujících měsících a letech?	**98**
Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)	98
Podrobnější popis problematiky	98
XXIII. Očekávaný dopad zelené tranzice na vnitřní chod firem z pohledu ATOK a OS TOK	**104**
Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)	104
Základní varianty dopadů zelené tranzice na textilní a oděvní průmysl	104
Zákazník jako opomíjený klíčový faktor zelené tranzice	104
Dopady zelené tranzice a měnícího se globálního a evropského ekonomického prostředí na jednotlivé výrobce	105
Vyhodnoťte si orientačně připravenost vaší výrobní/obchodní společnosti v oblasti zelené tranzice	105
Odhad vlastní konkurenceschopnosti v nových podmínkách v cílových zemích	107
XXIV. Závěr	**110**

I. ÚVOD

Předkládaná publikace Dopady implementace Evropské zelené dohody do textilního a oděvního průmyslu a obchodu je výsledkem několikaletého snažení odborníků členských organizací Asociace textilního-oděvního-kožedělného průmyslu (ATOK) sdružených v Platformě ATOK pro cirkulární ekonomiku o monitorování, podchycení a přenesení znalosti o nových unijních či národních pravidlech v rámci zelené tranzice. Souběžně s tímto úsilím byly vytvářeny také podmínky pro nalezení společného postupu s odborovým partnerem OS TOK v reakcích k zaváděným ekologickým opatřením, pokud tato opatření mají příliš negativní dopad na existenci textilního a oděvního průmyslu.

Samotné zpracování publikace bylo součástí projektu POSÍLENÍ ÚROVNĚ SOCIÁLNÍHO DIALOGU V ODVĚTVÍCH A PODPORA ADAPTACE ODVĚTVÍ NA ZMĚNY pod označením CZ.03.01.03/00/22_001/0000890, který je spolufinancován Evropskou unií a jehož hlavním cílem je posílení úrovně sociálního dialogu a podpoření adaptace odvětví na změny.

Autorský tým si je vědom, že publikace vychází v době, kdy je řada ekologických agend stále ve stádiu velké rozpracovanosti, což vytváří množství nejistot, které budou v nadcházejících letech provázet rozhodování podnikatelů a rozhodujících aktérů v mezinárodním obchodu, a rizik plynoucích z nerovnoměrnosti zaváděných opatření a zvláště pak z nedostatečné vymahatelnosti dodržování všech nových pravidel u importérů ze třetích zemí. Uvedené nejistoty je nutné vnímat v kontextu dlouhodobého vývoje našeho odvětví, který není nijak pozitivní, přičemž odráží právě uvedené nerovné nastavení podmínek pro podnikání a výrobu v EU a ve světě.

Samotná publikace je rozdělena do kapitol, které de facto kopírují jednotlivé problémové okruhy a jež zpracovali odborníci, kteří se dané problematice věnovali v pracovních týmech Evropské oděvní a textilní konfederace (EURATEX). Publikace tak pokrývá v zásadě všechny oblasti zelené tranzice, které se nějakým způsobem dotknou textilní a oděvní výroby a obchodu.

Autoři se snažili podat co nejucelenější obraz toho, co mohou textilní a oděvní firmy očekávat, a samozřejmě si jsou vědomi, že proces implementace Evropské zelené dohody bude pokračovat i po vydání předkládané publikace. Z tohoto důvodu jsou za každou kapitolou ponechány dvě prázdné stránky pro případné poznámky jejích uživatelů.

Věříme, že se publikace stane užitečným průvodcem po nelehkých cestách transformace textilního a oděvního průmyslu a ke splnění všech nových požadavků, které jsou nebo budou na něj kladeny.

Spolufinancováno Evropskou unií

II. METODICKÁ POZNÁMKA

Publikace byla zpracována se znalostí aktuálního stavu zpracování či rozpracování jednotlivých opatření zelené tranzice. Je rozčleněna do kapitol, které zahrnují jednotlivé problémové okruhy tak, jak se o nich jedná. V rámci zpracování publikace byla snaha, aby jednotlivé kapitoly měly shodnou strukturu a aby se v nich dobře orientovalo. Ne ve všech případech se ale dokázalo toto dodržet.

V předkládané publikaci byly v zásadě aplikovány dva odborné přístupy, a to:

- rozbor legislativy, tam kde byl legislativní proces ukončen,
- popis aktuálního stavu zpracování konkrétního tématu s upozorněním na klíčová navrhovaná opatření, tam kde legislativní proces ukončen ještě nebyl.

Každá kapitola je dále doplněna odkazem nebo odkazy na další zdroje informací, ať už se jedná o legislativu, nebo o odbornou literaturu či odkazy na weby konkrétních institucí.

Současně se autoři snažili motivovat čtenáře, aby s publikací aktivně pracoval a používal ji jako praktickou příručku a průvodce k implementaci nových opatření do firemní praxe.

Spolufinancováno Evropskou unií

III. TEXTILNÍ A ODĚVNÍ PRŮMYSL SPOLU S OBCHODEM JAKO OBJEKTY ZÁJMU EVROPSKÉ KOMISE A EVROPSKÉHO PARLAMENTU K INICIACI EKOLOGICKÝCH ZMĚN

a) Stručný popis

Textilní a oděvní průmysl spolu s obchodem jsou Evropskou komisí považovány za jednoho z největších znečišťovatelů životního prostředí. Z tohoto důvodu se mu rozhodla věnovat zvláštní pozornost, a to hned ve dvou směrech:

1. ekologizace výrobního procesu,
2. prodlužování životnosti a ekologické udržitelnosti textilních výrobků.

Níže je věnována pozornost druhé uvedené oblasti, a to ekologické udržitelnosti výrobků.

b) Přístupy EU k ekologické udržitelnosti textilních výrobků

Iniciace ekologických změn je nedílnou součástí strategie revitalizace evropského TOP[1] a přechodu celého výrobního a obchodního řetězce k systému oběhové ekonomiky. Má pragmatický cíl, a to zajistit dostupnost vstupních surovin pro rostoucí objemy textilní produkce orientací na domácí obnovitelné suroviny na bázi organického uhlíku. Současně se chce odklonit od limitovaných fosilních zdrojů, které většinou pocházejí z teritorií s rostoucí vlastní spotřebou a současně i produkcí textilií. Součástí uvedeného cíle je i orientace na sekundární zdroje biomasy, včetně využití odpadů. Vedle nových možností komplexního využití dosud odpadní biomasy z agrární a potravinářské produkce je potenciálním zdrojem i recyklace odpadních textilií zpět na surovinu vstupující na začátek výrobního řetězce a snižující závislost na prvotních – „virgin" – zdrojích.

Významným impulzem pro strategii bylo přijetí aktualizované směrnice o odpadech[2]. V souladu s ní bude k 1. lednu 2025 vyhlášen zákaz směrování textilií do směsných komunálních odpadů. Tlakem na zavádění tříděného sběru textilu sleduje Evropská komise zvýšení připravenosti k opětovnému použití a recyklaci.

c) Podpora výzkumu a inovací ze strany EU

Podporou udržitelné bioekonomiky a rozvoje průmyslových biotechnologií (patří mezi oblasti dostupných klíčových technologií – KET) sleduje strategie EU snižování její závislosti na dovážených surovinách. Společný výzkum a inovace využití biomateriálů jsou považovány za další možnou cestu vedoucí

[1] Doporučení Evropské komise EP „EU Strategy for Sustainable and Circular Textiles" (COM 2022 141 fin, 30. 3. 2022). Tato strategie vychází z doporučení Evropské zelené dohody.
[2] Směrnice EP a Rady EU 2018/851 z 30. 5. 2018, kterou se mění předchozí sm. 2008/98/ES, o odpadech. Další novela této směrnice vešla v platnost 16. října 2025 pod označením: směrnice EP a Rady EU 2025/1892 ze dne 10. září 2025, kterou se mění předchozí sm. 2008/98/ES, o odpadech.

Spolufinancováno Evropskou unií

k náhradě ekologicky méně šetrných surovin. V budoucnu lze tak předpokládat posílení opakovaného použití odpadů přepracovaných do formy suroviny, jak tomu již je v případě zpracování recyklátu PET z nápojových lahví na r-PET vlákna. Tím je rovněž možné dokumentovat, kromě intenzivního výzkumu metod recyklací z vlákna na vlákno, i směrování recyklátů textilních odpadů do netextilních aplikací a rovněž i posilování dostupnosti surovinových vstupů pro TOP využitím zpracování odpadů z netextilních produktů.

d) Dopady na ekonomické prostředí a na firmy

Hospodářským subjektům a orgánům státní správy stanoví uvedené evropské dokumenty dlouhodobé cíle, které představují jasné vodítko pro směrování VVaI, ale i investic, jež dosažitelnost těchto cílů podmiňují. Předpokládá se jejich zařazení do národních strategických plánů včetně zohlednění v zaváděných systémech hospodaření s odpady. Evropská komise se bude podílet na vytváření potřebného finančního rámce pro zavádění inovativních technologií a inovativního hospodaření s odpady s využíváním kofinancování z unijních zdrojů. K usnadnění a podpoře jednotného výkladu se v úzké spolupráci s klíčovými odvětvími (mezi pilotními obory je zařazen i textilní a oděvní průmysl) unijní orgány zavázaly podporovat intenzivní výměnu informací a sdílení osvědčených postupů mezi členskými státy o praktickém řešení a vymáhání dohodnutých pravidel.

e) Evropské partnerství pro budoucnost textilu

Nové rozhodnutí o zařazení Evropského partnerství pro budoucnost textilu mezi podporovaná odvětví tak dále konkretizuje strategické cíle pro TOP definované v úvodu uvedeném doporučení EK EP „Strategie pro udržitelný textil a uplatnění cirkulární ekonomiky". K finančním prostředkům vyčleněným v tomto dokumentu pro záměry VVaI TOP EU přibývá i dalších 30 mil. eur (jako 50% unijní příspěvek) s tím, že účastníci ze soukromého sektoru poskytnou především věcné (in-kind) nebo i finanční příspěvky na spolufinancování činností v oblasti výzkumu a inovací v souladu s obecnými pravidly financování rámcového programu Horizon Europe. K partnerství mohou přispět také členské státy EU jako výraz podpory udržitelnosti svého textilního ekosystému. Partnerství zůstane otevřené a jeho cílem bude získávat nové členy, zejména rozšiřovat své odborné znalosti v oblasti výzkumu a inovací. Jeho aktéři se zavazují zvyšovat udržitelnost textilního průmyslu prostřednictvím výzkumu a inovací, včetně vývoje nových technologií, snižování dopadu textilní výroby a spotřeby na životní prostředí a zlepšování pracovních podmínek v celém dodavatelském řetězci. Při realizaci programu tak budou vytvářena pravidla pro dodržování principu subsidiarity; ve specifickém postavení ČR bude důležité dodržování tohoto principu věnovat důslednou pozornost tak, aby výhody priorit pro TOP EU bylo možno využít i pro další udržitelný rozvoj TOP ČR, který patří mezi zpracovatelská průmyslová odvětví s dlouhodobou tradicí. V současnosti je TOP i významným subdodavatelem řady klíčových průmyslových oborů evropské a české ekonomiky.

f) Odkazy na další materiály a literaturu

COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS EU Strategy for Sustainable and Circular Textiles; COM/2022/141 final (https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9d2e47d1-b0f3-11ec-83e1-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF)

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

IV. CO OBNÁŠÍ ZELENÁ TRANZICE V OBLASTI TEXTILU A ODĚVŮ?

Kompletní proměna tradičního textilního průmyslu, jak ho známe. To se skrývá za slovy zelená tranzice v oblasti textilu a oděvů. Je o ní prakticky rozhodnuto, článek tak nebude rozhodnutí hodnotit. Bude se snažit vysvětlit, co zelená tranzice je a jaký může mít vliv na evropský i tuzemský textilní průmysl.

Podstatným datem, které určuje podobu proměny textilního průmyslu, je rok 2030. V té době by měly být textilní výrobky, které se objeví na trhu EU, trvanlivé a recyklovatelné. Měly by tak být z podstatné části vyrobené z recyklovaných vláken. Naopak by neměly obsahovat nebezpečné látky. Důležitou roli při jejich výrobě sehraje i zřetel na sociální práva zaměstnanců a životní prostředí. Aby to vše fungovalo a zelená tranzice nezůstala jenom na papíře, měl by z proměny textilního průmyslu těžit koncový spotřebitel. Jak? Zejména by měl mít k dispozici kvalitní a cenově dostupné textilie, jejichž opravy by měly být široce dostupné. Pro výrobce však bude naplnit cíle zelené proměny složitější a budou se muset přizpůsobit různým výzvám. Mezi ně patří například odpovědnost za své výrobky, a to i v těch případech, kdy se z nich stane odpad. Pomoci se s tím vyrovnat by jim měly investice ze strany EU. V případě úspěchu zelené tranzice budou v EU vyráběné textilie v roce 2030 výrazně udržitelnější a stanou se přirozenou součástí oběhové ekonomiky.

a) Co bylo na začátku?

V textu se snažíme nastínit, co je třeba udělat pro to, aby výše zmíněné řádky nezůstaly pouze definicí zelené tranzice. Budeme se tak věnovat tomu, jak docílit splnění jednotlivých předpokladů proměny. Ještě předtím je však nutné alespoň stručně popsat východiska, která proměnu předznamenala. Je jím zejména Evropská zelená dohoda (Green Deal) z prosince roku 2019 představená Evropskou komisí. Ta označila textilní průmysl za odvětví náročné na zdroje, které vyžaduje cílená opatření. Textilní a oděvní odvětví je v EU ekonomicky významné – zahrnuje více než 160 000 společností a zaměstnává téměř jeden a půl milionu lidí, přičemž v roce 2023 generovalo obrat 167 miliard eur. Zelená tranzice textilního průmyslu pak vychází ze strategie EU, která má za cíl vytvořit pro toto odvětví podmínky a pobídky, tak aby do roku 2030 dosáhlo udržitelnosti a stalo se plně oběhovým.

b) Posílení inovací a vývoje

Textil, tedy jak přesněji říká schválená strategie textilní ekosystém, je jedním ze čtrnácti průmyslových ekosystémů, které Komise označila za strategické. Co do něj patří? Zahrnuje přeměnu přírodních a syntetických vláken na příze a tkaniny, výrobu přízí, bytového textilu, průmyslových filtrů, technických textilií, koberců a oděvů. Součástí je ale také výroba obuvi a kůže. V současnosti textilní ekosystém v EU tvoří především malé a střední podniky, které představují 99,5 % textilních společností. Je tedy zjevné, že výroba textilních výrobků s nižší přidanou hodnotou nebude v EU životaschopná. Proto je nezbytné hledat řešení, které s ohledem na vysoké výrobní náklady posílí zejména určité segmenty, a to prostřednictvím inovací a vývoje.

Spolufinancováno Evropskou unií

c) Budoucnost je v inovacích

Jaké segmenty patří do perspektivních kategorií, které by měly získat podporu? Jde především o špičkové produkty, jako jsou třeba takzvané inteligentní textilie či pokročilé udržitelné textilie na biologické bázi nebo další inovativní technické textilie. K tomu bude třeba nezbytných inovací, které se promítnou do nových technologií, ty spotřebují méně energie a omezí plýtvání. Podstatnou roli, dle materiálů Komise, sehrají i zkušení zaměstnanci, díky kterým dojde k zajištění přední pozice na budoucích trzích. To samozřejmě nebude možné bez investic. Součástí zelené tranzice je proto plán Evropské komise, že EU poskytne podporu na posílení výzkumu a inovací například v oblasti udržitelných a biologických textilií či takzvaně inteligentních a vysoce výkonných materiálů.

d) Cesta k proměně

Pro to, aby tranzice mohla proběhnout, je potřeba urychlit posun od zaměstnanců s nižší kvalifikací směrem ke střední a vyšší. Právě kvalifikovaní zaměstnanci pomůžou využít značné výhody, kterými textilní trh EU disponuje už nyní. Patří k nim například:

- vysoká kvalita výroby, zejména v oblasti technického textilu a špičkových výrobků,
- schopnost rychle integrovat nové a pokročilé materiály,
- kvalitní design spojený se silnými značkami,
- vedoucí postavení v segmentech s vysokou přidanou hodnotou, které je obtížné napodobit,
- úspěšné zavedení obchodních modelů, které jsou založené na opětovném použití či recyklaci.

Na druhou stranu je třeba zmínit i výzvy, které bude třeba při tranzici překonat. Patří k nim zejména:

- vysoká konkurence ze třetích zemí i společností v jiných odvětvích,
- nízké marže, zejména pro malé a střední podniky,
- vysoké mzdové náklady a stárnoucí pracovní síla,
- inovační kapacity soustředěné v několika členských státech.

e) Trvanlivost, třídění, recyklace

S ohledem na zelenou tranzici vystupují do popředí tři klíčové prvky, na které bude kladen důraz, a to trvanlivost, recyklovatelnost a třídění.

Trvanlivost – vede k prodloužení životnosti textilu a je nejúčinnějším způsobem, jak výrazně zvýšit jeho udržitelnost a snížit dopad na životní prostředí. Jak toho dosáhnout? Hlavní roli bude hrát takzvaný ekodesign. Nedostatky v kvalitě, jako je stálost barev, pevnost v roztržení nebo kvalita zipů a švů, patří mezi hlavní důvody, proč spotřebitelé textilie vyřazují. Zástupci Evropské komise jsou ve své strategii přesvědčeni, že zvýšená trvanlivost umožní spotřebitelům používat oblečení déle a zároveň podpoří cirkulární ekonomiku. Její součástí může být opětovné použití, pronájem a opravy či nákupy

Spolufinancováno Evropskou unií

v takzvaných secondhandech. Podstatnou roli při zvyšování trvanlivosti sehraje i složení materiálů. Jejich používání s ohledem na trvanlivost produktů je pak předmětem jiných kapitol tohoto dokumentu. Požadavky na udržitelnost výrobků, které zahrnuje nařízení o ekodesignu, přijala Komise v květnu 2024. S tímto nařízením je úzce spojeno i zavedení digitálního produktového pasu. Ten bude při určitém zjednodušení říkat, z čeho a kde byl výrobek vyroben, jakou má uhlíkovou stopu a jakým způsobem s ním nakládat na konci životního cyklu.

Třídění – Rámcová studie o odpadech nařizuje oddělený sběr textilního odpadu již od roku 2025, kdy řada členských států EU ve svých národních plánech obnovy uvedla, že zvažují zřízení recyklačních center pro sběr, třídění a zpracování textilního odpadu na druhotné suroviny. Zvýší se tak množství sesbíraného textilu nižší kvality a hodnoty. Z tohoto důvodu bude podporovat dotace na zvýšení účinnosti a efektivity nových třídicích linek, které dokážou třídit materiál nejen podle obsahu materiálu, ale i podle jiných fyzikálních veličin.

Recyklovatelnost – I v této části slibuje Komise podporu výzkumu, který by měl najít řešení, jak zlepšit procesy recyklace, zejména s ohledem na rozšíření recyklace vlákna na vlákno. Povinností členských států pak bude zajistit, aby výrobci nesli rozšířenou odpovědnost (EPR – extended producer responsibility) za textilní výrobky pro domácnost, oděvní výrobky, oděvní doplňky a obuv. To ve stručnosti znamená, že bude odpovědnost výrobce za jeho produkt prodloužena až do konce životnosti výrobku, včetně nakládání s odpadem. Podstatnou roli by měla při tranzici hrát i recyklace textilních materiálů s jejich využitím nejen v textilním průmyslu, ale i v jiných oblastech, jako například u tak potřebné retence vody v krajině, stavebních izolacích nebo v dopravní infrastruktuře.

f) Bez investic to nepůjde

Z výše uvedeného je zřejmé, že k zelené tranzici v oblasti textilního průmyslu bude třeba značných investic. Konkrétní plán financování zelené proměny textilního průmyslu se ještě připravuje, již nyní ale víme, že Komise podpoří přechod k ekologičtějším ekosystémům prostřednictvím různých mechanismů financování. Například nástroj recovery and resilience facility (RRF) poskytne půjčky a granty na podporu reforem a investic, program Horizon Europe podpoří výzkumné a inovační činnosti, kdy bude financovat různá partnerství týkající se textilního ekosystému. Kromě toho klastr 6 poskytuje možnosti financování pro Circular Bio-based Europe a financování inovací je k dispozici také v rámci pilíře III s přímou podporou Innovation Ecosystems. Přístup k financování zelené tranzice bude důležitý zejména pro malé a střední podniky. Zásadní však bude i podpora veřejné infrastruktury, jako je recyklace textilního odpadu. Komise rovněž pracuje na plánu rozvoje technologií pro oběhovou ekonomiku, jejímž cílem je efektivnější průmyslový výzkum a recyklace textilu. Textilní ekosystém bude rovněž při zelené tranzici, jak pánuje Komise, těžit z možností, které poskytuje Evropský fond pro regionální rozvoj.

g) Shrnutí

Je zjevné, že zelená tranzice, která by měla vést k větší udržitelnosti výroby textilu, bude v EU vyžadovat zásadní změny v současném přístupu, který by se měl proměnit z takzvaného lineárního způsobu na oběhový. To změní v textilním ekosystému přístup k navrhování, výrobě, používání, třídění, recyklaci, využívání přírodních zdrojů apod. Ambiciózní plán zelené tranzice v textilním průmyslu vytvoří tlak jak na výrobce, tak i na členské státy EU. Co se týče výrobců, tak nejlépe tlaku odolají ti, kteří pružně dokážou inovovat svoji výrobu, vyvíjet nové textilie a zaměří se na produkci materiálů s vyšší přidanou hodnotou pro perspektivní průmyslová odvětví. Podstatnou roli bude také hrát to, jak se budou umět vypořádat s recyklovatelností materiálů, a přístupu k financování z evropských zdrojů.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

V. SMĚRNICE O GREENWASHINGU

a) Stručná charakteristika greenwashingu

Greenwashing je pojem, kterým se označuje uvádění a propagace produktů nebo služeb jako ekologicky šetrných, i když to ve skutečnosti není pravda nebo je přínos firmy pro udržitelnost nadhodnocován, s cílem získat přízeň spotřebitelů a prodat více výrobků. Greenwashing využívá zdůraznění jednoho osvědčeného postupu nebo pouze malé části činnosti podniku, zatímco zastírá všechny ostatní, které mají negativní dopady na životní prostředí, aby se podnik prezentoval šetrnější k životnímu prostředí nebo udržitelnější, než ve skutečnosti je.

b) Příklady greenwashingu

Jako příklady greenwashingu v textilním a oděvním průmyslu lze uvést například propagaci recyklovaného PET v nových textilních materiálech nebo tvrzení firem o jejich udržitelnosti, přičemž jenom downcyklují textilní materiály místo toho, aby byly materiály recyklovány z vlákna na vlákno. Firmy mohou propagovat své malé „eko" kolekce, zatímco zbytek sortimentu značky je zcela neudržitelný nebo módní značka jen propaguje jeden ekologický prvek své produkce (jako recyklované obaly nebo barviva, která používají o něco méně vody) a tvrdí, že celý jejich produkt je udržitelný.

c) Směrnice o environmentálních tvrzeních

Evropský parlament schválil v polovině ledna 2024 návrh nové směrnice o environmentálních tvrzeních (Green Claims Directive)[3], která má zabránit zavádějícím ekologickým údajům o výrobcích, tzv. greenwashingu. Podniky budou muset svá ekologická tvrzení dokládat schválenou certifikací. Výzkum Evropské komise z roku 2020 zjistil, že 53,3 % environmentálních tvrzení bylo vágních, zavádějících nebo neopodstatněných a 40 % bylo nepodložených.

Cílem směrnice je posílit ochranu spotřebitele a nastolit přísnější pravidla pro tvrzení firem o tom, že jejich produkty jsou ekologické. Rozhodnutí znamená, že použití výrazů jako „šetrný k životnímu prostředí", „biologicky rozložitelný", „neutrální vůči klimatu", „recyklovaný" a „eko" bude vyžadovat důkazy na podporu takových tvrzení. Vágní a nepodložená environmentální tvrzení budou zakázána; cílem nové legislativy je, aby takováto tvrzení byla jasná a přesná. Díky stanovení přesných definic a standardizaci zelených tvrzení a označování bude moci spotřebitel lépe porozumět informacím o produktech a vzájemně je porovnávat.

Společnosti budou muset svá tvrzení doložit spolehlivými důkazy; například budou muset na výrobku s obsahem recyklovaných materiálů uvést, jaké recyklované materiály byly použity a jaký je jejich obsah ve výrobku. Bude muset být specifikováno, jestli se uvedené tvrzení vztahuje na celý výrobek, nebo jen na jeho část.

[3] Návrh směrnice EP a Rady o dokládání a sdělování výslovných environmentálních tvrzení (směrnice o environmentálních tvrzeních). V Bruselu dne 22. 3. 2023, COM (2023) 166 final, 2023/0085 (COD).

Spolufinancováno Evropskou unií

Rovněž bude zakázáno označovat produkty a služby jako „uhlíkově neutrální" nebo „klimaticky neutrální", pokud tak společnosti učiní prostřednictvím uhlíkové kompenzace; to znamená, že nebudou např. moci tvrdit, že jejich výrobek je uhlíkově neutrální, protože společnost někde vysadila stromy. To by mělo zajistit, že firmy nebudou jen kompenzovat své emise, ale budou skutečně aktivně snižovat svoji uhlíkovou stopu.

d) Aktuální stav řešení a výhled do budoucna

Nyní se čeká na oficiální zveřejnění dokumentu. Členské země EU pak budou mít dva roky na implementaci směrnice do svých vnitrostátních právních předpisů.

Směrnice požaduje, aby ekologická tvrzení byla dokládána prostřednictvím schválených certifikačních schémat. Po jejím schválení bude nyní platit dočasný zákaz vytváření nových schémat ekoznačení, u stávajících pak bude zahájen přezkum, který vyžaduje prvek ověřování schématu třetí stranou, aby se zvýšila jejich důvěryhodnost a spolehlivost. Bude povoleno pouze používání značek založených na oficiálních certifikačních schématech nebo schématech zavedených veřejnými orgány.

Protože získání certifikace může být pro malé a střední podniky cenově nedostupné, měla by veřejná správa zabezpečit takové mechanismy, aby na získání certifikace tyto podniky mohly dosáhnout; přesné mechanismy ale uvedeny nejsou. Z požadavku na dokládání environmentálních tvrzení by měly mít výjimku firmy s obratem nižším než 2 miliony eur ročně nebo s méně než 10 zaměstnanci.

V neposlední řadě pak má nová legislativa zabránit tomu, aby byl ke greenwashingu zneužíván koncept cirkulární ekonomiky, především co se týká recyklovaných materiálů a opravitelnosti výrobků. To zahrnuje například omezení reklamy na produkt, který obsahuje prvky uměle zkracující jeho životnost, nebo nepodložené tvrzení týkající se opravitelnosti nebo životnosti produktu.

Při porušení pravidel stanovených směrnicí budou za greenwashing hrozit finanční pokuty až ve výši 4 % ročního obratu společnosti, či dokonce zákaz účasti ve veřejné soutěži na dobu jednoho roku.

Komise chce rovněž hledat řešení současné matoucí situace týkající se „ekoznaček". V současnosti existuje podle údajů EK více než 230 různých značek, což vede k matení a nedůvěře spotřebitelů; za účelem vyřešení této situace bude zavedena nová regulace.

e) Odkazy na další materiály a literaturu

Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o dokládání a sdělování výslovných environmentálních tvrzení (směrnice o environmentálních tvrzeních); v Bruselu dne 22. 3. 2023 COM (2023) 166 final, 2023/0085 (COD) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0166

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

VI. ZÁKLADNÍ PŘÍSTUPY PODNIKATELSKÝCH REPREZENTACÍ EURATEX A ATOK

a) Stručná charakteristika EURATEX a ATOK

- EURATEX (Evropská oděvní a textilní konfederace) je hlavním reprezentantem evropských firem zaměřených na výrobu textilního a oděvního zboží a jeho komponent a obchod s nimi. Ve vztahu k zelené tranzici plní roli hlavního lobbisty a mluvčího odvětvových zájmu vůči orgánům Evropské komise a Evropského parlamentu;
- ATOK (Asociace textilního-oděvního-kožedělného průmyslu) je hlavním reprezentantem odvětví a hájí zájmy českého textilního, oděvního a kožedělného průmyslu a navazuje a rozvíjí bilaterálních vztahy s partnery doma i v zahraničí. Ve vztahu k zelené tranzici v rámci ATOK působí Platforma pro cirkulární ekonomiku, která formuluje stanoviska za odvětví a v jejich duchu jedná na národní i mezinárodní úrovni.

b) Stručný popis agendy

V nadcházejících letech bude Evropská unie čelit dvojí výzvě, která zahrnuje rizika v oblasti životního prostředí a změny klimatu a potřebu zotavit se z hospodářských a společenských dopadů války na Ukrajině, energetické krize a pandemie covidu-19. K řešení těchto výzev a dosažení konkurenceschopného, uhlíkově neutrálního a zdravého hospodářství účinně využívajícího zdroje jsou nezbytné významné transformace stávajících systémů výroby a spotřeby.

Textilní odvětví bylo zařazeno mezi strategická odvětví v nové průmyslové strategii EU. Předpokladem k budování robustního, v celosvětovém měřítku konkurenceschopného odvětví je zároveň ale další posilování čistší produkce, zabezpečení surovinových zdrojů pro rostoucí udržitelnou produkci a digitalizace jako nástroj k zajištění flexibilní produkce na základě požadavků trhu. Strategie EU pro textilní výrobky, kterou v roce 2022 přijala Evropská komise, stanoví ambiciózní plán pro realizaci této vize. Plán jasně uvádí, že inovace jsou důležitým klíčem k úspěšnému uskutečnění této transformace: „posílení výzkumu a inovací a podpora investic do tohoto odvětví jsou nezbytné pro využití jeho potenciálu k vytváření udržitelného růstu a pracovních míst“[1]. To bylo rovněž potvrzeno v plánu ERA (Evropské agendě výzkumu) pro oběhové technologie a obchodní modely v textilních, stavebních a energeticky náročných průmyslových oborech, který zdůrazňuje investiční potřeby těchto odvětví na cestě k ekologizaci a digitalizaci.

c) Činnost konfederace EURATEX

Evropská oděvní a textilní konfederace EURATEX vytvořila v rámci své struktury funkční rámec reprezentovaný pracovními skupinami k jednotlivým tematickým okruhům zelené tranzice a zapojila do jejich činnosti zástupce členských organizací. Na tomto základě je schopna formulovat reprezentativní stanoviska k jednotlivým problémovým okruhům. Pro nové volební období Evropského parlamentu a Evropské komise zpracovala manifest zahrnující doporučení evropského textilního a oděvního průmyslu. EURATEX dále s podporou členských sdružení institucí pro výzkum a inovace (TEXTRANET) a universit s výukou textilní problematiky (AUTEX) definovala svůj dlouhodobý přístup k naplnění „udržitelné“ vize předložením memoranda STEP 2030 („Sustinable Textiles European Partnership – 2030“), pro realizaci cílů v oblasti výzkumu a inovací vytvořila ETP FTC (Evropskou technologickou plat-

Spolufinancováno Evropskou unií

formu pro textil a oděvy), která je t. č. největší evropskou platformou pro podporu multidisciplinární spolupráce ve VVaI. Tyto kroky zajišťují zviditelnění a srozumitelnost strategie TOP EU vůči zainteresovaným direktoriátům EC (zejména DG Research, DG Grow a DG Regio, s ohledem na využití lokálních obnovitelných zdrojů i DG Agro) přivedly textilní průmysl mezi odvětví zařazená do nově zahajovaného programu „Partnerství".

d) Evropské partnerství pro budoucnost textilu

Cílem „Evropského partnerství pro budoucnost textilu" v rámci programu Horizon Europe (pro období 2025–27) je usnadnit vznik a zavádění inovativních a oběhových řešení, zejména při vývoji udržitelných surovin, vč. uplatnění druhotných surovin, a podpora přípravy talentů. Mezi strategické cíle Partnerství patří zajištění udržitelných a diverzifikovaných surovin, zvýšení kapacity recyklace textilu na textil, zlepšení estetiky a funkčnosti textilií a podpora designu jako hnací síly udržitelných inovací v módním/textilním průmyslu. S nutností zpomalit rychlost módních trendů (od „fast fashion" k „slow fashion") souvisí orientace na nadčasový design a důraz na prodloužení životnosti textilií jako součásti „dematerializace" vstupů do textilního řetězce. Do praxe je třeba zavést mj.:

- povinné požadavky na ekodesign,
- digitalizací textilního řetězce s orientací na flexibilní produkci reflektující aktuální požadavky trhu ukončit likvidaci neprodaných nebo vrácených textilních výrobků,
- opatření k eliminaci zátěží prostředí mikroplasty (vlákennými mikrofibrilami uvolňovanými během výroby, používání a údržby praním); k tomu využít i přechod na snáze rozložitelné materiály,
- naplnění požadavků na informovanost v celém výrobkovém řetězci a zavedení digitálního ekopasu výrobků,
- jasná ekokritéria a definice pro skutečně udržitelné textilie (zamezující „greenwashingu"),
- rozšířenou zodpovědnost výrobce a distributorů uvádějících textilní výrobky na trh směřovat ke zvýšení míry opakované využitelnosti a recyklace textilního odpadu.

Partnerství bude dále podporovat digitální transformaci textilního ekosystému a stimulovat rozvoj dovedností, aby byly splněny požadavky na technologický pokrok a nové přístupy k digitální a inteligentní specializaci. Se začleněním práce s veřejností využívat přijatou dlouhodobou strategii rozvoje a revitalizace TOP k zvyšování atraktivity tak, aby vedle růstu poptávky trhu po ekologizovaných výrobcích zatraktivnila textilní odvětví pro jiné specializace nutné k realizaci podpory inovací multidisciplinárními přístupy. I s ohledem na prokázanou generační obměnu zajistit kontinuitu nástupem a stabilizací mladé generace – ve fázi výuky i péče o celoživotní vzdělávání.

Harmonogram probíhající přípravy strategie Partnerství je směrován k podpisu memoranda (MoU) mezi EURATEX/ETP FTC a Evropskou komisí na podzim 2024 tak, aby první výzvy k předkládání projektů mohly být otevřeny ještě koncem roku 2024. Mezi přednosti Partnerství pro textil patří, že zaměření bude možno definovat na základě potřeby TOP („bottom-up").

ATOK si definovala problematiku zelené tranzice jako jednu z nejzásadnějších pro následující dekády. Tomu také přizpůsobila svoji činnost. Vstoupila do EURATEX a velmi rychle vytvořila svoji Platformu pro cirkulární ekonomiku, ve které mohou členské organizace sdílet a získávat aktuální informace. Současně začala tvorbu podmínek transformace textilního a oděvního průmyslu a obchodu řešit i projektově. Odborníci nominovaní ATOK se aktivně zapojili do činnosti pracovních skupin EURATEX a začali se tak podílet na tvorbě jejich stanovisek. Současně jsou ATOK a jeho zástupci partnery příslušných českých výkonných orgánů, jako jsou Ministerstvo průmyslu, kde působí pracovní skupina pro textil na vysoké úrovni, a Ministerstvo životního prostředí. Hlavním cílem ATOK je usilovat v celé „zelené transformaci" o udržení nebo posílení rovných podmínek pro podnikání v textilním, oděvním a kožedělném oboru.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

VII. ZELENÁ TRANZICE JAKO TÉMA SOCIÁLNÍHO DIALOGU ATOK A OS TOK

a) Základní informace

Zelená dohoda pro Evropu, kterou Evropská komise vydala v prosinci 2019, je základním dokumentem, ze kterého vycházejí jednotlivé kroky transformace, která by měla vést k ekologičtějšímu způsobu existence člověka v rámci Evropské unie. Obsáhlost navrhovaných změn de facto vylučuje, že by některé skupiny obyvatelstva byly buď přímo, nebo zprostředkovaně z dopadů změn vyloučeny. Vlastně se zde střetává občanský princip s potřebami zájmových skupin, mezi které patří i výrobci.

Výrobci jsou také jednou z hlavních skupin, na které je zelená tranzice zacílena. Tím pokrývá i poměrně velkou část zaměstnanců. V rámci Evropské unie je v textilním a oděvním průmyslu zaměstnáno okolo 1,3 milionu osob, které více či méně budou uvnitř firem těmi, kteří v rámci nejrůznějších zadání budou jednotlivé kroky zajišťovat, případně na ně dolehne jako například ztráta zaměstnání negativní náklad změn. Rizikovost vnitrofiremních důsledků si odborové organizace uvědomují. Také Evropská komise se zapojením odborů do diskuse počítá, a to v dokumentu „Transition Pathway for the Textiles Ecosystems“, ve kterém se předpokládá vytvoření komunity praktiků pro textilní ekosystém včetně reprezentantů odborů.

b) Komunikační prostředí

Hlavním cílem sociálního dialogu v oblasti zelené tranzice je sjednocení postojů k jednotlivým zaváděným opatřením a hájení dohodnutých stanovisek na evropské úrovni. Platformami, kde by měli sociální partneři uplatňovat svá stanoviska, jsou:

- Evropský parlament,
- Evropský hospodářský a sociální výbor,
- EURATEX,
- IndustriAll.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

VIII. STRATEGICKÁ VÝZKUMNÁ A INOVAČNÍ AGENDA PRO PODPORU TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE TEXTILNÍHO PRŮMYSLU A TRHU A JEJICH PŘECHODU DO CIRKULÁRNÍHO REŽIMU (ETP FTC SRIA, DUBEN 2022)

V návaznosti na zveřejnění strategického dokumentu – doporučení Evropské komise EP „EU Strategy for Sustainable and Circular Textiles" (COM (2022) 141 fin, 30. 3. 2022)[1], kterým stanovila program revitalizace textilního průmyslu v Evropě (a rozhodla vyčlenit až 5 mld. eur pro podporu jeho inovací výzkumem, vývojem a podmiňujícími investicemi) – byla na konci dubna 2022 zveřejněna zásadním způsobem aktualizovaná strategická výzkumná agenda ETP FTC pod titulem „Připraveni na transformaci"[2]. Ta určuje hlavní směry výzkumu k dosažení konsolidace a revitalizace TOP Evropy, tak aby odpovídal potřebám trendů trhu (směřujících k flexibilní produkci s rychlou reakcí na požadavky zákazníků – především založené na digitalizaci výrobního a obchodních řetězců) a současně nezbytnému zajištění dostupnosti surovinových vstupů, která vychází z předpokladu orientace na obnovitelné lokální zdroje a nezbytný odklon od petrochemických surovin ke zdrojům využívajícím zdroje na bázi organického uhlíku. Totéž se týká snižování energetické náročnosti a postupného přechodu na obnovitelné zdroje energií. Jedině tak je možno čelit riziku nedostupnosti vstupů pro budované robustní textilní odvětví, pro jehož růst a expanzi do dalších aplikací (zejména u technických textilií) stávající klasické vláknné zdroje nestačí (při předpokládaném pokračování spotřeby o ca 3 % ročně k 100 mil. t vláken/2019 s převahou ca 70 % syntetických materiálů). Řešením se ukazuje nástup nových surovin z obnovitelných zdrojů a omezení závislosti na nových zdrojích důsledným přechodem k cirkulární ekonomice, která vrací suroviny – především vlákna po dožití textilních výrobků – zpět na začátek výrobního řetězce ve formě recyklovaných surovin. Současně se tak řeší i další snižování ekologických zátěží a eliminace tvorby odpadů končících na skládkách a ve spalovnách, které dnes staví TOP do pozice jednoho z nejproblémovějších zpracovatelských oborů.

a) Strategické výzkumné a inovační priority ETP-FTC SRIA 04/2022

Aktualizovaná strategie platformy ponechává základní členění do čtyř tzv. inovačních témat reprezentujících předpokládané priority podmiňující udržitelný rozvoj TOP a požadavky, které vzešly z průzkumu hlavních trendů trhu, ale i podmínek pro stabilní fungování produkce za v Evropě složitých, především politicky motivovaných směrnic a předpisů vymezujících nároky na čistší produkci a ekotoxikologickou bezpečnost.

Spolufinancováno Evropskou unií

Inovační téma I: Smart, vysoce funkční materiály pro rozšiřování trhu

Inovační téma II: Digitalizovaný textil – materiály, produkty, výroba, dodavatelské řetězce a obchodní modely

Inovační téma III: Odolné, opakovatelně použitelné materiály a biomateriály a bioprocesy

Inovační téma IV: Bezpečné produkty a procesy s minimálním dopadem na životní prostředí a zodpovědné dodavatelské řetězce

V následně provedeném průzkumu EURATEX mezi akcionáři, výzkumnými a akademickými pracovišti získalo nejvyšší prioritu inovačním téma III – Odolné, opakovatelně použitelné materiály a biomateriály a bioprocesy, které se dále člení na dva dílčí náměty (III. 1.) Recyklace a (III. 2): Biovlákna a přírodní vlákna.

Zásadním se, posilováno i nově vzniklou situací vyvolanou válečným konfliktem na Ukrajině a omezením závislosti na ruských fosilních zdrojích, stává řešení odklonu TOP od limitovaných fosilních zdrojů uhlíku. Tento cíl lze opírat o 3 principiální zdroje obnovitelného uhlíku:

1. C pocházející z dříve vyprodukovaných a použitých textilních materiálů – recyklace.
2. C získaný a transformovaný do vláken nebo obnovitelných zdrojů z biosféry, tj. využití přírodních vláken nebo umělých vláken založených na zpracování biomasy.
3. V delším časovém horizontu – produkce vláken z C (CO_2) získávaného zpětně z atmosféry – i když bio-PU a elastanové vlákno „ze vzduchu" již dnes realizují kupř. firmy COVESTRO (bioPU) a FALKE (výrobce špičkového sortimentu ponožek a úpletů).

Pro včasnou přípravu na přechod k novým režimům CE byla založena také nová pracovní skupina ATOK pro cirkulární ekonomiku a přípravu přechodu na režim odpadového hospodářství, která musí po 01/2025 zajistit i v našich podmínkách zásadní snížení tvorby textilních komunálních odpadů. Transformaci opatření a související legislativy do podmínek TOP a textilního trhu ČR řeší v těsné návaznosti na aktivity EU (EURATEX, ETP FTC a přístupy realizované v jiných evropských zemích). Skupina rozvíjí i komunikaci s příslušnými ministerstvy (MŽP, MPO) a v souladu s evropskou iniciativou REGIOTEX usiluje i o společné přístupy k připravovaným opatřením na úrovni regionů s významným podílem TOP.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

IX. PROBLEMATIKA TEXTILNÍCH ODPADŮ

Ročně se v EU vyprodukuje téměř 13 milionů tun textilního odpadu, z toho 5 milionů tun představuje oděvní textil. To je v průměru 12 kg oblečení na osobu ročně, které končí v textilních nebo komunálních kontejnerech. Ze zmíněného ročního objemu v členských státech jsou jen asi dva miliony tun určené k recyklaci nebo dalšímu prodeji, zatímco zbytek končí na skládkách nebo ve spalovnách.

Výroba textilu je náročná na přírodní zdroje. V EU má nyní spotřeba textilních výrobků, které se většinou dováží, z hlediska celkového životního cyklu, v průměru čtvrtý největší negativní dopad na životní prostředí a třetí na spotřebu vody a využívání půdy. Export textilního odpadu z EU stabilně roste a přesáhl 1,4 milionu tun v roce 2020. V České republice se může celkové množství textilního odpadu pohybovat na hodnotě až 180 tisíc tun za rok. Textilní odpad pak u nás bohužel po vyhození do popelnice na směsný komunální odpad často končí na skládce, kde dále škodí životnímu prostředí. Podle výsledků z fyzických analýz odpadu, které provádí ve městech a obcích odpadová společnost JRK společně s organizací INCIEN, tvoří textil kolem pěti procent obsahu popelnic na směsný komunální odpad. Množství průmyslových textilních odpadů pak Centrum pro oběhové a odpadové hospodářství odhaduje na 88 000 tun.

a) Cena za rychlou módu

Současné trendy, jako je „rychlá móda“, posilují podle závěrů EU problematické spotřebitelské chování a mají dopad na produkci textilních odpadů. V ceně textilu se, jak uvádí revidovaná směrnice EU o odpadech, neodráží environmentální dopady textilní produkce a spotřeby. Jelikož oděvy tvoří největší podíl na spotřebě textilu v EU (81 %), používání oděvů na stále kratší dobu před jejich vyhozením nejvíce přispívají k nadprodukci. Tento způsob používání oděvů se stal známý jako rychlá móda a láká spotřebitele, aby si nadále kupovali oblečení horší kvality a nižší ceny, vyrobené rychle v reakci na módní trendy. Přestože v letech 1996 až 2018 ceny oděvů v EU klesly o více než 30 % v poměru k inflaci, průměrné výdaje domácností na oblečení se zvýšily. Rostoucí poptávka po textilu navíc podporuje neefektivní využívání neobnovitelných zdrojů, včetně výroby syntetických vláken z fosilních paliv.

b) Recyklovaný textil najde uplatnění v různých oblastech

Zmíněné negativní dopady mají kořeny v lineárním modelu, který se vyznačuje nízkou mírou používání, opětovného použití, oprav a recyklace textilií z vláken na vlákno a který obvykle nevnímá kvalitu, životnost a recyklovatelnost jako priority při návrhu a výrobě. V EU i v České republice vnímáme jako příležitost, jak pomoci omezit lineární model, využití textilního odpadu jako recyklátu nejen v textilním průmyslu, ale i v dalších průmyslových oblastech.

Spolufinancováno Evropskou unií

c) Povinnosti výrobců, dovozců i států

Navrhovaná revize směrnice EU byla schválená v únoru 2024. Její podstatnou kapitolou jsou témata, která se týkají textilního odpadu. Revidovaná směrnice zavádí nová nařízení týkající se textilního odpadu a zejména zavádí systémy rozšířené odpovědnosti výrobce (EPR) pro textil dostupný na trhu EU. V jejich rámci budou výrobci a dovozci, kteří uvádějí své zboží na trh EU, hradit náklady na oddělený sběr, třídění a recyklaci svých výrobků. Země EU budou mít povinnost zavést tyto systémy 18 měsíců po vstupu směrnice v platnost, což by se mělo stát v první polovině roku 2025. Členské státy budou také muset zajistit, aby už od začátku příštího roku bylo možné v každé členské zemi odděleně sbírat textil tak, aby mohl být znovu použit a recyklován. Směrnice rovněž požaduje snížení množství textilního odpadu spolu se zlepšením infrastruktury pro třídění.

d) Pro delší život textilu

Podstatnou roli při nakládání s textilním odpadem má sehrát více faktorů. Jedním z nejdůležitějších bude prodloužení životnosti textilních výrobků. To je účinný způsob, jak výrazně snížit jejich dopad na životní prostředí. Nedostatky v kvalitě, jako je stálost barev, pevnost v roztržení nebo kvalita zipů a švů, patří mezi hlavní důvody, proč se spotřebitelé textilií zbavují.[4] Zvýšená trvanlivost umožní spotřebitelům používat oblečení déle. Podpoří také takzvané cirkulární obchodní modely, jako je opětovné použití, pronájem a opravy, služby zpětného odběru a maloobchod z druhé ruky. Podstatnou roli, která má vliv na oběhovost textilu, hraje i jeho složení. Jde například o použitá vlákna, jejich mísení nebo přítomnost chemických látek. Ty mohou bránit recyklaci textilního odpadu. Z tohoto důvodu je třeba technologie třídění a pokročilé recyklace dále rozvíjet, v současnosti nejsou na takové úrovni, aby rychle pomohly se splněním cílů, které stanovuje EU.

e) Zlepšení vlastností materiálů

Co tedy může pomoci dosáhnout cílů výrazně rychleji? Kromě zmíněné delší trvanlivosti výrobků to může být změna složení produktů. Například pokud se vlákna přestanou mísit s jinými – třeba polyester s bavlnou – tak to zlepší recyklovatelnost, protože separovat textilní odpad po vláknech je s pomocí současných technologií zdlouhavé a nákladné. Podobě i elastan, který se často přidává ke zvýšení funkčnosti tkanin, může negativně ovlivnit činnost a efektivitu třídících a recyklačních technologií, jejichž prostřednictvím se recyklují textilní vlákna. V souvislosti s tím vypracovala EU základní rámec o ekodesignu udržitelných výrobků. Zde jsou obsaženy závazné požadavky na to, aby se zlepšily vlastnosti textilií z hlediska trvanlivosti, opětovné použitelnosti a také opravitelnost a recyklovatelnost. Součástí bude i povinný obsah recyklovaných vláken s cílem snížit přítomnost látek, které mohou mít nepříznivé dopady životní prostředí.

[4] 14 ECOS (2021) Jak může ekodesign učinit naše textilie kruhovými.
[5] Evropská komise (2021) Studie o technické, regulační, ekonomické a environmentální účinnosti recyklace textilních vláken.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

f) Informacemi proti plýtvání

Ničení neprodaného nebo vráceného zboží, včetně oblečení, které se v současnosti často děje, je bezesporu plýtváním hodnotou i zdroji. A proto Komise navrhuje, jako prvek odrazující od této praxe, v rámci nařízení o ekodesignu udržitelných výrobků povinnost transparentnosti. Co to znamená? Především skutečnost, že velké společnosti budou muset zveřejnit počet výrobků, které vyřadí a zničí, včetně textilií. Podstatné také bude uvádění informací o dalším zpracování neprodaného oblečení z hlediska přípravy na opětovné použití, recyklaci, spalování nebo skládkování. Komise rovněž v nařízení zavede zákazy ničení neprodaných výrobků, případně včetně neprodaných nebo vrácených textilií. Role informací je v revidované směrnici velmi důležitá. Jak uvádí zpráva Komise, vhodné informace umožňují výrobcům a spotřebitelům činit lepší výběr a zlepšují komunikaci například o látkách vzbuzujících obavy, o opravách nebo o složení vláken. A proto v rámci opatření podle nového nařízení o ekodesignu udržitelných výrobků zavede Komise digitální pas výrobku pro textil. Ten by se již brzy měl týkat všech textilních výrobků. Výjimku pak tvoří takzvané technické textilie. Při určitém zjednodušení bude takový pas říkat, z čeho a kde byl výrobek vyroben, jakou má uhlíkovou stopu a jakým způsobem s ním nakládat na konci životního cyklu.

g) Povinnosti ohledně sběru textilních odpadů

Podstatnou kapitolou pro problematiku textilních odpadů je jejich sběr. I tomu se revidovaná směrnice věnuje, když stanovuje požadavky pro členské státy v oblasti nakládání s textilním odpadem. Již od ledna příštího roku by měly státy zavést oddělený sběr textilu pro opětovné použití, přípravu k opětovnému použití a recyklaci. Státy budou rovněž povinny zajistit, aby infrastruktura a provoz sběru, nakládky a vykládky, přepravy a skladování a další manipulace s textilním odpadem, včetně následného třídění a zpracování, byly chráněny před povětrnostními podmínkami. Účelem je, aby se zabránilo poškození a kontaminaci sebraného textilu. Státy budou muset zajistit, aby různé složky textilních materiálů byly v místě vzniku soustřeďovány odděleně, pokud to technologický pokrok umožní. Takové třídění totiž usnadní následné opětovné použití i recyklaci, a to včetně recyklace vlákna na vlákno. Návrh směrnice také požaduje, aby členské státy do 31. prosince 2025 a poté každých pět let provedly rozbor složení sebraného směsného komunálního odpadu s cílem určit podíl textilního odpadu v něm.

h) Co odpadem není

Pro nakládání s textilními odpady je důležité především to, co se za odpad nepovažuje. To definuje tuzemský zákon o odpadech, který bude rovněž platit od ledna 2025. Mezi odpady tak nepatří:

- látka nebo textilní materiál, které jsou vedlejším produktem,
- odpad, který prošel procesem přípravy na opětovné použití a plní požadavky na výrobek uváděný na trh,
- odpad připravený na použití v domácnosti.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

Vedlejším produktem pak je látka nebo textilní materiál, který splňuje tyto podmínky:

- Je výsledkem výrobního procesu, kterého cílem není výroba definované látky nebo textilního materiálu.
- Jeho další používání je zabezpečené.
- Může se použít přímo bez dalšího zpracování jiného, než je běžný průmyslový postup.
- Vzniká jako neoddělitelná součást výrobního procesu.
- Jeho další použití je v souladu se zákonem o odpadech a definovanými předpisy, které stanovují požadavky na výrobek, ochranu životního prostředí a ochranu zdraví lidí z hlediska jeho konkrétního použití, a nepovede k celkově nepříznivým vlivům na životní prostředí a zdraví lidí.
- Splňuje definovaná kritéria, která byla pro látku nebo textilní materiál stanovena definovaným předpisem.
- K tomu, že látka nebo textilní materiál se považuje za vedlejší produkt, a ne za odpad, byl udělen souhlas. Z tohoto bodu vyplývá, že není na posouzení výrobce, ale především příslušného úřadu, jestli bude látku nebo textilní materiál považovat za vedlejší produkt, nebo ne.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

X. ROZŠÍŘENÁ ODPOVĚDNOST VÝROBCE

Povinnost výrobce platit za nakládání s textilním odpadem a zároveň ho motivovat, aby snižoval objem odpadů a zároveň zvyšoval oběhovost výrobků. To je plánem při proměně textilního průmyslu, jak ho vidí Evropská komise.[6] Uplatňována totiž bude takzvaná ekologická modulace poplatků (EPR). Jejím principem je vyšší zatížení hůře recyklovatelných výrobků poplatky, které zaplatí jejich výrobci. Pravidla rozšířené odpovědnosti výrobce jsou součástí směrnice EP a Rady (EU) 2025/1892 ze dne 10. září 2025, kterou se mění směrnice 2008/98/ES, o odpadech.

a) Vyrobit a zlikvidovat, anebo opravit či recyklovat?

Od roku 1975 se výkon textilního průmyslu ve světě ztrojnásobil. A trend nezpomaluje, naopak poptávka po oděvech a dalších textilních výrobcích roste. To má vliv na životní prostředí jak kvůli zvýšené produkci skleníkových plynů, tak i s ohledem například na spotřebu vody. Oděvní průmysl je založený na lineárním způsobu výroby vzít–vyrobit–zlikvidovat, který se promítá do trendu takzvané rychlé módy (fast fashion). Jejím cílem je neustálé zvyšování odbytu. Cena oděvů v EU klesla v posledních desetiletích s ohledem na inflaci o třetinu.[7] Je proto levnější koupit si nové oblečení než opravit to staré. Není divu, že si v průměru Evropan ročně koupí 26 kilogramů nového textilu a 11 kilogramů[8] ho vyhodí. Ztráty kvůli zbytečnému plýtvání s oblečením a nedostatečné recyklaci odpadu dosahují ve světě ročně 500 miliard dolarů. Evropská unie chce tuto situaci změnit, a tak označila v rámci Zelené dohody (Green Deal) ve svém akčním plánu pro oběhové hospodářství textilní výrobu jako „klíčový produktový hodnotový řetězec". Lineární model by měl být v EU nahrazen cirkulárním, který by měl stát na vyšší kvalitě textilu, jeho opětovném použití, opravách, repasování či recyklaci.

b) Povinný, nebo volitelný?

Debaty, jak dosáhnout oběhovosti v rámci textilního průmyslu, probíhaly dlouhodobě. Řešilo se, jakou roli by měly převzít vládní orgány v prosazováních cirkulární principů. Jestli lze spoléhat na dobrovolný přístup zodpovědných firem, které si zavedením ekologických postupů můžou podpořit značku, anebo zda by měl fungovat tlak ze strany státu, který pro šetrnější přístup v rámci textilního průmyslu vytvoří vhodné podmínky. Výsledkem debat byla v rámci Evropské komise shoda nad tím, že by výrobci[9] měli mít rozšířenou odpovědnost za své výrobky (EPR). To se promítlo do strategie EU pro udržitelný a oběhový textil, která byla zveřejněna v březnu 2022. V souladu se strategií byla na jaře 2024 zveřejněna revize směrnice o odpadech z hlediska textilu, která vyžaduje povinné přijetí systémů EPR pro textil a která vešla v platnost 16. října 2025. Systémy EPR budou nástroji, na kterých bude stát cirkularita v textilní výrobě a budou mít zásadní vliv na realizace zelené tranzice v textilním průmyslu.

[6] Evropská komise, 2023 – ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3635.
[7] European Environment Agency (2019) Textiles in Europe's circular economy.
[8] EURATEX (2019) The textile and clothing industry in 2019.
[9] Za výrobce je v EPR zjednodušeně řečeno považován ten, který bezprostředně dodává textilní a oděvní zboží na trh. Výrobcem z tohoto pohledu je tak i obchodník, a naopak subdodavatel do této kategorie nespadá.

Spolufinancováno Evropskou unií

c) Co je vlastně rozšířená odpovědnost výrobce (EPR)?

Je to především regulační mechanismus, který se používá k financování nákladů, jež jsou spojené s udržitelným a vůči životnímu prostředí šetrným nakládáním s výrobkem nebo jeho obalem po skončení jeho životnosti. Určuje, že se tyto náklady přenášejí na výrobce, případně na prodejce. Tradičně se již EPR uplatňuje na obaly, elektroodpad a baterie, v České republice i na pneumatiky. Použití s ohledem na textilní výrobky bude v EU novinkou, tedy kromě Francie. Ta je v Evropě jedinou zemí, kde jsou systémy EPR v textilním průmyslu zavedeny již delší dobu. Na její roli se podíváme dále v textu.

d) Jak by mělo EPR v EU fungovat?

Revize rámcové směrnice o odpadech stanovuje požadavky s ohledem na opatření, která mají členské státy přijmout v závislosti na zavedení systémů EPR pro textilní výrobky a obuv a výrobky s textilem související. Podle návrhu by hlavním pilířem systému EPR měla být povinnost výrobců platit za nakládání s textilním odpadem a zároveň jejich motivování, aby snižovali objem odpadů a zároveň zvyšovali cirkularitu výrobků.[10] Dokument určí i požadavky na design textilií. Ty by měly mít delší životnost, aby se daly snadněji opravovat a recyklovat. Budou také obsahovat určený minimální podíl recyklátu. A bude uplatňována i takzvaná ekologická modulace poplatků EPR. Jejím principem je vyšší zatížení hůře recyklovatelných výrobků poplatky, které zaplatí jejich výrobci. Naopak snadno recyklovatelné výrobky budou v rámci ekomodulace finančně upřednostňovány. Lhůta pro zavedení systémů EPR je dána nejpozději 17. dubna 2028, to znamená třicet měsíců po vstupu směrnice v platnost. Je zjevné, že EPR přinese firmám zvýšené náklady. Každý nový výrobek se například bude muset certifikovat a proměřit s tím, že splňuje požadavky pro ekodesign. Kromě těchto nákladů přibudou i další, jako je potřeba nového softwaru či výkaznictví. V řadě firem bude muset vzniknout i další pracovní pozice – specialisty, který se této problematice bude věnovat. Zvýšené náklady plánuje formou dotačních titulů a dalších způsobů financovaní firmám kompenzovat EU. Konkrétní plán financování zelené proměny textilního průmyslu se však ještě připravuje.

e) Co by měly výrobky s ohledem na EPR mimo jiné splňovat?

EPR by se mělo stát komplexním nástrojem, který povede k zelené tranzici v oblasti textilního průmyslu. Kromě výše zmíněných principů zahrnuje návrh i následující podněty:

- Do roku 2030 by měly být všechny textilní výrobky uváděné na trh EU trvanlivé, opravitelné a recyklovatelné.
- Internetové obchody se budou muset registrovat v systému EPR pro textil a získávat od výrobců osvědčení, že jejich výrobky splňují požadavky EPR.
- Součástí EPR by mělo být i omezení, nejlépe však úplné zamezení nelegálního vývozu textilního odpadu do zemí, které nejsou schopny s ním nakládat.

[10] Evropská komise, 2023 – ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3635.

Spolufinancováno Evropskou unií

f) Jakých výrobků se EPR týká?

Podle novely směrnice[11] se EPR systém bude vztahovat na následující výrobky:

- oděvy a oděvní doplňky,
- přikrývky a plédy,
- ložní prádlo, stolní prádlo, toaletní prádlo a kuchyňské prádlo,
- záclony (včetně závěsů) a vnitřní rolety, záclonky nebo postelové drapérie,
- ostatní bytové textilie,
- obnošené oděvy a použité textilní výrobky,
- klobouky a jiné pokrývky hlavy,
- obuv a kožené doplňky.

Z návrhu je tedy zjevné, že se EPR nebude týkat například netkaných technických textilií.

g) Jaké náklady přinese EPR výrobcům?

Z návrhu je zřejmé[12], že na výrobce bude v rámci EPR přenesena řada nákladů, například na:

- sběr použitého textilu k opětovnému použití a oddělený sběr textilních odpadů za účelem přípravy k opětovnému použití a recyklaci,
- přepravu sebraného použitého textilu a textilních odpadů k následnému třídění k opětovnému použití, k přípravě k opětovnému použití a k recyklaci,
- třídění, přípravu k opětovnému použití, recyklaci, jiné využití a odstranění sebraného použitého textilu a textilních odpadů,
- nutnost recyklovat a následně proměnit recyklovaný materiál na surovinu k dalšímu použití,
- zpracování rozborů směsného komunálního odpadu,
- poskytování informací o udržitelné spotřebě, předcházení vzniku odpadů, opětovném použití, přípravě k opětovnému použití, recyklaci, jiném využití a odstranění textilních výrobků a obuvi,
- sběr a ohlašování dat,
- podporu výzkumu a vývoje s cílem zlepšit procesy třídění a recyklace textilních výrobků a obuvi, zejména recyklace vlákna na vlákno.

[11] Směrnice EP a Rady (EU) 2025/1892 ze dne 10. září 2025, kterou se mění směrnice 2008/98/ES, o odpadech, příloha IVc návrhu.
[12] Směrnice EP a Rady (EU) 2025/1892 ze dne 10. září 2025, kterou se mění směrnice 2008/98/ES, o odpadech, článek 22a.

Spolufinancováno Evropskou unií

h) Jaké budou povinnosti členských států?

Ty budou muset, jak stanovuje novela směrnice[13], zajistit, aby výrobci zaplatili náklady v souvislosti se sběrem použitého textilu a textilního odpadu z uvedených textilních výrobků. Je na zvážení členských států, zda výrobci budou hradit zmíněné náklady částečně, nebo zcela. Je zde také obsažen požadavek, aby členské státy zřídily registr výrobců s ohledem na EPR. Směrnice stanovuje, aby výrobci podali žádost o registraci v každém členském státě, kde poprvé uvádí své výrobky. Požadavky na registraci bude moci za výrobce splnit organizace rozšířené odpovědnosti. Členské státy také budou muset zajistit, aby provozovatelé EPR systémů zavedli systém odděleného sběru pro použité textilní výrobky, obuv a textilní odpady. V systému odděleného sběru bude muset být zajištěn bezplatný sběr použitých výrobků sebraných na určených sběrných místech.

i) Jak funguje EPR v Evropě v současnosti?

Lze říci, že se EPR systémy, které dosud v Evropské unii vznikly nebo vznikají, potýkají s „dětskými nemocemi" a jejich funkčnost naráží na nejrůznější překážky. EPR projekty se v členských zemích EU postupně rozbíhají a do konce roku 2025 existovaly ve Francii, v Maďarsku a Nizozemsku, ve Španělsku a dalších zemích. Francie tak byla první zemí na světě, která přijala systém EPR pro textil.[14] Ten ve Francii funguje od roku 2008. Vztahuje se na oděvy, obuv a domácí prádlo. Téměř celý trh je registrován v systému kolektivního plnění Refashion.[15] Ten má přes čtyři tisíce členů a provozuje jedno sběrné místo textilu na 1 440 obyvatel Francie.[16] Nynější poplatek EPR činí maximálně 0,06 eura a v průměru 0,01 eura za oděv. Platí zde také koncept ekologicky modulovaných poplatků, kdy v systému existuje více úrovní ekologické modulace. Jedna z nich má za cíl podpořit navrhování trvanlivějších a odolnějších výrobků, další podporuje začlenění recyklovaných materiálů. Jako příklad lze uvést, že výrobci, kteří integrují 15 % recyklovaných vláken pocházejících ze spotřebního textilu, obdrží 50% slevu na poplatky EPR.[17] V rámci povinnosti spojených se systémem musí výrobci ve Francii pravidelně hlásit údaje o umístění na trhu a mají i povinnosti uvádět logo Triman a přikládat pokyny pro třídění na textilu, aby informovali spotřebitele o tom, jak lze textil sbírat pro recyklaci.

j) Jak je francouzský systém EPR pro textil úspěšný?

Od svého zavedení přispěl francouzský systém EPR pro textil k trojnásobnému zvýšení míry sběru a recyklace spotřebního textilu. Téměř polovina dotázaných Francouzů uvedla, že nakupuje méně oblečení než dříve. Je to ale vlastně trochu paradoxní, protože se počet kusů uvedených na trh od zavedení systému zvýšil o 21 %, takže nákupní zvyklosti nebyly omezeny. Samotná výše příspěvků do systému EPR se za posledních deset let zvýšila

[13] Směrnice EP a Rady (EU) 2025/1892 ze dne 10. září 2025, kterou se mění směrnice 2008/98/ES, o odpadech, články 22a, 22b, 22c.
[14] https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29502495/
[15] www.refashion.fr
[16] www.refashion.fr
[17] www.ecopreneur.eu

Spolufinancováno Evropskou unií

z 11 milionů eur na 25,5 milionu eur v roce 2019. V roce 2021 pak společnost Refashion shromáždila 244 448 tun textilu. Podle zprávy z roku 2023, kterou zveřejnila nadace The OR Foundation, se však 80 % textilu sebraného společností Refashion vyváží především do zemí celého globálního Jihu, které nemají potřebné zdroje pro nakládání s odpadem.

k) Shrnutí

Aby se mohly cíle EPR naplnit, bude potřeba řada změn. Například by měly být podporovány technologie automatického materiálového třídění a chemické i mechanické recyklace. Díky jejich rozvoji nedojde k dalšímu zvýšení zásob použitého textilu v rámci dodržování pravidel EPR. Důležitá budou i nová technická řešení pro třídění, recyklaci a aplikace směsi bavlny a polyesteru. Téma lze tedy uzavřít s tím, že otázek a problémů, které s ohledem na zavedení EPR vyvstanou, bude v průběhu zavádění systému zřejmě ještě bezpočet.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XI. PŘÍSTUP K CHEMICKÝM LÁTKÁM A REVIZE REACH

a) Základní charakteristika REACH

Hlavním jednotným legislativním předpisem, který stanoví pravidla pro výrobu, dovoz a umísťování chemických látek na trh v EU, včetně jejich používání ve směsích a předmětech, je nařízení 1907/2006/EU (tzv. REACH). Textilie je ve smyslu REACH považovaná za předmět.

Výrobci a rovněž dovozci textilií se přímo setkávají především s možnými omezeními nebo zákazem konkrétních chemických látek, které vyplývají ze zařazení dané látky do příloh XIV a XVII nařízení REACH nebo na kandidátský seznam látek SVHC. Tyto seznamy látek jsou živými dokumenty, které jsou průběžně doplňovány o další položky, o jejichž omezení je rozhodnuto, a je tedy nutno sledovat aktuální vývoj v této oblasti.

b) Přílohy nařízení REACH

Do přílohy XIV nařízení REACH (Seznam látek podléhajících povolení) jsou zařazovány látky vzbuzující mimořádné obavy, jejichž nebezpečné vlastnosti jsou natolik významné, že bylo rozhodnuto o zákazu jejich používání s výjimkou zcela výjimečných aplikací, pro které není dostupná jiná bezpečná alternativa. Látky zařazené do přílohy XIV je pak možno po stanoveném datu používat pouze na základě jmenovitého povolení vydaného Evropskou agenturou pro chemické látky (ECHA) pro konkrétní danou aplikaci. Z látek používaných pro výrobu textilu zařazených do přílohy XIV lze jmenovat např. hexabromocyclododekan (HBCDD, nehořlavé úpravy), anthracen (surovina pro výrobu barviv), 4,4′-methylendianilin (azobarvivo; výroba elastomerů – Spandex), dibutylftalát (DBP), bis(2-ethylhexyl)-ftalát (DEHP) a butyl-benzyl-ftalát (BBP; PVC-zátěry, plastizolový tisk), dichroman sodný (barvení vlny), 4-nonylphenol (detergenty, dispergační činidla při barvení, emulgátory), perboritan sodný (bělicí činidlo v prostředcích pro praní) a další (https://echa.europa.eu/cs/authorisation-list).

Příloha XVII nařízení REACH (Seznam látek podléhajících omezení) stanoví pro jednotlivé vybrané nebezpečné látky zákaz použití či koncentrační limity pro jejich obsah v určitých typech výrobků (mj. v textilních výrobcích nebo i pro všeobecné použití). Aktuální seznam všech omezení lze nalézt na odkazu https://echa.europa.eu/cs/substances-restricted-under-reach.

Co se týká omezení látek v textilních výrobcích, kůži, usních a kožešinách, významnou skupinou látek, na které je v posledních letech zaměřena pozornost zákonodárců, jsou per- a polyfluorované organické sloučeniny. Tyto sloučeniny jsou tvořené různě dlouhými uhlíkovými řetězci, na které jsou vázány atomy fluoru. Vazby mezi uhlíkem a fluorem jsou jednou z nejsilnějších chemických vazeb v organické chemii. Proto jsou tyto sloučeniny chemicky velmi stabilní a vysoce odolné vůči biologické degradaci; znamená to, že při použití i v životním prostředí odolávají rozkladu. Většina látek PFAS se také snadno přenáší v životním prostředí na dlouhé vzdálenosti od zdroje svého uvolnění. PFAS jsou perzistentní a některé z látek se bioakumulují v životním prostředí.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

Per- a polyfluorované organické sloučeniny jsou v textilním průmyslu významnou skupinou látek používaných k voduodpudivým a oleofobním úpravám textilií. Tento typ finální úpravy se používá převážně na ochranné oděvy (OOP), outdoorové textilie (sportovní oblečení, stany, tašky, …) a na širokou škálu textilií pro významné technické aplikace. Tradičně se na tyto úpravy používaly perfluorované látky na bázi C_8-uhlovodíků, které poskytovaly vynikající hydrofobní a oleofobní vlastnosti. Perfluorované sloučeniny, zejména ty na bázi C_8, však mohou obsahovat nečistoty PFOA (perfluorooktanová kyselina) vzniklé během procesu výroby a rozkladu fluorovaných uhlovodíků typu C_8. PFOA je velmi perzistentní látka, která přetrvává v životním prostředí a v lidském těle a u laboratorních zvířat způsobuje nevratné vývojové vady. Vzniká při štěpení prekurzorů, včetně některých telomerizovaných C_8 uhlovodíků. Na globální úrovni jsou kyselina perfluoroktansulfonová a její deriváty (PFOS) od roku 2009 zahrnuty do mezinárodní Stockholmské úmluvy, aby se vyloučilo jejich používání. V EU je PFOS omezena již více než 10 let podle nařízení EU o perzistentních organických polutantech (POPs). Prostřednictvím Stockholmské úmluvy je rovněž upraven globální zákaz kyseliny perfluoroktanové (PFOA), jejích solí a sloučenin souvisejících s PFOA. PFOA je v EU zakázána podle nařízení o POPs jejím zařazením od 4. července 2020.

c) Projednávané návrhy na zákaz nebo omezení chemických látek

Předložený návrh na široké omezení látek senzibilizujících pro kůži by znamenal omezení více než 1 000 látek a zahrnoval by plošně všechny látky s harmonizovanou klasifikací Skin Sens. 1, Skin Sens. 1A a Skin Sens. 1B a pak také některá disperzní barviva, která mají senzibilizující vlastnosti. Především právě plošné omezení používání disperzních barviv by mělo pro textilní sektor velmi významné negativní důsledky: disperzní barviva jsou velmi významnou skupinou barviv, zcela nezbytnou pro barvení polyesteru, za nějž není k dispozici žádná alternativa. Polyester je nejpoužívanějším syntetickým vláknem s naprosto zásadním významem nejen v oděvních textiliích, ale především v technických textiliích. Je známa skupina disperzních barviv, u nichž byly senzibilizující vlastnosti prokázány; použití těchto barviv je již dlouhou dobu zakázáno většinou ekoznaček a RSLs (Restricted Substances Lists) předních světových textilních a oděvních výrobců. U ostatních se oborové organizace (včetně EURATEX ve spolupráci mj. s ATOK) snaží apelovat na pečlivé individuální posouzení jejich vlastností a vlastností obarvených textilií a zabránění plošnému zákazu s tím, že by jejich plošný zákaz bez toho, aby byly detailně posouzeny skutečné vlastnosti jimi barvených textilií či stanoveny relevantní a racionálně určené koncentrační limity, velmi významně ohrozil konkurenceschopnost evropského textilního průmyslu.

Dále se aktuálně projednávají dva návrhy na omezení perfluorovaných organických sloučenin. Per- a polyfluorované látky jsou v textilním průmyslu významnou skupinou látek používaných k voduodpudivým a oleofobním úpravám textilií. Tento typ úpravy se používá převážně na ochranné oděvy (OOP), outdoorové textilie (sportovní oblečení, stany, tašky, …) a na širokou škálu textilií pro významné technické aplikace. Tyto sloučeniny jsou tvořené různě dlouhými uhlíkovými řetězci, na které jsou vázány atomy fluoru. Vazby mezi uhlíkem a fluorem jsou jednou z nejsilnějších chemických vazeb v organické chemii. Proto jsou tyto sloučeniny chemicky velmi stabilní a vysoce odolné vůči biologické degradaci; znamená to, že při použití i v životním prostředí odolávají rozkladu. Většina látek PFAS se také snadno přenáší v životním prostředí na dlouhé vzdálenosti od zdroje svého uvolnění. PFAS jsou perzistentní a některé z látek se bioakumulují v životním prostředí.

V textilním průmyslu se pro hydrofobní a oleofobní úpravy tradičně používaly perfluorované látky na bázi C_8-uhlovodíků, které poskytovaly vynikající hydrofobní a oleofobní vlastnosti. Perfluorované sloučeniny, zejména ty na bázi C_8, však mohou obsahovat nečistoty PFOA (perfluorooktanová

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

kyselina) vzniklé během procesu výroby a rozkladu fluorovaných uhlovodíků typu C_8. PFOA je velmi perzistentní látka, která přetrvává v životním prostředí a v lidském těle a u laboratorních zvířat způsobuje nevratné vývojové vady. Vzniká při štěpení prekurzorů, včetně některých telomerizovaných C_8 uhlovodíků. Na globální úrovni jsou kyselina perfluoroktansulfonová a její deriváty (PFOS) od roku 2009 zahrnuty do mezinárodní Stockholmské úmluvy, aby se vyloučilo jejich používání. V EU je PFOS omezena již více než 10 let podle nařízení EU o perzistentních organických polutantech (POPs). Prostřednictvím Stockholmské úmluvy je rovněž upraven globální zákaz kyseliny perfluoroktanové (PFOA), jejích solí a sloučenin souvisejících s PFOA. PFOA je v EU zakázána podle nařízení o POPs jejím zařazením od 4. července 2020.

Alternativně textilní průmysl nahradil perfluorované uhlovodíky na bázi C_8 pro hydrofobní a oleofobní úpravu perfluorovanými uhlovodíky s kratším uhlíkovým řetězcem (C_6). Tyto alternativy obecně nedosahují stejného hydrofobního a oleofobního účinku, stabilita při praní je horší než v případě perfluorovaných uhlovodíků na bázi C_8, ale stále byly pro většinu aplikací přijatelné. Nicméně i tyto sloučeniny s kratším řetězcem jsou již předmětem omezení. V červnu 2022 bylo rozhodnuto o globálním zákazu PFHxS (kyseliny perfluorohexansulfonové), jejích solí a příbuzných sloučenin jejich zahrnutím do Stockholmské úmluvy. Na podzim roku 2024 pak vyšlo nařízení 2024/2462/EU, kterým se do přílohy XVII nařízení REACH přidává omezení (v praxi zákaz) použití undekafluorohexanové kyseliny, jejích solí a příbuzných látek, zjednodušeně řečeno všech ostatních pefluoroderivátů na bázi sloučenin se šesti atomy uhlíku v řetězců (C_6). Prakticky je tak od 10. října 2026 zakázáno jejich uvádění na trh a použití ve výrobcích z textilu, kůže, kožešin, doplňcích a obuvi určených pro širokou veřejnost; od 10. října 2027 pak i v těchto předmětech, které nejsou určeny pro širokou veřejnost. Výjimku z omezení mají pouze většina OOP kat. III, výrobky spadající pod působnost nařízení o zdravotnických prostředcích a o in vitro diagnostických prostředcích a stavební textile. Je připravováno také vydání oficiálního návodu (guidance document), který upřesní, které výrobky pod toto omezení spadají a hlavně ty, které spadají pod uvedené výjimky.

Vedle toho připravuje ECHA návrh tzv. „univerzálního" omezení všech perfluorovaných sloučenin – nejen v textilu, ale i ve všech ostatních sektorech. Má znamenat omezení cca 10 000 fluorovaných sloučenin, v praxi jde o kompletní zákaz všech těchto látek. S ohledem na to, že v textilu se používaly již jen výhradně C_6 perfluoroderiváty, které byly omezeny výše zmíněným nařízením 2024/2462/EU, je ze strany textilního průmyslu vyvíjena snaha zachovat stejný rozsah omezení pro nezbytné technické aplikace, pro něž nejsou dostupné bezpečnější alternativy, i v rámci tohoto „univerzálního" návrhu.

V této souvislosti je nutno zmínit významnou roli EURATEX, který se aktivně zapojuje do připomínkování těchto podaných návrhů a snaží se o dosažení výjimek z restrikcí pro nezbytné technické aplikace; bohužel se připomínkám u zákonodárců nedostává tolik sluchu, kolik by pro udržení konkurenceschopnosti evropského textilního průmyslu bylo třeba.

Některé členské státy EU nechtějí na celoevropský zákaz perfluoroderivátů čekat a zavádějí vlastní národní restrikce, které vstoupí v platnost ještě před omezením podle REACH. Příkladem je Francie, kde byl v polovině února 2025 schválen zákaz perfluoroderivátů od roku 2026 v textilních výrobcích, obuvi, kosmetice, lyžařských voscích a prostředcích pro voduodpudivé úpravy oděvních textilií a obuvi určených pro spotřebitelské použití; od roku 2030 pak i v ostatních textiliích s výjimkou OOP pro profesionální použití v oblasti bezpečnosti a civilní obrany a technických textilií pro průmyslové použití. Obdobně v Dánsku bude od 1. července 2026 platit zákaz prodeje a dovozu oděvů nebo obuvi a impregnačních prostředků na oděvy a obuv pro soukromé použití s obsahem 50 mg fluoru a více; z tohoto zákazu bude vyňato několik skupin produktů, mj. např. oděvy a obuv pro opětovné použití, OOP kat. III, zdravotnické prostředky a několik dalších. Podobně jsou postupně přijímány zákazy perfluorovaných sloučenin i ve světě, např.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

v několika státech USA (Kalifornie, New York, Minnesota nebo Colorado) či v Japonsku, kroky k omezení jsou připravovány např. v Kanadě, Brazílii nebo na Novém Zélandu.

Vedle toho ECHA projednává ještě návrh na omezení látek senzibilizujících pro kůži kategorií 1, 1A a 1B (Skin Sens. 1, Skin Sens. 1A a Skin Sens. 1B). Předložený návrh na široké omezení látek senzibilizujících pro kůži by znamenal omezení více než 1 000 látek a zahrnoval by plošně všechny látky s harmonizovanou klasifikací Skin Sens. 1, Skin Sens. 1A a Skin Sens. 1B a pak také některá disperzní barviva, která mají senzibilizující vlastnosti. Především právě plošné omezení používání disperzních barviv by mělo pro textilní sektor velmi významné negativní důsledky: disperzní barviva jsou velmi významnou skupinou barviv, zcela nezbytnou pro barvení polyesteru, za nějž není k dispozici žádná alternativa. Polyester je nejpoužívanějším syntetickým vláknem s naprosto zásadním významem nejen v oděvních textiliích, ale především v technických textiliích. Je známa skupina disperzních barviv, u nichž byly senzibilizující vlastnosti prokázány; použití těchto barviv je již dlouhou dobu zakázáno většinou ekoznaček a RSLs (Restricted Substances Lists) předních světových textilních a oděvních výrobců. U ostatních se oborové organizace (včetně EURATEX ve spolupráci mj. s ATOK) snaží apelovat na pečlivé individuální posouzení jejich vlastností a vlastností obarvených textilií a zabránění plošnému zákazu s tím, že by jejich plošný zákaz bez toho, aby byly detailně posouzeny skutečné vlastnosti jimi barvených textilií či stanoveny relevantní a racionálně určené koncentrační limity, velmi významně ohrozil konkurenceschopnost evropského textilního průmyslu.

Dále je třeba ještě zmínit povinnosti vyplývající ze zařazení některých látek na tzv. kandidátský seznam látek SVHC (látek vzbuzujících mimořádné obavy). Některé chemické látky mohou být na základě svých nebezpečných vlastností považovány za látky vzbuzující mimořádné obavy (tzv. SVHC látky). Tyto látky jsou postupně zařazovány na tzv. kandidátský seznam (https://echa.europa.eu/cs/candidate-list-table); z něj pak jsou postupně vybírány ty látky, pro které je stanovena možnost používání pouze ve výjimečných případech na základě vydaného povolení (příloha XIV nařízení REACH).

Jakmile je taková látka zařazena do kandidátského seznamu, začínají pro dodavatele (tedy výrobce i dovozce) předmětů (textilií, textilních výrobků, obuvi atpod.), které ji obsahují v koncentracích nad 0,1 % hmotnosti, platit určité povinnosti: poskytnout svým odběratelům dostatečné informace umožňující bezpečné používání předmětu, a pokud je látka v těchto předmětech přítomna v množství přes 1 t/rok na výrobce nebo dovozce, podat oznámení agentuře ECHA. Více informací o povinnostech lze nalézt na https://echa.europa.eu/cs/candidate-list-obligations a v „Pokynech ohledně požadavků na látky obsažené v předmětech" na https://echa.europa.eu/cs/guidance-documents/guidance-on-reach. Pro posouzení limitního obsahu 0,1 % hm. takové látky v předmětu složeném z více různých částí, z nichž jen některé ji obsahují (např. konfekční výrobek, u něhož v lemování je obsažena látka ze seznamu), se její koncentrace vypočítá vzhledem k celkové hmotnosti složené věci (kabát), nikoli pouze vzhledem k hmotnosti dané části, která ji obsahuje (lemování).

d) Revize nařízení REACH

Začátkem roku 2022 začala Evropská komise připravovat velkou revizi nařízení REACH, která by měla přinést rozšíření mnoha povinností. Původně bylo plánováno dokončení revize ve 4. čtvrtletí roku 2023, ale po počátečních diskusích byla její příprava vypuštěna z pracovního programu EK pro rok 2024, a byla tak odložena až na období po volbách do Evropského parlamentu. Začátkem dubna 2025 pak představila Evropská komise svou konečnou vizi revize nařízení REACH. Navrhované změny zahrnují desetiletou dobu platnosti registrací chemických látek, přičemž ECHA bude oprávněna zrušit

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

registrační čísla, pokud dokumentace nejsou aktualizovány nebo budou shledány neshodnými; povinné aktualizace dokumentace po označení látky jako SVHC nebo přiřazení harmonizované klasifikace; digitalizaci komunikace v dodavatelském řetězci, včetně přechodu na digitální bezpečnostní listy a sladění s digitálním pasem výrobku; zmocnění EU k definování kritérií pro národní systémy vymáhání a provádění systematických auditů v členských státech; navrhované zrušení příloh III a XIII nařízení REACH a aktualizaci příloh I, VI–X a XI; zavedení faktoru hodnocení směsi (MAF) pro zohlednění kombinované chemické expozice. Konečné legislativní znění se očekává do 4. čtvrtletí 2025 jako součást širšího balíčku pro chemický průmysl. Sama Evropská komise označuje navrhované změny za zjednodušení s cílem modernizovat a posílit vymáhání plnění povinností; zástupce chemického průmyslu CEFIC (Evropská rada chemického průmyslu) vyjádřil vážné obavy a varoval, že předložené návrhy významně zvýší administrativní zátěž pro průmysl a zejména pro malé a střední podniky a označil je za neodpovídající evropské ekonomické a průmyslové realitě.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XII. ZAMÝŠLENÉ A NEZAMÝŠLENÉ MIKROPLASTY

a) Stručná charakteristika mikroplastů

Jako mikroplasty se označují drobné plastové částice menší než 5 mm. Mohou být vyráběny a úmyslně přidávány do různých výrobků (např. exfoliační perličky v peelingových přípravcích, hnojiva, přípravky na ochranu rostlin, kosmetické přípravky, čisticí prostředky, barvy, měkké výplně sportovních hřišť s umělým trávníkem aj.) nebo mohou vznikat neúmyslně při opotřebovávání větších kusů polymerů (pneumatiky, syntetické textilie). Podle ECHA se odhaduje, že se v EU/EHP každý rok použije přibližně 145 000 tun mikroplastů. Mikroplasty jsou samy o sobě polutanty životního prostředí a vedle toho rovněž působí jako přenašeče různých chemikálií. Nejsou biologicky rozložitelné a hromadí se ve vodě, v rostlinách, tělech zvířat, tzn. objevují se následně také v našem potravním řetězci; drobné plastové částice byly nalezeny už i v krvi či orgánech lidí. ECHA uvádí, že každoročně končí v ŽP cca 42 000 tun mikroplastů pocházejících z výrobků obsahujících záměrně přidané mikroplasty a cca 176 000 tun z nezáměrně vytvořených mikroplastů.

b) Přístup Evropské komise k omezení mikroplastů

Evropská komise se rozhodla přijmout opatření, která by zajistila snížení množství mikroplastů uvolňovaných do životního prostředí. V prvním kroku se zaměřila na omezení mikroplastů, které jsou záměrně přidávány do různých výrobků.

V září 2023 bylo vydáno nařízení 2023/2055/EU, kterým se do přílohy XVII nařízení REACH zařazuje omezení týkající se syntetických polymerních mikročástic, které jsou záměrně přidávány do výrobků pro specifikovaná použití pro spotřebitele nebo profesionálů, v koncentracích vyšších než 0,01 % hm.; nevztahuje se na látky a směsi pro průmyslové použití. Nařízení rovněž specifikuje výjimky z tohoto omezení. Toto omezení se dotýká i textilního sektoru – např. zaenkapsulovaných vonných látek či různých funkčních úprav, plastových třpytek s dekorativní funkcí aj. ECHA rovněž chystá návod (guidance document), ve kterém budou vysvětleny některé praktické příklady výrobků.

Vedle toho zvažuje Komise v rámci své strategie pro plasty a akčního plánu pro oběhové hospodářství další možnosti, jak omezit uvolňování neúmyslně vytvořených mikroplastů do vodního prostředí. Podle Komise jsou hlavními zdroji nezáměrných uvolnění mikroplastů barvy, pneumatiky, syntetické textilie, geotextilie, plastové pelety (surovina pro výrobu plastů) a v menší míře detergenty v kapslích.

Komise se chce zaměřit na označování, standardizaci, certifikaci a regulační opatření pro hlavní zdroje těchto plastů. Prvním takovým krokem bylo vydání směrnice 2019/904/EU (tzv. směrnice o jednorázových plastech); pokud budeme chtít změnit její opatření relevantní pro textilní sektor, je třeba uvést, že zavádí určité požadavky v rámci rozšířené zodpovědnosti výrobců vlhčených ubrousků a cigaretových filtrů a že pro vlhčené ubrousky pro osobní hygienu a péči o domácnost, cigaretové filtry, hygienické vložky a tampóny stanoví povinnost harmonizovaného označování, které je pak konkrétně specifikováno v prováděcím nařízení 2020/2151/EU.

Spolufinancováno Evropskou unií

Syntetické textilie jsou pak jednou z prioritních oblastí, na které se Komise chce při přijímání opatření k omezení mikroplastů zaměřit. Tento záměr je zakotven jak ve strategii EU pro udržitelné textilní výrobky, tak i v projednávaném návrhu nařízení o ekodesignu, podle něhož bude vyžadováno brát při návrhu produktu v úvahu riziko uvolňování mikroplastů z textilií.

c) Vliv praní na uvolňování mikroplastů

V případě syntetických textilií je významným zdrojem uvolňování mikroplastů především domácí praní. Dle Evropského parlamentu se ročně z praní syntetických textilií uvolní 0,5 milionu tun mikrovláken, což představuje 35 % celkového množství primárních mikroplastů uvolněných do životního prostředí. Míra jejich uvolňování závisí především na vlastnostech textilního materiálu: typu příze, konstrukci textilie, její plošné hmotnosti nebo na aplikovaných mechanických a chemických úpravách. Hustá struktura bez mechanického nebo chemického poškození uvolňuje méně fragmentů, filamentová příze uvolňuje méně fragmentů než staplová, vyšší chlupatost příze rovněž vede k vyšší fragmentaci. Přírodní vlákna jako např. bavlna uvolňují více fragmentů než vlákna syntetická, fragmenty jsou ale biodegradovatelné.

Vliv mají rovněž použité prací prostředky či typ a technické parametry pračky nebo naplnění pračky (čím méně prádla v pračce a tím nižší zátěž pračky, tím větší mechanické namáhání textilií). Nejvíc fragmentů se uvolní v prvních praních; podle projektu TextileMission v rámci německé iniciativy Plastik in der Umwelt je to 40–60 % z celkového množství mikroplastů uvolněných při praní, což je dáno především tím, že se v novém zboží nacházejí zbytky z výroby (např. kvůli abrazivnímu účinku pletacích jehel). Čistírny odpadních vod dokážou většinu těchto mikroplastických vláken zachytit. Optimalizovaná výroba textilií s následným čištěním by mohla poskytnout nápravu, výrobci by rovněž mohli zvážit začlenění procesu praní nových materiálů přímo v rámci výrobního procesu, kde by bylo možno aplikovat vhodné metody pro záchyt fragmentů vláken v odpadních vodách a zabránit tak jejich vstupu do vodního prostředí; bylo by však nutné zajistit, aby byly mikroplasty zcela odfiltrovány z odpadních vod a řádně zlikvidovány.

d) Přístup vybraných zemí k omezení úniku mikrovlákem

Francie jako první země na světě přijala legislativní předpis, podle kterého budou od ledna 2025 muset mít všechny nové pračky ve Francii filtr pro zachycení mikrovláken. K přijetí obdobné legislativy vyzvala své zákonodárce také vláda ve Velké Británii, návrh legislativy se zavedením této povinnosti pro nové pračky od r. 2029 byl projednáván také v Kalifornii, tam byl ale loni v říjnu kalifornským guvernérem vetován.

e) Normy k měření množství uvolněných mikrovláken

K posuzování množství mikrovláken uvolňovaných z textilií byly schváleny evropské normy EN ISO 4484-1 pro gravimetrické stanovení množství mikrovláken uvolněných z plošných textilií při praní v linitestu a EN ISO 4484-3 pro stanovení hmotnosti mikrovláken uvolněných z textilních finálních výrobků při domácím praní. Mimoně je k dispozici také americká norma AATCC TM212-2021 pro stanovení uvolňování fragmentů vláken během domácího praní.

Spolufinancováno Evropskou unií

f) Problém využití recyklátů a uvolňování mikrovláken

Zatímco na jedné straně se Komise snaží najít legislativní cesty k omezení mikroplastů, které se neúmyslně uvolňují z výrobků, na druhé straně ale může stavět v této oblasti výzvy chystanými požadavky na povinný obsah recyklátu ve výrobcích v rámci své strategie oběhového hospodářství. Má se za to, že recyklovaná vlákna jsou obecně náchylnější k fragmentaci a uvolňování mikrovláken než původní materiály. Například na základě dřívějších izolovaných studií omezených vzorků se mělo za to, že recyklovaný polyester uvolňuje více mikrovláken než vlákna z virgin materiálu. Tyto rozdíly se ale nepromítly do velkého souboru dat obsahujícího velké množství různých specifikací tkanin, jako je velikost příze, konstrukce tkaniny a hmotnost. V loňském roce konsorcium TMC (Microfibre Consortium) uveřejnilo studii, podle které se mechanicky recyklované polyesterové tkaniny fragmentovaly ve stejném rozsahu jako tkaniny vyrobené z panenského polyesteru (vPET); k porovnání chemicky recyklovaného polyesteru s virgin materiálem zatím studie neměla dostatek údajů. (TMC Technical Research Report: Recycled Polyester within the context of Fibre Fragmentation) Tato problematika tedy bude vyžadovat ještě další zkoumání za využití velkého souboru dat.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XIII. ZELENÉ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY (GPP)

a) Základní charakteristika veřejných zakázek

Pod pojmem zelené veřejné zakázky (green public procurement) si lze představit souhrn přístupů státu a jeho veřejných složek k upřednostnění takových nákupů nebo aktivit, které jsou nějakým způsobem šetrné k životnímu prostředí. Zpravidla se jedná o zvýhodnění výrobků z recyklovaných materiálů při výběrových řízeních státu na nákupy zboží nebo o motivační prvky ve vybraných operačních programech nebo projektových výzvách. Jako příklad lze uvést operační program Životní prostředí.

Přístup k zeleným veřejným zakázkám v rámci členských zemí EU je dobrovolný.

Na úrovni EU byly zelené veřejné zakázky řešeny v roce 2008 formou sdělení Evropské komise 2008.[1] Jeho cílem bylo snížení dopadu na životní prostředí spotřebou veřejného sektoru a současně i podpora inovací technologií, výrobků a služeb šetrných k životnímu prostředí, a to z toho důvodu, že veřejný sektor byl a je významným zákazníkem, přičemž evropské veřejné orgány v daném roce vydaly ve veřejných zakázkách 16 % HDP EU.

b) Zelené veřejné zakázky ve vztahu k textilní a oděvní produkci

V roce 2017 Evropská komise zveřejnila pracovní dokument „Kritéria EU pro zelené veřejné zakázky v oblasti textilních výrobků a služeb", ve kterém jsou zahrnuta doporučení k nákupu zboží a služeb s poukazem na snížení dopadů na životní prostředí. Uvedená doporučení jsou shrnuta do následujících bodů:

- Nakupovat textilní výrobky zhotovené z vláken, při jejichž výrobě se používá méně hnojiv, nebezpečných pesticidů a výrobních chemických látek.
- Nakupovat textilní výrobky, jež obsahují recyklované materiály a vlákna.
- Nakupovat textilní výrobky, při jejichž výrobě se používá menší množství látek škodlivých pro životní prostředí a nebezpečných látek.
- Nakupovat textilní výrobky, k jejichž sušení a žehlení je zapotřebí méně energie.
- Nakupovat stálobarevné textilní výrobky, které se během používání nesrážejí, které jsou navrženy pro delší používání a které mají trvanlivější funkční zátěry.
- Zadávat služby minimalizující spotřebu energie při praní, sušení a žehlení textilních výrobků.
- Zadávat služby, jež udržují textilní výrobky ve stavu prodlužujícím jejich životnost.
- Zadávat služby, jež mohou v co největší míře zajistit opětovné použití a recyklaci textilních výrobků po skončení jejich životnosti.

Spolufinancováno Evropskou unií

c) Aktuální stav

Evropská komise zpracovala nařízení o ekodesignu udržitelných výrobků (ESPR), v jehož rámci jsou uvedena i povinná kritéria zelených veřejných zakázek (GPP) a rovněž aktualizuje kritéria ekoznačky EU. Konečné znění ESPR bylo přijato Evropským parlamentem 23. dubna a Radou 27. května letošního roku. Členské země se k finální verzi měly vyjádřit ideálně do 31. května 2024.

d) Odkazy na zdroje a literaturu

1. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálním výboru a Výboru regionů – Zadávání veřejných zakázek v zájmu lepšího životního prostředí z 16. 7. 2008.
2. Kritéria zelených veřejných zakázek pro textil a oděv: https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/e9bfd88e-f2f7-4545-aa8a-87e731d132ad/details
3. Operační program Životní prostředí: https://opzp.cz/zelene-zadavani-verejnych-zakazek/

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XIV. FIREMNÍ ODPOVĚDNOST DUE DILLIGENCE

a) Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)

Firemní zodpovědnost a její definice, kterou formulovala Evropská komise ještě v roce 2001, stanovuje takové podnikání a chování firmy takto:

„Společensky odpovědné podnikání je dobrovolné integrování sociálních a ekologických zájmů do každodenních firemních činností a interakcí s firemními subjekty." [1]

Základním principem firemní odpovědnosti je celkové zlepšování kvality života, udržitelný rozvoj společnosti, pravidelná komunikace se zainteresovanými subjekty a samozřejmě integrace sociálních a ekonomických hodnot do firemní praxe. Firemní odpovědnost, resp. zodpovědné podnikání znamená, že firmy při dosahování zisku respektují potřeby všech partnerů, se kterými při svém podnikání přicházejí do kontaktu. Těmito partnery jsou nejen vlastníci, akcionáři, zaměstnanci, zákazníci, obchodní partneři, konkurence, dodavatelé, ale i lokální komunita, ve které firma působí, a v neposlední řadě životní prostředí. Je to koncept, kdy společnosti, podniky a organizace integrují do svých obchodních aktivit společenský zájem, ve kterém vycházejí ze svého vlivu, který mají na zainteresované subjekty. Tento koncept přesahuje povinný legislativní rámec a vzniká především na dobrovolné bázi, avšak s cílem zvýšení úrovně života zaměstnanců, jejich rodin i místní komunity a společnosti v širším měřítku.

Udržitelné společensky zodpovědné podnikání můžeme definovat jako podnikatelský koncept, jehož cílem není jen maximalizace zisku, ale také činnost zaměřená na environmentální, sociální a komunitní aspekty a cíle.

b) Podrobnější popis problematiky

Základem pro zodpovědné obchodní chování (due dilligence) je obchodní politika. Tato obchodní politika představuje hlavní obsah strategie lidských práv vypracované v kontextu specifické rizikové situace obchodního podniku. Obchodní politiku přijímá výkonná rada a vyjadřuje závazek a odhodlání podniku dodržovat lidská práva a ochranu životního prostředí. Cílem obchodní politiky je vytvořit firemní kulturu, která chrání lidská práva, dodržuje pracovní normy ILO a má zaveden management ekologických rizik. Kromě toho je obchodní politika způsobem, jak ukázat externím zúčastněným stranám, že váš obchodní subjekt si cení zodpovědného podnikání na nejvyšší úrovni. Obchodní politika je podpořena dalšími dokumenty, jako je kodex chování v rámci společnosti a kodex chování dodavatele.

Obchodní politika by měla konkrétně deklarovat dodržování zodpovědného podnikání pro samotný podnik a jeho partnery v dodavatelském řetězci. Měla by vyjadřovat, že nákupní postupy jsou založeny na závazku předjímat, zmírňovat a odstraňovat dopady na lidská práva.

V prohlášení obchodní politiky nebo v kodexu chování dodavatele by měl být definován pojem „subdodavatelé" a stanovena konkrétní pravidla pro uzavírání subdodavatelských smluv.

Spolufinancováno Evropskou unií

Taková pravidla mohou obsahovat požadavky na přímé dodavatele, jako písemný souhlas obchodního podniku, povinnost přímého dodavatele průběžně monitorovat subdodavatele, povinnost přímého dodavatele předat subdodavateli kodex chování dodavatele, povinnost přímého dodavatele smluvně zavázat subdodavatele kodexem chování dodavatele.

Povinnost přenosu obchodní politiky do celého dodavatelského řetězce v rámci due dilligence je závazná. Základním smluvním prvkem mezi podnikem a přímým dodavatelem je ustanovení o zajištění přechodu a toku informací o dodržování původní obchodní politiky v celém dodavatelském řetězci. Jedná se o základní smluvní prvek mezi podnikem a přímým dodavatelem.

Prostřednictvím ustanovení o předání informací a podepsáním smlouvy se přímý dodavatel zavazuje převzít obchodní politiku, kodex chování dodavatele a příslušné informace o mechanismu řešení stížností na další úroveň dodavatelského řetězce a zavázat své obchodní partnery k témuž v kaskádovém pořadí.

Společnost, resp. organizace by měla zajistit, aby její obchodní politika obsahovala všechna relevantní ustanovení o lidských právech, jakož i další sociální a ekologické normy. Měla by odkazovat na Mezinárodní smlouvu o lidských právech, která obsahuje Všeobecnou deklaraci lidských práv, Mezinárodní úmluvu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní úmluvu o občanských a politických právech. [2]

V rámci přijatých sociálních norem ve společnosti musí být zahrnuty základní pracovní úmluvy ILO:

- Úmluva o svobodě sdružování a ochraně práva organizovat se, 1948 (č. 87),
- Úmluva o právu organizovat se a kolektivně vyjednávat, 1949 (č. 98),
- Úmluva o nucené práci, 1930 (č. 29),
- Úmluva o zrušení nucené práce, 1957 (č. 105),
- Úmluva o minimálním věku, 1973 (č. 138),
- Úmluva o nejhorších formách dětské práce, 1999 (č. 182),
- Úmluva o stejném odměňování, 1951 (č. 100),
- Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání), 1958 (č. 111),
- Obchodní politika pro odpovědné obchodní chování (due dilligence) musí být implementována a zakotvena do všech procesů řízení.

Společnost musí mít zaveden management rizik, v rámci kterých identifikuje a upřednostňuje potenciální a skutečná rizika svých vlastních činností a ve svém přímém i dalším dodavatelském řetězci. Při hodnocení rizik v oděvním odvětví by měly být zohledněny směrnice OECD o odpovědném podnikání pro dodavatelský řetězec v oděvním a obuvnickém sektoru (OECD Due Diligence Guidance Textile and Footwear) [3], německý zákon o dodavatelském řetězci (German Supply Chain Act) [4] a směrnice due diligence v oblasti udržitelnosti podniku (Directive on Corporate Sustainability Due Diligence) [5].

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

Společnost musí poskytnout přístup k mechanismu podávání stížností pro vlastní společnost pro dodavatelský řetězec, vyřizování a řešení stížností.

Obchodní politika společnosti v rámci ochrany životního prostředí musí zahrnovat závazek k Pařížské dohodě v oblasti globální oteplení pod hranicí 1,5 °C a zároveň stále snižovat množství vypouštěných skleníkových plynů. Společnost musí mít zpracovaný strategický plán pro vlastní společnost, přímý a další dodavatelský řetězec v oblasti snižování environmentálního dopadu na životní prostředí a nastavenou politiku v oblasti uhlíkové stopy společnosti a jejích výrobků.

c) Stav, ve kterém se téma nachází

Odpovědné obchodní chování (due dilligence) je koncept, který je aplikován již v mnoha společnostech. Řízení rizik ve vlastních provozech společnosti prostřednictvím analýzy rizik, prostřednictvím školení a vzdělávání zaměstnanců, resp. přizpůsobením nákupních praktik a samotného procesu nakupování je prováděno již v současnosti. Také mechanismus stížností pro vlastní podnik je nastaven ve většině společností. Problematickým může být zajištění implementace obchodních politik v rámci známého (přímého a nepřímého) dodavatelského řetězce.

Nastavení obchodní politiky, resp. strategického plánu v oblasti environmentálních aspektů a cílů s přihlédnutím ke snižování uhlíkové stopy společnosti a jejích produktů je ještě před rozhodnutím v mnoha společnostech.

Certifikace společensky zodpovědného podnikání jsou např.:

- certifikát Fairtrade – fairtrade znamená spravedlivější obchodní podmínky, dodržování lidských a pracovních práv a šetrnost k životnímu prostředí,
- GOTS (Global Organic Textile Standard) – záruka etické a ekologické produkce textilu od pěstování, zpracování až po balení a distribuci,
- certifikát B Corporation – komplexní certifikace společenského přínosu společnosti,
- BLUESIGN® – certifikát ekologické šetrnosti v celém procesu výroby produktu,
- certifikát OEKO-TEX® STeP – certifikace trvalé implementace ekologických výrobních procesů, optimální ochrany zdraví, bezpečnosti a společensky zodpovědných pracovních podmínek,
- certifikát OEKO-TEX® RESPONSIBLE BUSSINESS – certifikace obchodní společnosti vyjadřující závazek dodržovat lidská práva a ochranu životního prostředí.

d) Dopady na ekonomické prostředí a na firmy

Ekonomické dopady na společnosti budou hlavně v oblasti přijetí strategického plánu v oblasti environmentálních aspektů, nastavení a implementace podmínek udržitelnosti ve společnostech.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

e) Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly

Provázanost odpovědného obchodního chování (due dilligence) je na směrnice:

- obecné zásady OSN pro podnikání a lidská práva (UN Guiding Principles on Business and Human Rights UNGPs),
- směrnice OECD pro nadnárodní podniky (OECD Guideline for Multinational Enterprises),
- směrnice OECD due diligence pro textil a obuv (OECD Due Diligence Guidance Textile and Footwear),
- směrnice OECD pro ODPOVĚDNÉ PODNIKÁNÍ (OECD Guideline for RESPONSIBLE BUSINESS Conduct),
- německý zákon o dodavatelském řetězci (German Supply Chain Act),
- směrnice EP a Rady (EU) 2024/1760 ze dne 13. června 2024, o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a nařízení (EU) 2023/2859.

Přijetím směrnice 2024/825 byla změněna směrnice 2005/29/ES, o nekalých praktikách, kde § 6 ods. 2 směrnice 2005/29/ES byl upraven tak, že tvrzení související s klimatickými změnami v podobě přechodu na uhlíkovou či klimatickou neutralitu zakazuje pouze na základě individuálního posouzení, pokud tato nejsou podporována jasnými, objektivními posouzeními, resp. důkazy, jako jsou reporty, certifikáty hodnocení uhlíkové stopy výrobků.

f) Odkazy na další materiály a literaturu

1. https://podnikam.sk/spolocensky-zodpovedne-podnikanie
2. https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf
3. https://www.oecd.org/corporate/mne/responsible-supply-chains-textile-garment-sector.htm
4. https://www.sap.com/sk/products/spend-management/lksg.html
5. https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/corporate-sustainability-due-diligence_en
6. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401760

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XV. SMĚRNICE PRO PODÁVÁNÍ ZPRÁV O UDRŽITELNOSTI FIRMY

a) Stručný popis problému

Evropská komise vypracovala politiky udržitelnosti pro podniky, jejichž cílem je posílit ochranu životního prostředí a lidských práv v EU i mimo ni. Tématy, na které se Komise v této oblasti zaměřuje, jsou mj. udržitelná péče a podávání zpráv o udržitelnosti podniku. Směrnice EU o podávání zpráv o udržitelnosti byla vydána v roce 2022 a nové povinnosti měly začít platit od roku 2024; směrnice o náležité péči v oblasti udržitelnosti pak byla schválena v roce 2024 a pro první skupinu podniku má začít platit od roku 2027. Dalším souvisejícím legislativním předpisem je ještě nařízení, kterým se zřizuje rámec pro usnadnění udržitelných investic, tzv. taxonomie EU, což je jednotný systém pro klasifikaci udržitelných aktivit.

V ČR jsou postupně přijímány legislativní předpisy, kterými je směrnice transponována do českého právního řádu.

Evropská komise nicméně začátkem dubna 2025 představila balíček návrhů na revizi výše zmíněných povinností v oblasti udržitelnosti, tzv. Omnibus package, který zásadně mění původně odsouhlasená pravidla vykazování nefinančních informací i odpovědnosti firem za dodavatelské řetězce. Podle odhadu Komise se počet povinně reportujících firem může snížit až o 80 %.

Navrhované změny se dotýkají především dvou právních textů: směrnice o řádné péči a směrnice o nefinančním reportingu; návrh na změnu se ale dotkne např. i taxonomie EU.

Pro firmy to nicméně neznamená, že by nyní měly na svých zprávách o udržitelnosti přestat pracovat, stávající legislativa zatím stále platí.

b) Náležitá péče

Legislativa EU v oblasti náležité péče v dodavatelských řetězcích ukládá společnostem povinnost analyzovat a sledovat svou vlastní činnost i své obchodní partnery ve všech fázích jejich dodavatelského řetězce a odhalit porušování lidských práv a činnosti škodlivé pro životní prostředí nebo porušování pracovních podmínek. Velké společnosti působící v EU jsou povinny přijmout opatření k prevenci, identifikaci a zmírnění nepříznivých dopadů v oblasti lidských práv nebo životního prostředí, které způsobila jejich vlastní činnost nebo i činnosti jejich dceřiných společností či obchodních partnerů. Rovněž musí zajistit, aby jejich obchodní model byl slučitelný s cílem Pařížské dohody omezit globální oteplování na 1,5 °C.

Tyto požadavky jsou zakotveny ve směrnici 2024/1760/EU, o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti (Corporate Sustainability Due-Diligence Directive (CSDDD neboli CS3D)), členské státy mají povinnost její požadavky transponovat do svých národních předpisů do 26. července 2026. Regulace bude platit pro společnosti v EU a mateřské společnosti s více než 1 000 zaměstnanci a celosvětovým obratem přesahujícím 450 milionů eur. Mateřské společnosti a společnosti s franšízovými nebo licenčními dohodami v EU, které dosáhnou stejných prahových hodnot obratu v EU, budou muset také začlenit požadovaná pravidla do svých politik. Společnosti by měly začít plnit požadavky v oblasti náležité péče od poloviny července 2027, resp. od poloviny července 2028 – v závislosti na velikosti podniku (počet zaměstnanců, obrat).

Spolufinancováno Evropskou unií

Návrh na změny směrnice CSDDD obsažený v balíčku Omnibus (duben 2025) navrhuje významné změny v samotné podstatě této směrnice, mezi které patří:

- omezení rozsahu přechozího hloubkového prověřování dodavatelského řetězce pouze na přímé dodavatele,
- snížení četnosti kontrol dodavatelského řetězce (místo každoročního hodnocení přezkum jednou za pět let),
- zrušení hranice minimální pokuty 5 % obratu firmy; Komise místo toho navrhne pokyny k udělování sankcí členskými státy,
- vypracování plánů zelené tranzice by mělo být pouze nepovinné,
- posunutí termínu transpozice směrnice na červenec 2027.

c) Podávání zpráv o udržitelnosti

Od ledna 2024 měly původně pro firmy začít platit nové informační povinnosti vyplývající ze směrnice 2022/2464/EU, o nefinančním reportingu (Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)), která nahradila předchozí směrnici o nefinančním reportingu (2014/95/EU – NFRD) a rozšířila počet společností, které musí poskytovat informace o udržitelnosti.

Podle požadavků směrnice musí vybrané firmy uveřejňovat ve svých výročních zprávách informace týkající se environmentálních, sociálních a zaměstnaneckých otázek, dodržování lidských práv a boje proti korupci a úplatkářství. Jedná se o zprávu o udržitelnosti – tzv. ESG report, komunikační nástroj zaměřený na transparentnost. Jednotlivá ESG kritéria zahrnutá do zprávy jsou: E – environmental (např. ochrana životního prostředí, emise a znečištění ovzduší, energetická účinnost, uhlíková stopa), S – social (např. firemní kultura, lidská práva, spravedlivé odměňování, genderová rozmanitost), G – governance (např. boj proti korupci, etika, transparentnost, strategie).

Nová pravidla měla původně začít platit od ledna 2024 a nejprve se jim měly podřídit podniky s více než 500 zaměstnanci, které již spadaly do působnosti směrnice o nefinančním reportování (NFRD) z roku 2014. Nově pak má být povinná pro podniky:

a) jejichž cenné papíry jsou obchodované na regulovaných trzích na burze (mimo mikro společností),

b) splňují alespoň 2 ze 3 těchto kritérií:
   - více než 250 zaměstnanců,
   - čistý obrat minimálně 1 miliarda korun,
   - vlastní aktiva v rozvaze vyšší než 500 milionů korun,

přičemž původně měla platit od 1. 1. 2025 pro všechny velké společnosti, které dnes nepodléhají NFRD, a od 1. 1. 2026 pro kótované malé a střední podniky, malé finanční instituce a pojišťovací společnosti. Od roku 2028 pak mělo být nefinanční reportování povinné i pro globální společnosti ze třetích zemí s obratem v EU alespoň 150 milionů eur a alespoň jednou dceřinou společností nebo pobočkou v EU.

Spolufinancováno Evropskou unií

Balíček Omnibus ovšem přinesl návrhy změn také pro směrnici o nefinančním reportingu. Mezi ně patří např. návrh na posun hranice povinného reportingu pro firmy nad 1 000 zaměstnanců nebo zrušení sektorových standardů, změn je ale očekáváno více. Návrh je procesně rozdělen na dvě části: první návrh, zvaný „stop the clock", má oddálit termíny podávání zpráv o udržitelnosti společnostmi ve druhé a třetí vlně; tento návrh byl již schválen a nová pravidla vyšla v podobě směrnice 2025/794/ EU; druhý, podrobnější návrh omezí a zásadně přezkoumá povinnosti reportingu, který by se tak mohl týkat pouze velkých společností s více než 1 000 zaměstnanci.

Hlavní změny navrhované Komisí v rámci směrnice o nefinančním reportingu (CSRD):

- povinný reporting u společností nad 1 000 zaměstnanců, které mají buď obrat nad 50 milionů eur nebo rozvahu nad 25 milionů eur,
- zvýšení limitu pro obrat ze 150 na 450 milionu eur pro firmy mimo EU,
- vyjmutí SMEs z povinného reportingu,
- zrušení sektorově specifických standardů,
- dobrovolné standardy pro reporting pro firmy, které pod povinný reporting nespadají,
- od firem, které nespadají pod povinný reporting (např. v rámci dodavatelského řetězce), by auditoři neměli vyžadovat informace nad rámce nepovinných standardů,
- odložení reportingu o dva roky pro ty firmy, které mají podle stávající legislativy povinnost reportingu za rok 2025 a 2026.

Po schválení návrhu „stop the clock" z balíčku Omnibus byl směrnicí 2025/794/EU z dubna 2025 původní termín podávání zpráv o udržitelnosti v případě velkých společností, které dosud podávat zprávy nemusely, a kótovaných malých a středních podniků o dva roky odložen a společnosti, které podle původní legislativy měly povinnost svůj ESG report podat příští rok za rok 2025, ho budou povinně podávat až za rok 2027 (report tedy podají v roce 2028). Zároveň se členským státům o jeden rok prodlužuje lhůta pro provedení transpozice směrnice do národních právních předpisů.

Ačkoli se povinnosti ohledně podávání zpráv o udržitelnosti přímo vztahují pouze na velké společnosti, přeneseně se ale dotknou nejen přímo zahrnutých podniků. Ty budou totiž k sestavení svých zpráv potřebovat informace od svých partnerů v dodavatelském řetězci, tzn. i od malých a středních podniků či OSVČ, které samy přímo pod působnost směrnice nespadají. Většina evropských společností v módním průmyslu pod působnost směrnice přímo nespadá, protože je lze klasifikovat jako malé a střední podniky nesplňující kritéria pro povinnost reportingu. Nicméně nejvýznamnější módní značky, jako např. Inditex, Adidas, H&M, Zalando, PUMA, Hugo Boss, Salvatore Ferragamo, GEOX a další, tuto povinnost budou mít a potřebná data budou vyžadovat od svých výrobců.

Dalším praktickým dopadem, který pocítí textilní podniky, jsou či budou tlaky ze strany velkých řetězců či brandů, jako např. podmiňování obchodní spolupráce snižováním uhlíkové stopy, výběr partnerů či dodavatelů podle výše jejich uhlíkové stopy (aby samy následně mohly vykazovat celkovou bilanci svých výrobků) nebo výběr dodavatelů materiálů podle udržitelnosti, uhlíkové stopy či obsahu recyklátu jejich textilií. To s sebou pro výrobce ponese vyšší výrobní náklady než u „klasických" textilií, ovšem na druhé straně je zde silný tlak odběratelů, kteří udržitelnější textilie požadují, na nízké ceny.

Spolufinancováno Evropskou unií

d) Standardy pro podávání zpráv o udržitelnosti

Postupně jsou připravovány evropské standardy pro podávání zpráv o udržitelnosti (European Sustainability Reporting Standards – ESRS). Tyto společné standardy zajistí, že společnosti v celé EU budou vykazovat srovnatelné informace.

Po těchto evropských standardech budou vydány odvětvové standardy pro průmyslová odvětví, která mají největší dopad na životní prostředí, včetně textilního průmyslu; následovat mají standardy pro malé a střední podniky a standardy pro společnosti ze třetích zemí s obratem 150 milionů eur v EU, které mají alespoň jednu dceřinou společnost nebo pobočku v EU.

Zveřejnění specifických odvětvových standardů (včetně standardů pro textilní průmysl) je plánováno na rok 2026, což ovšem nemá žádný odkladný účinek na časový harmonogram podávání zpráv o udržitelnosti dle směrnice CSRD.

e) Taxonomie EU

Taxonomie je jednotný klasifikační systém ekologicky udržitelných ekonomických činností, který je vytvářen na základě nařízení 2020/852/EU, o vytvoření rámce pro usnadnění udržitelných investic (tzv. taxonomy regulation). Postupně bude doplňován sadou tzv. aktů v přenesené pravomoci.

Taxonomie EU definuje ekologicky udržitelné hospodářské činnosti, které potenciálně přispívají k jednomu ze šesti cílů v oblasti životního prostředí stanovených Evropskou komisí:

- zmírňování změny klimatu,
- přizpůsobování se změně klimatu,
- využívání a ochrana vodních a mořských zdrojů,
- přechod na oběhové hospodářství,
- prevence a omezování znečištění,
- ochrana a obnova biologické rozmanitosti.

Aby bylo možné určitou činnost klasifikovat jako environmentálně udržitelnou, musí splňovat základní podmínky: výrazně přispívat k jednomu ze šesti výše zmíněných cílů, výrazně nepoškozovat ostatních pět cílů a zároveň plnit technická kritéria prověřování (technical screening criteria), která budou stanovena akty v přenesené pravomoci (tzv. delegovanými akty). Delegované akty tedy doplňují nařízení o taxonomii o konkrétní technická kritéria v různých průmyslových odvětvích. Momentálně jsou formulována kritéria mj. pro textil a oděvy.

Podniky budou mít povinnost zveřejňovat podíl svých ekonomických činností, které jsou způsobilé pro taxonomii nebo jsou s ní sladěny (jsou splněna stanovená technická a návazná kritéria). Způsobilé činnosti nemusí být samy o sobě udržitelné, ale musí přispívat k jednomu ze šesti environmentálních

Spolufinancováno Evropskou unií

cílů; sladěné činnosti musí být způsobilé a klasifikované jako environmentálně udržitelné.

Pro finanční a nefinanční podniky jsou stanoveny odlišné požadavky na zveřejňování.

Očekává se, že zavedení ESG legislativy si v textilním sektoru ve svých důsledcích vyžádá vyvolání skutečného odklonu od trendů rychlé módy a vytvoření udržitelnějšího módního průmyslu.

Balíček navrhovaných změn Omnibus z dubna 2025 přináší návrhy poměrně významných změn i pro taxonomii EU. Podle návrhu by se mohl zúžit výčet firem, kterých se taxonomie bude týkat; nově by povinně reportovaly až firmy nad 1 000 zaměstnanců a obratem přibližně 11,5 miliardy korun (450 milionů eur). Dále by navrhované změny zahrnovaly zjednodušení výkaznictví nebo zjednodušení některých požadavků pro posuzování udržitelnosti ekonomických činností.

Spolufinancováno Evropskou unií

KZPS
KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR

TOK

POZNÁMKY

XVI. **PRŮMYSLOVÉ EMISE**

a) Základní charakteristika problému

Podle údajů Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) byl textilní sektor v roce 2020 třetím nejnáročnějším odvětvím, co se týká spotřeby vody a půdy – v průměru 9 m^3 vody, 400 m^2 půdy a 391 kg surovin na výrobu oděvů a obuvi pro každého občana EU. Podle uváděných odhadů je textilní výroba zodpovědná za asi 20 % celosvětového znečištění čisté vody způsobeného barvením a finálními úpravami. Textilní výrobky spotřebované v EU v roce 2020 byly podle EEA spojeny s produkcí asi 270 kg emisí CO_2 na osobu, což znamená celkové emise skleníkových plynů ve výši 121 milionů tun.

b) Přístup Evropské komise

Ambicemi evropské Zelené dohody (Green Deal) je dosáhnout nulového znečištění životního prostředí a životního prostředí bez toxických látek a transformovat Evropu do klimaticky neutrálního konkurenceschopného hospodářství s nulovým znečištěním do roku 2050.

Směrnice 2010/75/EU, o průmyslových emisích (IED), poskytuje rámec pro regulaci asi 52 000 větších průmyslových zařízení a zařízení pro chov hospodářských zvířat v celé EU, která musí provozovat svoji činnost v souladu s povolením. IED je založena na integrovaném přístupu, což znamená, že vydané povolení musí brát v úvahu celkový vliv závodu na životní prostředí (emise do ovzduší, vody a půdy, tvorba odpadu, využívání surovin, energetická účinnost, hluk, prevence nehod, obnova místa po skončení činnosti).

Povolení musí obsahovat podmínky vycházející ze závěrů o nejlepších dostupných technikách (BAT). Ty jsou výsledkem výměny informací Komise s odborníky z členských států, průmyslu a ekologických organizací, jejímž výstupem jsou referenční dokumenty o BAT (tzv. BREF dokumenty) a závěry o BAT, které Komise vydává formou prováděcího rozhodnutí.

c) BREF pro textilní průmysl

V lednu 2023 byl vydán revidovaný dokument BREF pro textilní průmysl. Tento referenční dokument pokrývá operace předúpravy (praní, bělení, mercerace) nebo barvení textilních vláken nebo textilií v závodech se zpracovatelskou kapacitou přesahující 10 t/den; dále pak popisuje rovněž procesy zátěrů, výroby tkanin, finálních úprav, laminování, tisk, zpracování vlny, sprádání vláken aj. Zahrnuje rovněž samostatně provozované čištění odpadních vod, kde hlavní zátěž znečišťujících látek pochází z činností, na které se vztahuje tento BREF, nebo spalovací procesy přímo spojené s činnostmi zahrnutými v BREF. Dokument poskytuje informace o emisích do vody a ovzduší a úrovních spotřeby energií v textilním sektoru a rovněž o technikách snižujících dopad provozů na životní prostředí. Jeho součástí jsou i závěry o BAT.

Zvláštní důraz je kladen na emise do ovzduší a do vody; pozornost se také zaměřuje na více než 20 látek znečišťujících ovzduší a vodu včetně formaldehydu, celkových těkavých organických sloučenin (TVOC), prachu a také amoniaku v souvislosti s emisemi do ovzduší nebo kovů, pokud jde o emise do vody. Nová norma se zaměřuje také na otázky životního prostředí související s oběhovým hospodářstvím a energetickou účinností (spotřeba vody, spotřeba chemikálií, produkce odpadu). Podporuje také udržitelnější průmyslovou výrobu prostřednictvím náhrady chemikálií, které jsou nebezpečné nebo mají velký dopad na životní prostředí, a to zavedením přístupu založeného na systému chemického managementu.

d) Závěry o BAT pro textilní průmysl

Závěry o BAT pro textilní průmysl vydala Komise v prosinci 2022 jako prováděcí rozhodnutí 2022/2508/EU. Ty jsou základním dokumentem pro povolování a stanovování závazných podmínek provozu, především pak pro stanovování emisních limitů. Od data vydání platí čtyřletá implementační lhůta pro schválené emisní limity; nová zařízení musí vyhovět okamžitě. V souvislosti s tím probíhá postupně přezkum vydaných integrovaných povolení.

e) Revidovaná směrnice o průmyslových emisích (IED)

V dubnu 2024 přijala Rada EU revidovanou směrnici o průmyslových emisích (IED) a nařízení o zřízení portálu pro průmyslové emise (IEP), což jsou dva doplňující se právní předpisy zaměřené na regulaci a sledování dopadu průmyslových činností na životní prostředí. Hlavním cílem revize je dosáhnout pokroku směrem k cíli EU v oblasti nulového znečištění životního prostředí bez toxických látek. Přijatá opatření si kladou za cíl snížení škodlivých emisí z průmyslových podniků a zároveň zvýšení energetické účinnosti, oběhového hospodářství – opětovného využívání zdrojů (voda, suroviny), dekarbonizace, podporu používání bezpečnějších, méně toxických nebo netoxických chemických látek v průmyslových procesech a zlepšení vykazování údajů o životním prostředí. Místo dosavadního Evropského registru úniků a přenosů znečišťujících látek bude zřízen portál EU pro průmyslové emise, který má umožnit široké veřejnosti přístup k údajům o povoleních vydaných v EU a získat tak přehled o činnostech znečišťujících životní prostředí v jejich okolí.

f) Co nového tedy revidovaná směrnice IED přinese?

Do působnosti nové směrnice budou zahrnuty nové činnosti, u některých stávajících bude zahrnuto více zařízení (především velkoplošných zemědělských podniků s intenzivním chovem hospodářských zvířat). Pro nás je důležité, že rozšíření působnosti se týká i textilního průmyslu, kdy byly nově zahrnuty rovněž operace konečných úprav vláken či textilií (původní zahrnuté činnosti 6.2 – Předúprava [operace jako praní, bělení, mercerace] nebo barvení textilních vláken či textilií při kapacitě zpracování větší než 10 t za den; nově 6.2 – Předúprava [operace jako praní, bělení, mercerace], barvení nebo konečná úprava textilních vláken či textilií při kapacitě zpracování větší než 10 t za den).

Nová, účinnější opatření ke snižování emisí budou zahrnovat následující prvky:

- Budou stanoveny emisní limity (EL) pro nepřímé vypouštění odpadních vod (dosud jsou stanoveny EL pouze pro přímé vypouštění); mezní hodnoty emisí by měly být stanoveny tak, aby se výsledný efekt čištění odpadních vod co nejvíce přiblížil úrovním emisí spojených s nejlepšími dostupnými technikami pro přímé vypouštění. Bude to znamenat velký tlak na modernizaci ČOV, např. na zařazení předčištění.

Spolufinancováno Evropskou unií

Spolufinancováno Evropskou unií

- Omezování výjimek z aplikace závěrů o BAT; podle stávající směrnice je umožněna výjimka ze závěrů o BAT pro zařízení, která nejsou schopna emisní limity ze závěrů o BAT plnit, méně přísné limity budou moci být stanoveny pouze v krajním případě, kdy byly vyčerpány všechny možnosti ke snížení emisí. Nově jsou ve směrnici stanoveny nejzazší lhůty, kdy je povolen přezkum povolení, a rovněž je definováno, za jakých podmínek bude moci být výjimka ze závěrů o BAT povolena, s povinným přezkumem po 4 letech. Pro zařízení používající nové techniky, které budou označeny jako transformační, budou moci být aplikovány úlevy – taková zařízení budou mít prodlouženou lhůtu pro přezkum podmínek povolení.
- Nový způsob stanovování emisního limitu v souvislosti s hladinami, které jsou zveřejněny v závěrech o BAT. Současná praxe je taková, že emisní limity se stanovují na horní úrovni závěrů o BAT, nově se budou stanovovat co nejblíže k jejich spodní hranici. Pokud se provozovatel bude pohybovat v rozmezí uvedeném v závěrech o BAT a zdůvodní krajskému úřadu, proč není schopen spodní hranici plnit, bude KÚ na základě posouzení moci stanovit emisní limity v rozsahu uvedeném v závěrech o BAT, ale co nejblíže ke spodní hranici; v takovém případě se ještě nebude jednat o výjimku ze závěrů o BAT (o tu by šlo až při hodnotách nad horní hranicí). Mezní hodnoty emisí stanovené v povolení musí každopádně odrážet nejlepší výkon, kterého může zařízení dosáhnout použitím nejlepších dostupných technik.

g) Implementace BREF v České republice

V případě sektorů (včetně textilu), u nichž byly vydány závěry o BAT a běží jim otevřená 4letá lhůta pro implementaci a dosažení shody, během níž dojde k transpozici nové směrnice, by se soulad se závěry o BAT měl posuzovat ještě podle staré směrnice, tzn. emisní limity by se stanovovaly u horních hranic rozmezí; MŽP si k tomuto výkladu ještě vyžádalo stanovisko Evropské komise.

V souvislosti s revizemi referenčních dokumentů BREF a závěrů o BAT zdůraznilo MŽP velmi vysokou důležitost toho, aby se do dotazníkových šetření k revizi BREF zapojovalo co nejvíce podniků v daném sektoru. Jen tak je možné, aby jejich skutečné provozní podmínky byly zahrnuty a ošetřeny v chystané revizi BREF. Jen tak bude možno ošetřit i případy, kdy zařízení nebo jeho způsob výroby zcela neodpovídají požadavkům vybraných nejlepších dostupných technik, díky čemuž by se pak nové závěry o BAT na takové zařízení nevztahovaly. V opačném případě se může stát, že takový podnik nebude vůbec schopen nové limity ze závěrů o BAT splnit, a bude tak prakticky určen k uzavření, protože neomezené udělování výjimek ze závěrů o BAT nebude možné.

V integrovaných povoleních bude stanoven nový emisní limit environmentální výkonnosti. Ten se bude vztahovat na nakládání s vodou, s odpady, materiály a energiemi (úroveň spotřeby, účinné využívání zdrojů, opětovné použití materiálů a vody, vznik odpadů). Limit pro spotřebu vody bude závazný, pro ostatní oblasti bude indikativní se stanoveným požadovaným rozmezím. Analogicky k již používaným emisním limitům na něj bude možno udělit výjimky.

Novou směrnicí se dále zavádí povinnost mít EMS (systém environmentálního řízení). Lhůta pro jeho vypracování je 34 měsíců po vstupu směrnice v platnost. EMS musí být prověřen osobami určenými ve směrnici (není požadována kontrola auditorem) a povinně zveřejněn.

Provozovatel bude dále mít do 30. června 2030 povinnost vypracovat transformační plán s výhledem do roku 2050, který má obsahovat informace o tom, jak provozovatel transformuje zařízení v období 2030–2050, aby přispěl ke vzniku udržitelného, čistého, oběhového a klimaticky neutrálního hospodářství účinně využívajícího zdroje do roku 2050. Evropská komise vydá do 30. června 2026 prováděcí rozhodnutí, kterým upřesní jeho požadovanou podobu a obsah. Transformační plán bude muset být zahrnut v EMS a bude muset být podroben auditu podle ISO 17 021 a bude se znovu hodnotit v rámci každého přezkumu podmínek povolení. Provozovatel bude povinen svůj transformační plán zveřejnit, a to v rámci zveřejnění svého EMS, jehož je transformační plán součástí. Ačkoli transformační plán nebude závazný, tak ze zkušenosti lze očekávat, že s ohledem na jeho povinné zveřejnění NGOs velmi tvrdě trvají na tom, aby jeho vize – byť nezávazné – byly dodrženy; to bude dobré mít při jejich formulování na paměti.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

h) Inovační centrum pro průmyslovou transformaci a emise (INCITE)

Nově směrnice vytyčila požadavek na vznik Inovačního centra pro průmyslovou transformaci a emise (INCITE). Jeho úkolem má být sběr a zveřejňování informací o výměně a připravenosti nových inovativních a transformačních technik, zveřejňování BAT nových sektorů a informací o potenciálních potřebách aktualizace a tvorby nové legislativy v rámci IPPC. Ke konkrétní podobě centra a jeho činnosti členské státy v této chvíli teprve přinášejí své první představy a návrhy.

i) Další novinky

Dalším novým prvkem, který podle směrnice musíme očekávat, je účinnější kontrola nebezpečných chemických látek, do procesu tvorby BREF dokumentů bude nově zapojena rovněž Evropská agentura pro chemické látky (ECHA). Zatím není jasně definováno, jakým způsobem bude tento proces probíhat.

Významná bude rovněž větší participace veřejnosti v rámci povolovacích procesů, kterou směrnice požaduje.

Od roku 2035 bude nově zavedeno elektronické povolování (podávání žádostí, projednání úřadem, vydání povolení atd.).

Nová směrnice 2024/1785/EU byla zveřejněna v Úředním věstníku v červenci 2024. Členské státy EU pak mají 22 měsíců na začlenění ustanovení směrnice do svých vnitrostátních právních předpisů. V ČR bude převážná část nových požadavků začleněna v zákoně o integrované prevenci, malá část pak bude ošetřena v zákoně o ochraně ovzduší.

Nařízení o novém portálu průmyslových emisí bylo zveřejněno v Úředním věstníku EU dne 2. května 2024 pod číslem 2024/1244/EU. Nařízení je závazným a přímo použitelným předpisem ve všech členských státech a jeho účinnost je odložena od roku 2028; v souvislosti s tím dojede ještě v ČR k úpravám zákona o IRZ.

j) Odkazy na další materiály a literaturu

https://industry.eea.europa.eu/

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

POZNÁMKY

XVII. UHLÍKOVÁ STOPA PRODUKTŮ

a) Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)

Současná doba neuvěřitelného komfortu je vykoupena neoddiskutovatelným dopadem na naši planetu. Proto stále výraznější diskuse o dopadech na životní prostředí vede ke snaze pokusit se tento negativní vliv na naše životní prostředí co nejvíce snížit a dostat na stabilní a udržitelnou úroveň.

Každý jednotlivec za sebou nechává v životě stopy, avšak naprosto jedinečnou kategorií je stopa ekologická, která se snaží kvantifikovat vliv našeho chování na životní prostředí. Využívá k tomu měřítko plochy, kterou by naše jednotlivé činnosti zabraly (pěstování, výroba, produkce surovin atd.). Jednotkou ekologické stopy jsou globální hektary. Součástí ekologické plochy je právě i uhlíková stopa. Uhlíková stopa udává celkové množství emisí skleníkových plynů, které jsou vytvářeny naším chováním, ale i spotřebním chováním a jsou přepočteny na ekvivalent oxidu uhličitého (Co_2-eq). Uhlíková stopa se vztahuje k jednotlivci, produktu nebo výrobnímu procesu. [1]

V této kapitole se budeme věnovat právě uhlíkové stopě produktů v oděvním a textilním průmyslu. [2]

b) Podrobnější popis problematiky

Módní průmysl se v posledních letech rychle změnil se zvýšeným rozšířením rychlé módy, což má výrazný vliv na životní prostředí. Úsilí o ekologizaci tohoto průmyslu vyžaduje opatření ze strany podniků a spotřebitelů. Textilní výroba, jako odvětví produkuje 1,2 miliardy tun ekvivalentu CO_2 (Co_2-eq) ročně, což je více emisí než v případě mezinárodních letů a námořní dopravy [3]. Více než 60 % textilií se používá v oděvním průmyslu a velká část výroby oděvů se vyskytuje v Číně, Bangladéši a Indii, v zemích, které spoléhají na uhelné elektrárny, čímž se zvyšuje uhlíková stopa každého oděvu.

Zároveň však studie ukazují, že spotřebitelé souhlasí s tím, že je důležité, aby módní značky poskytovaly důvěryhodné informace o vlivu svých výrobků na životní prostředí, a že mnozí ze spotřebitelů jsou ochotni změnit své nákupní zvyklosti ve prospěch udržitelných alternativ, pokud budou mít k dispozici jasná a spolehlivá označení [4], což může přispět ke zvýšení poptávky po vysoce kvalitních oděvech, které jsou méně škodlivé pro životní prostředí a pracovníky.

Na konferenci OSN o změně klimatu (COP21) 12. prosince 2015 v Paříži přijalo 196 smluvních stran Pařížskou dohodu s deklarováním udržet „zvýšení globální průměrné teploty výrazně pod 2 °C nad předindustriálními úrovněmi" a pokračovat v úsilí „omezit nárůst teploty na 1,5 °C nad předindustriálními úrovněmi". Mezivládní panel OSN pro změnu klimatu uvádí, že překročení prahové hodnoty 1,5 °C představuje riziko mnohem závažnějších dopadů změny klimatu, včetně častějších a závažnějších období sucha, veder a srážek. K omezení globálního oteplování na 1,5 °C musí emise skleníkových plynů dosáhnout vrcholu nejpozději v roce 2025 a v roce 2030 klesnout o 43 %. Od roku 2020 země předkládají své národní akční plány v oblasti klimatu, známé jako národně určené příspěvky (NDC). Každý následující NDC má odrážet stále vyšší stupeň ambicí v porovnání s předchozí verzí. [5]

Spolufinancováno Evropskou unií

Následně Parlament v listopadu 2019 vyhlásil klimatickou nouzi v EU a vyzval Komisi k tomu, aby se svými návrhy snažila přibližovat ke společnému cíli, a to udržet globální oteplení pod hranicí 1,5 °C a zároveň stále snižovat množství vypouštěných skleníkových plynů. Komise vzápětí přišla se Zelenou dohodou pro Evropu, což je celkový koncept a zastřešující plán, jak dosáhnout klimatické neutrality a nulových emisí do roku 2050. Parlament přijal právní rámec EU pro klima 24. června 2021 s cílem snížit emise do roku 2030 o 55 % a cíl klimatické neutrality do roku 2050 jsou díky tomu právně závazné. K jejich dosažení EU spustila celou řadu iniciativ – jednou z nich je i nařízení o sdílení úsilí, které je aktualizováno v rámci legislativního balíčku „Fit for 55".

Zároveň to EU posouvá blíže k dalšímu milníku – dosažení záporných emisí po roce 2050 – a potvrzuje její vedoucí postavení v globálním boji proti změně klimatu. [6]

c) Stav, ve kterém se téma nachází

K dosažení cíle průmyslu do roku 2030 potřebují společnosti spolehlivé údaje. Na podporu pokroku a výměny údajů v rámci globálního dodavatelského řetězce spustily společnosti metody hodnocení uhlíkové stopy výrobků. Evropská komise navrhla společný způsob měření environmentálního chování a vydala doporučení 2021/2279/EU, o používání metod ekologické stopy pro měření a oznamování environmentálního profilu životního cyklu výrobků.

V květnu 2018 vydala Evropská komise pravidla pro kategorie ekologické stopy výrobků „PEFCR-Product Environmental Footprint Criteria Rules Guidelance" verze 6.3, jejichž cílem je zvýšit srovnatelnost, reprodukovatelnost, konzistentnost, relevantnost, zaměření a efektivnost studií o uhlíkové stopě. [7] V pilotní fázi, v období od roku 2013 do roku 2018, byl za aktivní účasti zúčastněných stran testován vývoj pravidel metod hodnocení ekologické stopy pro jednotlivé výrobky, což vedlo k vydání 19 různých dokumentů PEFCR z pohledu výrobků. Mezi zmíněnými 19 vypracovanými pravidly pro kategorie environmentální stopy „PEFCR" v období pilotního projektu 2013–2018 byly zpracovány i PEFCR pro oděvy a obuv. [8]

Každý požadavek v metodě stanovení ekologické stopy výrobků PEFCR byl vypracován tak, aby odrážel doporučení podobných obecně uznávaných metod a pokynů pro ekologické vykazování produktů. Konkrétně byly zohledněny metodické pokyny, jako jsou EN a ISO normy EN ISO 14040:2006, Environmentální management – Posuzování životního cyklu – Zásady a osnova; EN ISO 14044:2006, Environmentální management – Posuzování životního cyklu – Požadavky a směrnice; EN ISO 14067:2018, Skleníkové plyny – Uhlíková stopa produktů – Požadavky a pokyny pro kvantifikaci; příručka ILCD (International Reference Life Cycle Data System), vypracovaná Společným výzkumným střediskem EK, Ecological Footprint Standards (Normy pro ekologickou stopu).

Normy protokolu o skleníkových plynech (GHG Protocol) jsou do velké míry založeny na normách mezinárodního režimu politiky v oblasti klimatu a vyplňují regulační mezery, které vlády ještě nezaplnily. Protokol o skleníkových plynech je nejpoužívanější normou pro přípravu bilancí skleníkových plynů a doporučuje přístup IPCC 2013 100a k výpočtu emisí uhlíku (Co_2-eq). Je základem pro řadu dalších norem včetně normy ISO 14064, Environmentální management – Vodní stopa – Zásady, požadavky a směrnice, a mnoha národních podnikových norem.

Hlavním cílem metody založené na hodnocení životního cyklu (LCA), které doporučuje EU ke kvantifikaci ekologických vlivů výrobků, je umožnit snížení uhlíkové stopy výrobků. Přičemž se zohledňují činnosti v celém dodavatelském řetězci (od získání surovin a zpracování surovin přes výrobu a používání až po konečné nakládání s odpadem). Tohoto cíle je dosaženo poskytováním podrobných požadavků na modelování dopadů na životní prostředí / energetických toků a toků emisí a odpadů spojených s výrobkem a organizací během celého životního cyklu.

Spolufinancováno Evropskou unií

Hodnocení životního cyklu (LCA) je rámec používaný k analýze potenciálních vlivů výrobků na životní prostředí během jejich životního cyklu. LCA analyzuje pět fází: výroba surovin, výroba, balení a distribuce, používání a konec životnosti. Probíhající aktualizace pravidel pro kategorie ekologické stopy výrobků pro oděvy a obuv (PEFCR) verze 2.0 bude zahrnovat posouzení ekologických vlastností pro výpočet ekologické stopy v průřezu všech fází životního cyklu výrobku až po konec životnosti. Metoda PEFCR 2.0 pro oděvy a obuv byla aktualizována v první polovině roku 2025.

V rámci screeningu LCA sekundární soubory a údaje LCA shromažďují údaje o umístění všech dodavatelů, aby se použily sekundární soubory údajů specifické pro danou geografickou oblast, zvláště energie (elektřina a tepelné zdroje s platnými důkazy v každém zařízení). Kromě toho se získávají a shromažďují informace o používání materiálů a množství vstupního materiálu, kterým může být vlákno (střiž a/nebo vlákno), příze, tkaniny (tkané a/nebo pletené) a jakýkoli jiný druh textilií, jako jsou polotovary atd., které vstupují do zařízení na zpracování. Shromažďují se také informace o technologii výroby a zpracování, jako je typ pletení, tkaní, barvení, potisky, resp. druh technologického procesu, který je používán při výrobě produktů.

V rámci rozsahu emisí, podobně jako srovnatelné normy, i normy protokolu o skleníkových plynech (GHG Protocol) dále rozlišují tři oblasti, do kterých lze klasifikovat emise: Scope 1 – přímé emise skleníkových plynů, které pocházejí ze zdrojů, které jsou kontrolovány nebo vlastněny organizací; Scope 2 – nepřímé emise skleníkových plynů spojené s nákupem elektrické energie, páry, tepla nebo chlazení; Scope 3 – paliva a činnosti související s energií včetně počátečních emisí z nakoupených paliv a elektřiny, jako je těžba, výroba a přeprava paliv přímo nebo nepřímo spotřebované vykazující společností.

Po výpočtu uhlíkové stopy výrobků by měly výsledky analyzovat environmentální dopad výrobního procesu výrobků s ohledem na různé stupně a fáze životního cyklu, jako cradle-to-gate (fáze od výrobce vstupních surovin po vstupní bránu společnosti), gate-to-gate (produkované emise společností), emise identifikované v jednotlivých technologických krocích výroby produktu.

d) Dopady na ekonomické prostředí a na firmy

Společnost, která chce na trzích různých členských států uvést svůj výrobek na trh jako ekologicky šetrný, čelí nepřehledné nabídce metod a iniciativ. Někdy musí pro různé trhy použít různé metody hodnocení ekologických vlastností výrobků. To způsobuje náklady pro společnosti a zmatek pro spotřebitele. Z tohoto důvodu byly Evropskou komisí navrženy metody environmentální stopy výrobku PEFCR pro konkrétní výrobky. Společnosti by si v této fázi měly vybrat konkrétní nástroj pro výpočet uhlíkové stopy výrobků, který zahrnuje výše uvedené normy a metody a je zaměřen právě na textilní a oděvní výrobky. V následných fázích kvantifikace uhlíkové stopy výrobků při používání jednoho identického nástroje se eliminuje případná chyba vnesená používáním různých nástrojů na výpočet uhlíkové stopy. Kvantifikace uhlíkové stopy výrobků v časovém horizontu má přinést právě strategická rozhodnutí společností, jak snižovat environmentální zatížení výrobou konkrétních výrobků. Jedním ze způsobů, jak snížit emise a dosáhnout uhlíkové neutrality, je kompenzovat emise vzniklé v jednom sektoru jejich snížením někde jinde. Toho lze dosáhnout díky obnovitelným zdrojům energie, energetické účinnosti nebo jinými čistými nízkouhlíkovými technologiemi. Dopady na ekonomické prostředí společnosti bude právě formou nutných investic do ekologicky šetrných technologií na jedné straně a investic do lidského faktoru na druhé straně, ve formě vyčlenění personálu zabývajícího se hodnocením environmentálních vlivů výroby výrobků.

Spolufinancováno Evropskou unií

e) Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly

20. února 2024 byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2024/825, pokud jde o posílení postavení spotřebitelů v rámci zelené transformace prostřednictvím lepší ochrany před nekalými praktikami a prostřednictvím lepší informovanosti spotřebitelů. Přijatou směrnicí se mění a doplňují směrnice 2005/29/ES a 2011/83/EU. V souvislosti s přijetím směrnice 2024/825 by měli být spotřebitelé chráněni před zavádějícími „ekologickými" tvrzeními, včetně tvrzení o kompenzacích emisí uhlíku. Přijetím směrnice 2024/825 se mění rovněž směrnice 2005/29/ES, o nekalých praktikách, kde § 6 ods. 2 směrnice 2005/29/ES byl změněn tak, že tvrzení související s klimatickými změnami v podobě přechodu na uhlíkovou či klimatickou neutralitu zakazuje pouze na základě individuálního posouzení, pokud tato nejsou podporována jasnými, objektivními posouzeními, resp. důkazy, jako jsou reporty, certifikáty hodnocení uhlíkové stopy výrobků.

f) Kdo, pokud to lze odhadnout, bude provádět kontrolu

Kontroly informací různých obchodníků s deklarováním ekologických tvrzení souvisejících s klimatickými změnami v podobě přechodu na uhlíkovou či klimatickou neutralitu provádí Evropská komise (i formou kontroly webových stránek společností) s cílem umožnit spotřebitelům přístup ke kvalitním produktům a pravdivým informacím o výrobku. Kontrolu fyzických a právnických osob, které nabízejí, prodávají, dodávají nebo uvádějí na trh výrobky nebo vyvíjejí jinou činnost podle zákona nebo podle zvláštního právního předpisu, pokud to tento zákon nebo zvláštní právní předpis stanoví, kontroluje Česká obchodní inspekce.

g) Odkazy na další materiály a literaturu

1. www.nature.org
2. The price of fast fashion. Nature Climate Change. 2018-01, roč. 8, čís. 1, s. 1–1. Dostupné online [cit. 2020-01-06]. ISSN 1758-6798. DOI 10.1038/s41558-017-0058-9
3. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0176_SK.html#_ftn10
4. https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/consumers-care-about-sustainability-and-back-it-up-with-their-wallets
5. https://www.mzp.cz/cz/narodni_akcni_plan_zmena_klimatu
6. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_cs
7. https://eplca.jrc.ec.europa.eu/permalink/PEFCR_guidance_v6.3-2.pdf
8. https://pefapparelandfootwear.eu/

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XVIII. TAXONOMIE (STANOVENÍ KRITÉRIÍ, ZA JAKÝCH PODMÍNEK LZE HOSPODÁŘSKOU ČINNOST POVAŽOVAT ZA ŠETRNOU K ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ)

Taxonomie je nástrojem Evropské unie, který má sloužit jako rámec pro klasifikaci ekologicky udržitelných ekonomických aktivit s důrazem na znečišťování ovzduší, vody, půdy, potravinových zdrojů a na negativní dopady na živé organismy. Při stanovení metody bylo využito medicínského názvu screening, který zjednodušeně označuje soubor přístupů k vyhledávání chorob lidského organismu v počátečním stádiu. V případě ekonomických subjektů jde tedy o hloubkové prošetření, zda v jeho ústrojí a činnostech nejsou takové „vady“, které by měly negativní nebo naopak pozitivní dopad na předem vymezené cíle v oblasti životního prostředí. Těmito oblastmi jsou:

- ochrana vodních a mořských zdrojů,
- přechod na oběhové hospodářství,
- prevence a omezování znečištění,
- ochrana a obnova biologické rozmanitosti,
- ochrana a obnova ekosystémů,
- nepoškozování environmentálních cílů v souvislosti se zveřejňováním informací o hospodářské činnosti.

Hospodářská činnost by měla mít pozitivní dopad na jeden nebo více z těchto cílů.

Problematika taxonomie je na evropské úrovni primárně řešena nařízením Evropské komise v přenesené pravomoci (EU) 2023/2486 ze dne 27. června 2023. Přechodu na oběhové hospodářství se týká příloha č. 3 tohoto nařízení, které se ale věnuje zvláště výrobě plastových obalů, elektronických a elektrických zařízení a stavebnictví. Textilní a oděvní obor je zde častěji uváděn v kapitolách zasvěcených službám (opravy, renovace, repasování, prodej náhradních dílů a produkt jako služba).

a) TAXONOMIE a její dopady na textilní a oděvní průmysl

Technická screeningová pravidla by měla vycházet z klasifikace NACE revize 2 a konkrétní popis hospodářské činnosti by měl zahrnovat odkaz na kódy NACE, které s danou činností souvisejí. V případě textilního a oděvního průmyslu jsou to kódy 13 a 14. Obecně lze uvést pro jednotlivé cíle následující oblasti screeningových kritérií:

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

1) Screeningová kritéria pro cíl ochrany vodních a mořských zdrojů

- Nepříznivé účinky vypouštění průmyslových vod.
- Ochrana lidského zdraví před nepříznivým dopadem jakékoliv kontaminace vody určené k lidské spotřebě.
- Zlepšení hospodaření s vodou a efektivnosti využívání vody .
- Udržení dobrého stavu nebo dobrého potenciálu vodních útvarů, včetně útvarů povrchových a podzemních vod.
- Ochrana a prevence před povodněmi a suchem a zároveň přirozené zadržování vody, biologické rozmanitosti a kvality vody.

Při činnosti se hodnotí dostupnost technik, a pokud je to možné, využívají se techniky, které podporují:

- opětovné použití a využívání druhotných surovin a opětovně použitých součástí ve vyráběných výrobcích,
- design zajišťující vysokou trvanlivost, recyklovatelnost, snadnou demontáž a přizpůsobitelnost vyráběných výrobků,
- nakládání s odpady, které ve výrobním procesu upřednostňuje recyklaci před likvidací,
- informace o látkách vzbuzujících obavy a jejich sledovatelnost během celého životního cyklu vyráběných výrobků.

2) Přechod na oběhové hospodářství

- Efektivní využívání zdrojů prostřednictvím jejich vhodného a opětovného využívání a recyklace.
- Zohlednění ve fázi návrhu výrobku zachování jeho dlouhodobé hodnoty.
- Snížení množství odpadu z výrobku v průběhu jeho životního cyklu.
- Údržba výrobku, aby se prodloužila jeho životnost a zároveň snížilo množství odpadu.
- Možnost rozebrání nebo ošetření výrobku po použití, aby mohl být recyklován nebo znovu použit pro výrobu jiného výrobku.
- Stanovení požadavků na konstrukci výrobků z hlediska jejich životnosti, opravitelnosti a opětovného použití.
- Požadavky na použití materiálů, látek a postupů, které umožňují kvalitní recyklaci výrobku.
- Minimalizace používání nebezpečných látek.
- Pokud je to možné, měla by kritéria vyžadovat použití recyklovaných materiálů při výrobě samotného výrobku.
- Pokud jde o udržitelné služby (produkt jako služba), screeningová kritéria by měla by měla stanovit, jak významně přispívají k přechodu na oběhové hospodářství.

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

3) Prevence a omezování znečištění

Zohlednění hierarchie způsobů nakládání s odpady při stanovení screeningových kritérií:

- Upřednostnění předcházení vzniku odpadů a příprava k opětovnému využití a recyklaci.
- Pokud není možné odpadu předejít, pak následuje jiné využití včetně energetického využití.
- Jako poslední a nejméně preferovaná možnost je spalování bez energetického využití nebo skládkování.
- Vyřazení nejškodlivějších látek z výrobků pro spotřebitelské a profesionální použití (s výjimkou nezbytných případů).

4) Ochrana a obnova biologické rozmanitosti a ochrana a obnova ekosystémů

Textilního a oděvního průmyslu se bezprostředně nedotýká.

5) Nepoškozování environmentálních cílů v souvislosti se zveřejňováním informací o hospodářské činnosti

- Přínos v rámci jednoho environmentálního cíle by neměl být realizován na úkor ostatních environmentálních cílů, neměl by je významně poškozovat.
- Aktivity, které významně přispívají k jednomu cíli, by neměly významně poškozovat klima – úniky skleníkových plynů.

Aktuální stav: v současnosti je zpracováno nařízení Komise v přenesené pravomoci a v platnost vešlo 1. lednem 2024. [1]

Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly: Nařízení vychází z Evropské zelené dohody a odkazuje se na další samostatně projednávané tematické bloky, jako jsou odpady, skleníkové plyny, vodní hospodářství apod.

b) Odkazy a další materiály a literaturu

1. Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2023/2486 ze dne 27. června 2023, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/852 stanovením technických screeningových kritérií pro určení toho, za jakých podmínek se hospodářská činnost kvalifikuje jako významně přispívající k udržitelnému využívání a ochraně vodních a mořských zdrojů, k přechodu na oběhové hospodářství, k prevenci a omezování znečištění nebo k ochraně a obnově biologické rozmanitosti a ekosystémů, a toho, zda tato hospodářská činnost významně nepoškozuje některý z dalších environmentálních cílů, a kterým se mění nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2021/2178, pokud jde o specifické zveřejňování informací v souvislosti s těmito hospodářskými činnostmi
2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/852 ze dne 18. června 2020, o zřízení rámce pro usnadnění udržitelných investic a o změně nařízení (EU) 2019/2088
3. Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2021/2178 ze dne 6. července 2021, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/852 upřesněním obsahu a struktury informací, které mají zveřejňovat podniky podle článků 19a nebo 29a směrnice 2013/34/EU v souvislosti s environmentálně udržitelnými hospodářskými činnostmi, a upřesněním metodiky za účelem plnění této povinnosti zveřejňování informací (text s významem pro EHP)

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XIX. **EKOLOGICKÉ CERTIFIKACE**

a) Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)

Textilní a oděvní průmysl významně přispívá k celosvětovému hospodářskému růstu, ale zároveň představuje ekologickou výzvu, která vyžaduje přísné dodržování předpisů a certifikační procesy pro zajištění udržitelnosti. [1]

Současný trend zpřísňování legislativy v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí a opatření přijímaných na podporu ochrany životního prostředí nutí společnosti stále častěji řešit otázku, jak dosáhnout obezřetného environmentálního chování a prokázat ho prostřednictvím operativního řízení dopadů svých činností, výrobků a služeb na životní prostředí s ohledem na environmentální politiku a dlouhodobé environmentální cíle společností.

Přezkumy vlivů na životní prostředí, které společnosti provádějí, poskytují určitou míru jistoty, že chování společnosti splňuje zákonné požadavky v oblasti dopadů na životní prostředí. Aby však tyto činnosti byly účinné, musí být prováděny v rámci strukturovaného systému environmentálního řízení.

b) Podrobnější popis problematiky

Certifikace udržitelné výroby v oděvním a textilním průmyslu, nazývaná také ekologická certifikace, zajišťuje trvalé zavádění výrobních procesů šetrných k životnímu prostředí, optimální ochranu zdraví a bezpečnosti a sociálně odpovědné pracovní podmínky. Certifikace nabízí komplexní analýzu a posouzení podmínek udržitelné výroby. Zahrnuje podporu výrobních závodů při měření a udržitelném zlepšování jejich environmentální výkonnosti, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a sociální odpovědnosti, jakož i transparentní zveřejňování těchto bodů všem zainteresovaným stranám a spotřebitelům.

Ekologická certifikace v celém textilním nebo oděvním výrobním řetězci zahrnuje výrobní zařízení ve všech fázích zpracování, od výroby vláken přes přádelny, tkalcovny a pletárny až po dokončovací zařízení, jakož i výrobce oděvů a textilní logistická centra.

Pro ekologickou certifikaci je nutné, aby byl auditován a certifikován celý podnik. Posuzování pouze částí nebo jednotlivých výrobních linek v rámci podniku z hlediska environmentálního řízení podniku je pro zúčastněné strany zavádějící, a proto nepřijatelné.

Pro získání ekologické certifikace musí výrobní podniky splňovat potřebná kritéria v oblasti chemického managementu, přičemž nejdůležitějším aspektem je odhalování a prevence případných negativních účinků chemických látek ve vyráběných produktech a na životní prostředí. Společnosti musí mít zaveden systém nakládání s chemickými látkami, který zajistí efektivní využívání zdrojů. Prvním krokem k zavedení systému řízení chemických látek je prohlášení vedení společnosti v podobě definovaných cílů a politiky společnosti k odstranění nebo snížení negativních účinků chemických látek na životní prostředí. Naprosto minimálním požadavkem na systém řízení chemických látek je zavedený inventární seznam všech chemických látek ve společnosti s definovanou klasifikací chemických látek na základě jejich fyzikálních, zdravotních a environmentálních vlastností podle globálně harmonizovaného systému (GHS). Společnost by měla pravidelně přezkoumávat používané chemické látky podle jejich chemického složení a souladu s právním předpisem nebo seznamem RSL (seznam omezených látek) podle nařízení REACH. Měly by být určeny kritické prvky chemických nebezpečí a rizik, aby se zlepšila výkonnost společnosti s ohledem na používané chemické látky a minimalizovala se rizika s nimi spojená. Posouzení rizik v kontextu systému řízení chemických látek ukazuje konkrétní nebezpečí identifikované pro určitou chemickou látku a způsoby, jakými může toto nebezpečí vzniknout před výrobou, během ní nebo po ní.

Spolufinancováno Evropskou unií

V oblasti environmentální výkonnosti ekologické certifikace se posuzuje vliv společnosti na životní prostředí v souvislosti s ekologicky šetrným zacházením s chemickými látkami a jejich skladováním ve výrobním závodě, využíváním a spotřebou zdrojů (např. energie a vody) a systémem hospodaření s energií. Součástí certifikace je i posouzení souladu s národními legislativními požadavky na emisní limity pro ovzduší, odpadní vody a kaly. Společnosti, které produkují odpadní vody z výrobních procesů, ať už přímým, nebo nepřímým vypouštěním, musí zajistit každoroční monitorování odpadních vod testováním a tuto skutečnost deklarovat v ročním hlášení o testování odpadních vod. Důležitým prvkem environmentálního chování je také využívání nejlepších dostupných výrobních technologií (BAT), které zajistí, že společnost splní své strategické cíle i z hlediska snižování uhlíkové stopy. Důležitým aspektem při hodnocení environmentální výkonnosti je nakládání s odpady. Podniky musí zaznamenávat a dokumentovat všechny postupy likvidace výrobního odpadu. Vždy je třeba se vyhnout ukládání výrobního odpadu na skládky nebo do spaloven. Upřednostňovanými metodami jsou recyklace, zpětný odběr odpadu dodavateli a přeprava odpadu do jiných zařízení nebo průmyslových odvětví za účelem jeho opětovného využití.

Oblast managementu neboli řízení kvality zavádí systémy řízení kvality a další nástroje managementu, jako je dokonalost podnikání, řízení rizik a správa a řízení podniku, a je základním strategickým rozhodnutím podniku. Tyto otázky jsou nesmírně důležité a mají významný vliv na udržitelnost podniku.

Důležitou oblastí při hodnocení udržitelných podmínek v rámci certifikace je také sociální odpovědnost, která se zabývá podmínkami podniku nebo organizace se zaměřením na odpovědnost vůči zaměstnancům a jejich pracovním podmínkám. Sociální odpovědnost se zabývá otázkami, jako je práce dětí a mládeže, mzdová politika, zaměstnanecký status, svoboda shromažďování, kolektivní smlouvy a pracovní doba včetně předpisů o přesčasech. Zabývá se nucenou prací všeho druhu a podmínkami pro sociální zařízení, stravovací zařízení. Sociální odpovědnost zahrnuje systém řízení kvality, který definuje cíle, stanovuje programy a určuje osoby odpovědné za školení, hodnocení sociálních a pracovních podmínek v podniku. Politika společnosti musí být definována s ohledem na sociální a pracovní podmínky v organizaci a v souladu s konkrétními interními a externími závazky a národními a regionálními právními požadavky. [2]

Certifikace udržitelné textilní výroby vyžaduje pokrytí oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci hodnocením podmínek na pracovišti, jako je hluk, prach, chemické nebezpečí, osvětlení, péče o zdraví a bezpečnost zaměstnanců poskytováním osobních ochranných pomůcek nebo prevence nehod prostřednictvím bezpečných strojů a zařízení. Společnost musí zajistit, aby byla pokryta bezpečnost zařízení v souvislosti s prevencí požárů, bezpečností budov, postupy při mimořádných událostech a bezpečností samotných pracovníků v případě těchto událostí.

c) Stav, ve kterém se téma nachází

Ekologická certifikace výrobních podniků byla donedávna chápána pouze ve smyslu certifikace podle normy ISO 14001 pro systémy environmentálního řízení.

Dnes zahrnuje ekologická certifikace pro udržitelnou výrobu nejen hodnocení dopadů podniku na životní prostředí, ale také sociální a společenskou odpovědnost a samotný systém řízení podniku.

Certifikace environmentálních, sociálních a správních aspektů ESG je proces, při kterém jsou společnosti hodnoceny a posuzovány na základě jejich výkonnosti a závazku k udržitelným a odpovědným podnikatelským postupům s přihlédnutím k environmentálním, sociálním a správním otázkám. [3]

Podobně certifikace dle normy OEKO-TEX® STEP (Sustainable Textile Production) je certifikací procesu udržitelné textilní výroby, jejímž cílem je trvalé zavádění výrobních procesů šetrných k životnímu prostředí, řízení, optimálních podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví a sociálně odpovědných pracovních podmínek.

Spolufinancováno Evropskou unií

d) Dopady na ekonomické prostředí a na firmy

Dopad na ekonomické prostředí společnosti bude mít podobu nezbytných investic do zavádění podmínek pro udržitelnou výrobu ve výše uvedených aspektech systému řízení, hodnocení vlivu společnosti na životní prostředí, sociální a společenské odpovědnosti organizace a následného monitorování. Na druhé straně budou i náklady společnosti na zajištění vlastního procesu certifikace udržitelného životního prostředí.

e) Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly

Přijetím směrnice Evropského parlamentu a Rady 2024/825 ze dne 20. února 2024, pokud jde o posílení postavení spotřebitelů v souvislosti s ekologickou transformací prostřednictvím lepší ochrany proti nekalým praktikám, se mění směrnice 2005/29/ES o nekalých praktikách. V čl. 1 odst. 2 směrnice 2005/29/ES bylo znění změněno tak, aby do seznamu hlavních vlastností výrobku, ve vztahu k nimž může být jednání obchodníka považováno za klamavé, byly zahrnuty environmentální, sociální a oběhové aspekty.

Příloha I směrnice 2005/29/ES by měla zakázat používání označení udržitelnosti, která nejsou založena na certifikačním systému nebo nebyla stanovena veřejnými orgány. Značky udržitelnosti se mohou vztahovat na mnoho vlastností výrobku, procesu nebo podniku a je třeba zajistit jejich transparentnost a důvěryhodnost. Před použitím značky udržitelnosti by měl obchodník zajistit, aby splňovala minimální podmínky transparentnosti a důvěryhodnosti, včetně existence objektivního sledování dodržování požadavků systému v souladu s veřejně dostupnými podmínkami certifikačního systému. Zajištění spravedlnosti, jasnosti a spolehlivosti environmentálních tvrzení umožní obchodníkům působit za rovných podmínek a spotřebitelům vybírat si výrobky, které jsou skutečně šetrnější k životnímu prostředí než konkurenční výrobky.

f) Kdo, pokud to lze odhadnout, bude provádět kontrolu

Kontrolu fyzických a právnických osob, které uvádějí na trh výrobky označené environmentálními a sociálními znaky nebo informacemi o udržitelnosti podle zvláštního právního předpisu, pokud tak stanoví tento zákon nebo zvláštní právní předpis, provádí Česká obchodní inspekce.

g) Odkazy na další materiály a literaturu

1. https://www.ecocertify.org/sk/certification/audit-and-compliance-processes-for-textile-certification/
2. https://www.oeko-tex.com/fileadmin/user_upload/Factsheet_STeP_EN_01.2022.pdf
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental,_social,_and_governance

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XX. KONEC ŽIVOTNÍHO CYKLU PRODUKTU A JEHO MĚŘENÍ

a) Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)

Celosvětová textilní výroba se jen v období let 2000 až 2015 téměř zdvojnásobila a životnost oděvů se ve stejném období snížila o 36 %. [1] Očekává se, že celosvětová spotřeba oděvů se do roku 2030 zvýší o 63 % ze současných 62 milionů tun na 102 milionů tun. Oděvy tvoří na spotřebě textilií v EU největší podíl, a to 81 %. Současný trend nosit konkrétní kus oděvu stále kratší dobu a následně jej vyhodit je hlavním faktorem, který přispívá k neudržitelným modelům nadměrné výroby a spotřeby. V letech 1996 až 2018 se průměrné výdaje domácností na oděvy zvýšily o více než 30 %, a to i přes pokles cen oděvů v EU s přihlédnutím k inflaci.

Současné trendy ve spotřebě textilií nelze zachovat, chceme-li dosáhnout spravedlivého přechodu na klimatickou neutralitu. Nedávný výzkum naznačuje existenci různé míry odpovědnosti za uhlíkovou stopu způsobenou spotřebou v oblasti módy v závislosti na různých příjmových skupinách. [2]

b) Podrobnější popis problematiky

Módní průmysl je jednou z oblastí, ve které v posledních letech vzrostl konzum, a rychlá móda, aby uspokojila poptávku po nejnovějších trendech, se stala rozšířenější, což přináší zvýšení spotřeby a více odpadu. Každoročně vzniká na celém světě 92 milionů tun textilního odpadu, přičemž naprostá většina z něj končí na skládkách. Jen v rámci Evropské unie se každoročně vyhazuje 5,8 milionu tun textilních výrobků, což představuje přibližně 11 kg na osobu. Zpracováním statistických studií a průzkumů bylo zjištěno, že každý rok se na osobu vyrobí 20 nových oděvů, přičemž tyto výrobky jsou obvykle nošeny jen 7- či 8krát. Studie ukázaly, že každý oděv se před jeho samotnou likvidací nosí méně a tato kratší životnost znamená vyšší relativní výrobní emise. [3] Evropská komise vyjádřila znepokojení nad tím, že textilie mají z hlediska spotřeby během celého jejich životního cyklu v průměru čtvrtý nejvyšší negativní dopad na klima a životní prostředí po potravinách, bydlení a mobilitě. Zároveň poukázala na to, že v roce 2020 se textilní odvětví nacházelo na třetím místě, pokud jde o vliv na využívání vody a půdy, a na pátém místě, pokud jde o vliv na využívání surovin a emise skleníkových plynů. [4]

Uvedená fakta a výsledky různých studií prokazující negativní environmentální dopad jsou vážným důvodem pro urychlenou systémovou změnu v oblasti přístupu k oděvům a textiliím s cílem radikálně snížit produkci oděvů rychlé módy a následným vytvářením textilního odpadu. Módní průmysl může v budoucnu efektivně fungovat zavedením některých zásadních kroků, jako jsou změna materiálů pro zlepšení zpracovatelské a výrobní fáze výrobků; změna designu oděvních výrobků s možností jejich následné opravitelnosti a tím prodloužení životnosti a využívání produktů. Důležitým faktorem je samozřejmě i zlepšení nákupních rozhodnutí spotřebitelů a samotné uživatelské fáze výrobku s cílem prodloužit životní cyklus výrobků a zajistit jejich delší životnost. Fáze hodnocení životního cyklu výrobků (LCA) jsou zahrnuty ve studiích a výpočtech pro určení ekologické stopy výrobku, a to v rozsahu: 1. získávání surovin a předběžné zpracování (včetně dílů a součástí); 2. zpracování, resp. výroba hlavního výrobku; 3. distribuce a skladování výrobku; 4. samotná fáze používání výrobku; 5. konec životnosti výrobku (jeho zhodnocení nebo recyklace).

V rámci hodnocení environmentálních vlastností výrobků a jejich dopadu na životní prostředí, při výpočtu uhlíkové stopy, právě fáze používání výrobku a konce životnosti výrobku (end of life) vytvářejí „downstream activities“, tedy činnosti po opuštění hranic společnosti.

Spolufinancováno Evropskou unií

Fáze používání popisuje, jaká jsou očekávaná použití produktu ze strany koncového uživatele (např. spotřebitele). Tato fáze začíná ve chvíli, kdy koncový uživatel používá produkt, dokud neopustí místo používání a nevstoupí do fáze konce životnosti (např. recyklace nebo konečné zpracování). Fáze použití zahrnuje všechny činnosti a produkty, které jsou potřebné pro správné používání produktu (tj. zajistit, že během své životnosti bude vykonávat svou původní funkci). Pro účely vymezení referenční modelové situace musí být v případě, že jsou k dispozici, zohledněny:

- předpisy vztahující se na kategorii produktů,
- normy,
- doporučení výrobců nebo organizací výrobců.

Fáze konce životnosti začíná, když uživatel vyřadí daný produkt a jeho balení, a končí, když je daný produkt vrácen do přírody jako odpadní produkt nebo vstoupí do životního cyklu dalšího produktu (tj. jako recyklovaný vstup). Fáze konce životnosti musí být modelována za použití vzorce pro výpočet oběhové stopy a požadavků uvedených v metodě PEFCR. Uživatel metody stanovení ekologické stopy produktu musí zahrnout všechny procesy vztahující se k danému produktu.

Mezi příklady procesů, které musí být pokryty v této fázi životního cyklu, patří:

- shromažďování a přeprava daného produktu a jeho obalu do provozu pro zpracování na konci životnosti,
- demontáž součástí,
- drcení a třídění,
- přeměna v recyklovaný materiál, kompostování nebo jiné metody zpracování organického odpadu, spalování a odstraňování spodního popela.

c) Stav, ve kterém se téma nachází

Aktualizovaný dokument PEFCR pro oděvy a obuv, publikovaný v první polovině roku 2025, se zabývá vypracováním detailního systému, který zohledňuje všechny aspekty životního cyklu oděvů. Cílem je zajistit komplexní přístup k životnímu cyklu výrobku od fáze získání a zpracování surovin až po konec životnosti výrobku. [5]

Aktualizace dokumentu PEFCR pro oděvy a obuv zajišťuje měření a hodnocení životnosti výrobku formou zřízení:

- testování fyzické životnosti (modelování fáze používání výrobků),
- stanovení prahových hodnot souvisejících s koncem životnosti,
- segmentace výrobků,
- definování funkčnosti výrobků,
- rámce pro kritické testování.

Spolufinancováno Evropskou unií

Poskytnutí rámce pro testování během životního cyklu pro PEFCR v. 2.0 je na základě subkategorizace a segmentace. Metodika segmentace výrobků je na základě jejich zamýšleného použití, technické náročnosti a věkové skupiny uživatelů. Důvodem segmentace je skutečnost, že ne všechny zkoušky jsou relevantní pro všechny výrobky (různé prahové hodnoty a závažnost). Produkty se stejnými funkcemi a použitím by měly být seskupeny v rámci stejného pravidla PEFCR. Oblast působnosti pravidla PEFCR musí být vybrána způsobem, který je dostatečný k tomu, aby se vztahoval na různá použití a/nebo technologie. V některých případech může být kategorie produktu rozdělena do několika podkategorií s cílem splnit tento požadavek. Při vymezování kategorií a podkategorií produktů je třeba být co nejkonkrétnější, aby se zajistila srovnatelnost výsledků.

Definice životnosti oděvu jako schopnosti oděvu odolávat změnám způsobeným prostředím, a to jak vnitřně (opotřebování, roztržení, rozpad materiálu nebo jiný fyzikální aspekt), tak zvenčí, byla použita při stanovení kritérií konce životnosti výrobků. V připravovaném návrhu PEFCR v. 2.0 pro oděvy a obuv jsou stanoveny kategorie pro konec životnosti výrobků, a to:

1. deformace výrobku, za použití zkušebních metod stanovení spirálovitosti a rozměrových změn po praní a sušení (ISO 6330/ISO 5077, ISO 16322-3),
2. pevnost tkaniny, za použití zkušebních metod stanovení odolnosti tkanin proti oděru a stanovení pevnosti v tahu a deformace při roztržení (EN ISO 12947-2, ISO 13938-1, 2),
3. aspekt poškození tkaniny, za použití zkušebních metod stanovení odolnosti tkanin proti zatrhávání, stanovení náchylnosti tkaniny ke žmolkování, hodnocení vzhledu oděvů a jiných textilních hotových výrobků po domácím praní a sušení (ASTM D3939, ISO 12945-1, ISO 15487),
4. poškození barvy, za použití zkušebních metod hodnocení změny barvy a vzhledu oděvů a jiných textilních hotových výrobků po domácím praní a sušení, při chemickém čištění a na umělém světle (ISO 15487, ISO 105-C06, ISO 105-D01, ISO 105-B02),
5. aspekt poškození švu, za použití zkušebních metod hodnocení vzhledu oděvů a jiných textilních finálních výrobků po domácím praní a sušení (ISO 15487),
6. aspekt poškození doplňkového materiálu, za použití zkušebních metod hodnocení vzhledu oděvů a jiných textilních hotových výrobků po domácím praní a sušení (ISO 15487).

V rámci hodnocení životnosti výrobku a konce jeho životnosti pro jednotlivé výrobky v subkategorizaci jsou definovány fyzikální parametry, které budou použity pro měření a stanovení konce životnosti výrobku. Konečné návrhy týkající se fyzické životnosti a konce životnosti budou připraveny tak, aby bylo možno definovat CLOTHING LONGEVITY INDEX (CLI), tedy INDEX ŽIVOTNOSTI ODĚVŮ. Tento index bude následně použit při zpracování studie environmentálních vlastností pro jednotlivé výrobky v části scope 3 „downstream activities" a pro definování fáze „use of products" a „end of life".

d) Dopady na ekonomické prostředí a na firmy

Společnosti pro měření a stanovení životnosti výrobků a prokázání splnění jedné ze tří definovaných kategorií v PEFCR, a to level 1 – „základní úroveň", level 2 – „střední úroveň", level 3 – „požadovaná úroveň", budou muset zajistit testování fyzikálně-mechanických a koloristických vlastností hotových výrobků po 15 cyklech praní a sušení, resp. chemického čištění. Z testování podle kategorií pro stanovení konce životnosti výrobků bude možné následně definovat, kterou úroveň z pohledu jeho životnosti výrobek splňuje.

Spolufinancováno Evropskou unií

Technický sekretariát pro PEFCR hlasoval pro schválení návrhu, kterým by byla udělena předběžná částečná výjimka pro výrobky z malých sérií výrobků pro část zkoušek fyzikální odolnosti, které jsou definovány v dokumentu PEFCR pro stanovení životnosti výrobků.

e) Provázanost s dalšími zaváděnými pravidly

V souvislosti se zaváděním digitálního pasu produktu (DPP) výrobků uváděných na trh, průběžně aktualizovaný dokument Digital Product Passport Vision, verze 5, publikovaný 19. prosince 2023 definuje, jaké informace budou v DPP potřebné.

Informace poskytované v DPP musí umožnit plnění zákonných požadavků, musí chránit důvěrné obchodní informace a být dostupné na úrovni výrobní šarže. Nezbytnými informacemi o konečném produktu stanovené právními předpisy a požadavky, které jsou zveřejňovány na základě zásady „need to know", budou právě informace o životnosti výrobku a konce životnosti výrobku (end of life).

Zároveň informace pro splnění požadavků na informace definovaných v nařízení ESPR, např.: životnost, opakovaná použitelnost, recyklovatelnost, recyklovaný obsah.

f) Kdo, pokud to lze odhadnout, bude provádět kontrolu

V souvislosti s nutností informovat konečného spotřebitele o životnosti výrobků a konci jeho životního cyklu jako součásti DPP bude následná kontrola o zajištění informovanosti spotřebitele prováděna ze strany orgánů tržního dozoru.

g) Odkazy na další materiály a literaturu

1. https://ellenmacarthurfoundation.org/a-new-textiles-economy
2. https://textileexchange.org/app/uploads/2022/10/Textile-Exchange_PFMR_2022.pdf
3. https://www.eea.europa.eu/publications/textiles-in-europes-circular-economy
4. https://www.eea.europa.eu/publications/textiles-and-the-environment-the
5. https://euratex.eu/product-environmental-footprint/
6. https://environment.ec.europa.eu/news/new-eu-rules-measuring-environmental-impact-clothes-and-shoes-2025-06-25_en

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XXI. CO LZE OČEKÁVAT OD MŽP, MPO A ATOK

Hlavním iniciátorem všech opatření zelené tranzice je OSN, v rámci které byly dojednány jednotlivé úmluvy, jako jsou například Rámcová úmluva OSN o změně klimatu a navazující Kjótská protokol, Pařížská dohoda, Rotterdamské úmluva, Stockholmská úmluva a další. Evropská unie tyto dohody ratifikovala a zavázala se k jejich plnění. To byl také jeden z důvodů, proč Evropská komise vypracovala svůj program Evropská zelená dohoda, kde představila postupy a nástroje, kterými chce na území Evropské unie svých závazků dosáhnout. Evropská komise se tak stala lídrem a koordinátorem ekologických změn v Evropě a z tohoto pohledu je potřeba se dívat na kompetence institucí členských států, mezi něž patří rovněž naše Ministerstvo životního prostředí, které má primárně zelenou tranzici za ČR v gesci, a Ministerstvo průmyslu a obchodu, které řeší dopady v oblasti své působnosti.

Evropská komise na základě svých závazků postupně připravuje návrhy pravidel pro ekologizaci života a rozdělení kompetencí, mezi nimiž, a to zvláště ve výkonné oblasti, náleží velká role členským státům. Konečné slovo v přijetí nebo úpravě navržených pravidel má Evropský parlament, který svým hlasováním rovněž stvrzuje jejich závaznost pro členské státy.

Vláda, MŽP i MPO jsou tak vázáni obsahem jednotlivých evropských nařízení a směrnic s tím, že při jejich implementaci do národního prostředí mají určitou volnost, aby zohlednily místní specifika. To znamená, že k odhadu, jak MŽP či MPO budou postupovat, je potřeba se právě podívat do daných pravidel a zjistit, co je v kompetenci členských států.

Zpravidla se jedná o promítnutí pravidel do národní legislativy, kde bývá uveden i časový rozvrh, a pak uvedení daných pravidel v reálný život se vším, co k tomu patří včetně kontroly a sankcí za jejich neplnění, jak je uvedeno v následující kapitole. Samozřejmě v případě nové národní legislativy se pak jedná o standardní legislativní proces se zapojením Parlamentu a prezidenta.

Největší prostor pro modifikace ze strany MŽP, MPO je tak tam, kde to pravidla Evropské unie dovolují. Například, pokud se budou zavádět pravidla rozšířené odpovědnosti výrobce, MŽP má možnost modelovat jejich přesnou podobu v České republice za respektování toho, na čem EU trvá. Může se také rozhodnout, zda vznikne jedna, nebo více organizací, které budou mít vzniklý systém na starosti. Samotné složení a přístup subjektů do dané organizace už ale bude muset splňovat podmínky, které předkládá konkrétní evropská směrnice.

Pokud to můžeme shrnout, tak největší úloha MŽP bude tkvít v implementaci nově vzniklých evropských environmentálních pravidel do našeho prostředí a vyhodnocování účinnosti a navrhování případných změn jednotlivých opatření, o kterých se pak může s nějakým odstupem jednat na půdě EU. V rámci implementace by měl vzniknout prostor pro diskusi se zainteresovanými skupinami, mezi něž patří i ATOK.

MPO bude muset hledat cesty, aby dopady do ekonomického prostředí a do výkonnosti firem a tím i fiskální dopad na státní rozpočet byl co nejnižší. K tomu by měly sloužit podpůrné programy, ale i kontrola trhu, kterou má MPO také v gesci.

ATOK, jako hlavní reprezentant textilního a oděvního průmyslu, se bude určitě snažit celý proces implementace a zavádění „zelených" norem sledovat a ovlivnit v tom smyslu, aby byly zachovány rovné podmínky na trhu a aby zelená tranzice byla pro textilní a oděvní firmy organizačně a finančně únosná.

Spolufinancováno Evropskou unií

V současné době má vytvořenou základní strukturu pro diskusi s hlavními aktéry změny:

- platforma ATOK pro cirkulární ekonomiku jako ekologický „think tang" ATOK,
- členství v EURATEX a v jejích pracovních skupinách,
- navázané kontakty s MŽP,
- vznik pracovní skupiny pro textil na vysoké úrovni na MPO,
- vytvoření pracovního týmu RHSD pro životní prostředí, kde má ATOK svého zástupce,
- zapojení odborového partnera OS TOK do problematiky a diskuse o společném hájení zájmů TOK na evropské úrovni.

V rámci uvedené struktury je již dnes ATOK aktivní, přičemž patří k asociacím, kde je vnitřní komunikace a formulování vlastních stanovisek nejdále. V tomto trendu bude pokračovat i do budoucna.

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XXII. CO LZE OČEKÁVAT V NÁSLEDUJÍCÍCH MĚSÍCÍCH A LETECH?

a) Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)

Všechna opatření, která se vážou k naplňování Evropské zelené dohody, mají různou a individuální dobu pro uvedení do praxe. V zásadě jde o takový postup, že se opatření připraví a schválí na úrovni EU a pak propadá do národní úrovně, kde mají členské státy povinnost promítnout je s různou mírou volnosti do svých legislativ. V některých případech, jako je termín povinného třídění textilního odpadu na obecní úrovni a s ním logicky svázaná rozšířená odpovědnost výrobce, se přes všechnu snahu nepodařilo dostatečně vhodně provázat časový sled účinností jednotlivých opatření. Aby se výrobce/obchodník mohl na všechny změny připravit, je potřebné znát termíny jejich náběhu. Níže v tabulce jsou u vybraných témat shrnuty orientační termíny tak, jak byly známé v době přípravy této příručky.

b) Podrobnější popis problematiky

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Taxonomie	**Stručná charakteristika:** Jedná se o stanovení kritérií pro určení toho, zda se hospodářská činnost kvalifikuje jako environmentálně udržitelná, a to pro účely stanovení míry, do jaké je investice environmentálně udržitelná. Vztahuje se na opatření přijatá členskými státy nebo Unií, kterými se stanovují požadavky na účastníky finančního trhu nebo emitenty v souvislosti s finančními produkty nebo podnikovými dluhopisy, které jsou na trhu poskytovány jako environmentálně udržitelné. Cílovými skupinami jsou účastníci finančního trhu poskytující finanční produkty a podniky, na něž se vztahuje povinnost zveřejňovat přehled nefinančních informací nebo konsolidovaný přehled nefinančních informací. **Role Evropské komise:** řízení a koordinace za poradenského spolupůsobení odborné Platformy pro udržitelné financování; může přijímat akty v přenesené pravomoci. **Role členského státu:** kontrola a stanovení účinných, přiměřených a odrazujících sankcí. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852	12. 7. 2020

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Uhlíková stopa produktu (PEF)	**Stručná charakteristika:** Jedná se o souhrnné označení k identifikaci vlivu ekonomické činnosti na změnu klimatu. V prosinci 2021 uveřejnila Evropská komise doporučení o používání metod stanovení environmentální stopy pro měření a sdělování environmentálního profilu životního cyklu produktů a organizací. Na uhlíkovou stopu produktu se ale váže více aktivit vedoucích ke snížení produkce skleníkových plynů se souhrnnými referenčními daty 2030 a 2050, kdy má být v rámci EU dosaženo nulových, respektive záporných emisí. **Role Evropské komise:** tvorba doporučení členským státům a propagace používání metod stanovení environmentální stopy v příslušných politikách a systémech pro měření a/nebo sdělování environmentálního profilu životního cyklu všech druhů produktů, včetně zboží i služeb, a činnosti organizací. **Role členského státu:** měření environmentálního profilu životního cyklu produktů, akceptování výsledků měření založených na doporučených metodikách EK a propagace těchto metod, vývoj a zpřístupnění kvalitních databází, podpora MSP a poskytování informací EK. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H2279	doporučení z 15. 12. 2021; průběžné nabíhání jednotlivých dílčích opatření

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Nařízení o přepravě odpadů	**Stručná charakteristika:** Stanoví postupy a kontrolní režimy pro přepravu odpadů v závislosti na původu, místě určení a trase přepravy, druhu odpadů a způsobu jejich zpracování v místě určení. **Role Evropské komise:** řídící a koordinační a kontrolní role, stanovení a posouzení metodik, provoz centrálního informačního systému, aktualizace zemí, kam je povolen vývoz odpadu, sledování vývozu odpadu a posuzování žádostí o jeho vývoz. **Role členského státu:** výkonná pravomoc na vnitrostátní úrovni, dozor nad vlastní vnitrostátní přepravou odpadu a stanovení účinných sankcí; kontroly zařízení, podniků, zprostředkovatelů a obchodníků spojených s přepravou odpadu, může při kontrolách používat vlastní systém a software, který ale musí být interoperabilní se systémem EU, posuzuje, zda se jedná o odpad, nebo použité zboží, určuje zvláštní celní úřady vstupu a výstupu pro přepravu odpadů vstupujících do Unie a opouštějících Unii; ve výjimečných případech možnost uzavření dvoustranné dohody o přeshraniční přepravě odpadu nebo s členy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Ve vztahu k EK informační povinnost o vnitrostátních rozhodnutích a předpisech, odpovídá za uskladnění a vrácení odpadu z dopravy, kterou nelze dokončit; vypracování a sdílení s EK plánu kontrol. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401157	20. 5. 2024

Spolufinancováno Evropskou unií
KZPS KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR
TOK

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Nařízení o ekodesignu (ESPR)	**Stručná charakteristika:** Nařízení vytváří rámec pro stanovení požadavků na ekodesign, které musí výrobky splňovat, aby mohly být uvedeny na trh nebo do provozu, s cílem zlepšit environmentální udržitelnost výrobků, aby se udržitelné výrobky staly normou a aby se snížila celková uhlíková a environmentální stopa výrobků během jejich životního cyklu, a zajistit volný pohyb udržitelných výrobků na vnitřním trhu. **Role Evropské komise:** přijímá akty v přenesené pravomoci k doplnění požadavků na ekodesign, vypracovává nástroje či metodiky pro stanovení požadavků na ekodesign, určuje prostředky k ověření zvláštních požadavků na ekodesign, stanoví požadavky na informace, uděluje výjimky z požadavku mít digitální pas výrobku, přijímá prováděcí akty k ověření digitálních certifikátů hospodářských subjektů, které mají mít přístupová práva k údajům obsaženým v digitálním pasu výrobku, spravuje registr digitálních pasů výrobků a internetový portál, zřídí fórum o ekodesignu. **Role členského státu:** nezakážou, neomezí ani neztíží uvádění na trh nebo do provozu výrobků a jejich propagaci, které splňují dané požadavky na ekodesign, mohou ale stanovit minimální požadavky na energetickou náročnost, deleguje své členy do podskupiny Fóra o ekodesignu, přijmou opatření na pomoc MSP, dozor nad trhem, posuzování shody a stanovení pravidel pro sankce a jejich uplatňování spolu s oznamovací povinností EK a členským státům. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401781	18. 7. 2024

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Rámcová směrnice o odpadech (WFD)	**Stručná charakteristika:** Touto směrnicí z roku 2008 se stanoví opatření na ochranu životního prostředí a lidského zdraví předcházením nepříznivým vlivům vzniku odpadů a nakládání s nimi nebo jejich omezováním a omezováním celkových dopadů využívání zdrojů a zlepšováním účinnosti tohoto využívání. V současnosti tato směrnice prochází revizí, která není ještě hotova. Tato revidovaná verze obsahuje pravidla pro nakládání s textilním odpadem a pravidla pro systém rozšířené odpovědnosti výrobce. **Role Evropské komise:** tvorba systému pro výměnu informací o osvědčených postupech týkajících se předcházení vzniku odpadů, tvorba metodik, případné vstupy do systému prostřednictvím delegovaných aktů. **Role členského státu:** velká volnost v přístupech, tvorba národních právních předpisů, oznamovací povinnost EK. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32025L1892	16. 10. 2025 a vznik organizací EPR nejpozději 17. 4. 2028

Spolufinancováno Evropskou unií

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Rozšířená odpovědnost výrobce (EPR)	**Stručná charakteristika:** Je to nástroj, který rozšiřuje finanční a/nebo provozní odpovědnost výrobce za produkt po celý jeho životní cyklus, to znamená, že připočítává k tržní ceně výrobku všechny další odhadované environmentální náklady, přičemž zahrnuje i povinnost zajišťovat nebo financovat sběr a recyklaci použitých výrobků; EPR tak částečně nebo úplně přesouvá náklady na nakládání s odpady nebo fyzický sběr na výrobce nebo toho, kdo výrobek uvádí na trh. EPR se vztahuje na textilní výrobky, výrobky související s textilem a obuvnické výrobky. **Role Evropské komise:** Je zmocněna využívat akty v přenesené pravomoci k doplnění směrnice a tvorbě metodik a přijímá prováděcí akty. Zpracovává zprávy o pokroku. Vypracovává požadavky na třídění textilu jako součást harmonizovaných kritérií Unie pro stanovení toho, kdy odpad přestává být odpadem, platných pro opětovně použitelný a recyklovaný textil, a to včetně požadavků na prvotní třídění, které může probíhat v místě sběru. **Role členského státu:** plná odpovědnost za přípravu a plnění jednotlivých ustanovení EPR a kontrola jejich plnění, informace a pomoc pro MSP, zřízení a spravování registru výrobců a zajištění povinné registrace, schvalování organizace odpovědnosti výrobců na základě jejich finanční způsobilosti, vymezení úlohy a odpovědnosti příslušných subjektů zapojených do provádění, sledování a ověřování EPR; zajištění, aby výrobci platili náklady související s textilem a obuví; zajištění podmínek pro organizaci systému sběru a přístup jednotlivých aktérů do EPR. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32025L1892	16. 10. 2025 a vznik organizací EPR nejpozději 17. 4. 2028

Spolufinancováno Evropskou unií

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Směrnice o zelených tvrzeních	**Stručná charakteristika:** Směrnice je zacílena na harmonizaci environmentálních tvrzení a zaměřuje se na jejich dokládání a ověřování s cílem, aby se zamezilo klamání spotřebitele a byly zachovány rovné podmínky na trhu a nebyla ohrožena zelená tranzice. Zvláštní pozornost je zaměřena na vynucování dodržování daných pravidel. Vztahuje se na výslovná environmentální tvrzení obchodníků o výrobcích. **Role Evropské komise:** řídící a koordinační, využívání aktů v přenesené pravomoci, přijímání prováděcích aktů k systému environmentálního značení, stanovení pravidel pro posuzování environmentálních aspektů, environmentálních dopadů a environmentálního profilu výrobku, zveřejňování a aktualizování seznamu úředně uznaných environmentálních značek. **Role členského státu:** výkonná, aplikační, monitorující a kontrolní na daném území – stanoví postup pro ověřování shody environmentálních tvrzení s pravidly a stanovení pravidel pro přísné sankce za porušení směrnice spolu s jejich vymáháním, informační povinnost směrem k EK. **Odkaz:** https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0166	Návrh EK z 22. 3. 2023, dále se jedná Po přijetí směrnice je termín 2 roky na její promítnutí do národních legislativ

Název opatření	Charakteristika a odkaz na právní dokumenty	Platnost od
Kritéria pro vynětí z odpadu	**Stručná charakteristika:** Cílem je objasnění způsobu nakládání s odpady a vynětí z této kategorie. **Role Evropské komise:** Příprava a komunikace byla přenesena na JRC, které sdílí konečné návrhy a organizuje workshopy. Konečné návrhy budou předány EK k rozhodnutí. **Role členského státu:** implementace nastavených pravidel. **Odkaz:** https://joint-research-centre.ec.europa.eu/projects-and-activities/less-waste-more-value/end-waste_en	Jednání začalo v březnu 2023 a stále probíhá

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XXIII. OČEKÁVANÝ DOPAD ZELENÉ TRANZICE NA VNITŘNÍ CHOD FIREM Z POHLEDU ATOK A OS TOK

a) Stručná informace, čeho se téma týká (stručný popis problému)

Zelená tranzice je součástí měnícího se sociálního, politického a ekonomického prostředí, ve kterém jsou výrobní a obchodní podniky odkázány uskutečňovat svůj byznys a realizovat svůj zisk. Zelená tranzice ale není jediným faktorem, který na současné podnikání, ať už na národní, evropské, či globální úrovni, má vliv. V každém případě ale lze očekávat, že v důsledku zavedení „zelených" opatření bude textilní a oděvní výroba a obchod pod velkým dozorem a drobnohledem s vidinou sankcí za nedodržování nových pravidel. To ve svém důsledku znamená, že se posílí vliv státu v podnikání a celkově se oslabí liberální ekonomické prostředí. Bohužel dnes nelze s určitostí tvrdit, že v rámci implementace všech navrhovaných změn budou rovněž zachována rovná pravidla pro všechny aktéry na trhu. Z tohoto pohledu jsou pro české a potažmo evropské výrobce největším rizikem výrobci ze třetích zemí a ti, kteří jejich výrobky zprostředkovávají na evropský trh. Dalším velkým rizikem je předvídatelnost spotřebitelského chování a ochota zákazníků akceptovat rostoucí domácí náklady plynoucí ze zelené tranzice v ceně výrobků. Z technologického hlediska je pak výzvou promítnutí všech regulací do výrobního procesu a finálních výrobků.

b) Základní varianty dopadů zelené tranzice na textilní a oděvní průmysl

Protože textilní a oděvní výroba je poměrně hodně rozmanitá, nelze předpokládat jednotný dopad na všechny subjekty. Logické varianty očekávaných cest dopadů zelené tranzice v textilním a oděvním oboru jsou v zásadě dvě a jsou protichůdné:

1. Zintenzivnění produkce díky využití recyklace textilního odpadu na nová vlákna a díky zvýšeným tarifním i netarifním bariérám na dovoz zboží ze třetích zemí. Zde je ale v logickém nesouladu snaha Evropské komise, aby uživatelé své výrobky užívali co nejdéle a nechávali si je opravovat a případně je poskytovali k dalšímu užití v secondhandech.
2. Útlum produkce kvůli zvýšení konkurence na trhu z důvodu výrazného začlenění secondhandů s nabídkou použitého a neprodaného zboží a současně zachování masivního dovozu ze třetích zemí a snížení konkurenceschopnosti na třetích trzích. Vyšší výrobní náklady nebudou moci být kvůli vysoké konkurenci kompenzovány vyšší cenou zboží.

c) Zákazník jako opomíjený klíčový faktor zelené tranzice

Klíčem je chování spotřebitelů, pokud by modelově snížili počty praní u svých oděvů v měsíci na polovinu, sníží se spotřeba vody, energie a úniku znečišťujících látek do vody také v zásadě o polovinu, aniž by byl potřebný jakýkoliv zásah do tvorby oděvů a do technologie praní.

Pokud by spotřebitel obecně omezil nákup nového zboží na polovinu nebo případně kupoval zboží již použité, sníží se zatížení planety také o polovinu, aniž by byla potřeba změna technologie výroby. Důsledek by to ale mělo v pravděpodobném poklesu počtu výrobců – musel by se vyčistit trh.

Spolufinancováno Evropskou unií

Problémem ale je, že zákazník není jen konzumentem zboží, je rovněž i voličem, který také podléhá nejrůznějším emotivním kampaním. Práce se zákazníkem je tak obtížnější a zřejmě je lepší přenést tuto roli na výrobce či obchodníka.

d) Dopady zelené tranzice a měnícího se globálního a evropského ekonomického prostředí na jednotlivé výrobce

Odhadnout dopady zelené tranzice na jednotlivé výrobce textilu a oděvů je velmi obtížné, protože v současnosti ještě do detailu neznáme všechna pravidla, která budou ekologizaci výroby provázet. Můžeme si ale vyhodnotit, do jaké míry jsme připraveni na jednotlivá opatření, která se postupně zavádějí. V přiložené tabulce si každý sám může na základě odpovědí na jednotlivé otázky vytvořit představu o svém aktuálním stavu. Škála možných odpovědí je od – 2 (velmi připraven) do + 2 (velmi nepřipraven).

e) Vyhodnoťte si orientačně připravenost vaší výrobní/obchodní společnosti v oblasti zelené tranzice

	– 2	– 1	0	1	2	
Znáte někoho, kdo dokáže mé výrobky recyklovat?						
Znám						Neznám
Splňujete podmínky ESG?						
Splňuji						Zatím nesplňuji
Znáte uhlíkovou stopu svých výrobků?						
Znám						Neznám
Znáte pravidla ekodesignu?						
Znám						Neznám

Spolufinancováno Evropskou unií

Víte, v jakých sociálních a ekologických podmínkách pracují vaši dodavatelé?						
Vím						Zatím nevím
Máte představu, jakým způsobem vytvoříte digitální pas svých výrobků?						
Mám						Nemám
Víte, čeho se vyvarovat v propagaci svých výrobků, abyste nebyli nařčeni z klamavých zelených tvrzení?						
Vím						Zatím nevím
Obsahují vaše výrobky chemické látky, u nichž hrozí zákaz používání?						
Neobsahují						Obsahují
Daří se vám záměrně snižovat průmyslové emise?						
Ano						Zatím ne
Investujete do technologií, které snižují ekologické zatížení výroby?						
Ano						Zatím ne
Nechali jste si na své výrobky zpracovat nějaký ekologický/-é certifikát/y?						
Ano						Zatím ne
Víte, co se stane s vaším výrobkem po konci jeho životnosti?						
Vím						Nevím

Spolufinancováno Evropskou unií

Spolu s uváděním v život Evropské zelené dohody se globální ekonomické prostředí mění i z jiných důvodů, jako jsou epidemiologická, bezpečnostní a další rizika. Zdá se, že svět před pandemií covidu-19 byl jiný, než je ten současný.

Obdobně jako v předchozí tabulce si i vyplněním následující tabulky můžete vytvořit odhad, jak si v konkrétní zemi, kam vyvážíte své výrobky, stojíte se svou konkurenceschopností.

f) Odhad vlastní konkurenceschopnosti v nových podmínkách v cílových zemích

	– 2	– 1	0	1	2	
Obecné faktory v cílové zemi						
Růst populace						Pokles populace v cílové zemi
Vysoká koupěschopnost obyvatelstva						Nízká koupěschopnost obyvatelstva
Fungující právní řád						Ne plně funkční právní řád
Slušná bezpečnostní situace						Velká bezpečnostní rizika
Situace na trhu v cílové zemi						
Převis poptávky nad nabídkou v segmentu našeho zboží						Převis nabídky nad poptávkou v segmentu našeho zboží
Akceptovaná cena výrobku, která v sobě dokáže absorbovat výrobní náklady a slušný zisk						Důraz zákazníků na co nejnižší cenu
Velký přímý nebo zprostředkovaný nákupní apetit zákazníků						Malý přímý nebo zprostředkovaný nákupní apetit zákazníků
Ochota kupovat zboží české a evropské provenience						Nevyhraněnost zákazníků, pokud jde o původ zboží
Ochota kupovat zboží české a evropské provenience						Nerovné podmínky na trhu

Spolufinancováno Evropskou unií

	– 2	– 1	0	1	2	
Vlastní výroba a podmínky pro výrobu						
Výroba jedinečného produktu						Výroba produktů, kde je velká konkurence
Výroba produktů velmi vysoké kvality						Výroba produktů průměrné kvality
Firma má zpracovanou střednědobou strategii						Firma nemá zpracovanou střednědobou strategii
Velmi dobrý obchodní tým						Nižší kvalita nebo absence obchodního týmu
Dostatek pracovní síly						Nedostatek pracovní síly
Splnitelnost požadavků státu						Přemrštěnost požadavků státu
Konkurenceschopné výrobní náklady						Vysoké výrobní náklady ve srovnání s konkurencí
Dostatečný investiční kapitál						Absence investičního kapitálu
Existence odborového partnera na podnikové úrovni						Absence odborového partnera na podnikové úrovni

Spolufinancováno Evropskou unií

POZNÁMKY

XXIV. **ZÁVĚR**

Autoři věří, že jste si předloženou publikaci Dopady implementace Evropské zelené dohody do textilního a oděvního průmyslu a obchodu přečetli se zájmem a že vám pomohla se orientovat ve složitých otázkách ekologizace výroby a že na ni navážete úvahami o rozvoji svého vlastního podnikání. Tomu byl v této publikaci za každou kapitolou vyhrazen volný prostor pro vaše poznámky.

Spolufinancováno Evropskou unií

KZPS
KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR

TOK

Spolufinancováno
Evropskou unií

KZPS
KONFEDERACE ZAMĚSTNAVATELSKÝCH
A PODNIKATELSKÝCH SVAZŮ ČR

TOK